

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 0651-74000 ΦΑΞ: 0651-79286

ΕΤΟΣ ΚΓ΄
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 289
ΜΑΪΟΣ
2002

«Ο ΜΑΪΟΣ (ΠΟΥ) ΜΑΣ ... "ΕΦΥΓΕ" ...»

Πάει κι ο φετεινός Μάης... Κι έφυγε χωρίς καν να τον ...«**προϋπαντήσουμε**», μια κι η πρωτομαγιά φέτος συνέπεσε με την Μ. Τετάρτη.

Μάς έφερε, όμως, ένα ηλιόλουστο και ζεστό Πάσχα και μαζί πολύ κόσμο που γέμισαν τα χωριά της έρημης επαρχίας, περισσότερο από κάθε άλλη χρονιά.

Γέμισε και το Ζαγόρι μας κι ήταν (σε κάποια χωριά του) περισσότεροι οι ξένοι, οι περαστικοί, από τους μόνιμους και τους ντόπιους.

Αυτό, κάποιοι, το είδαν (και το βλέπουν) σαν σημάδι ανάπτυξης κι ελπιδοφόρα προοπτική για την ορεινή μας περιοχή κι άλλοι με πολύ σκεπτικισμό.

Εδώ στο περιοδικό μας, φτάνουν όλες οι απόψεις και προβληματισμοί των Ζαγορίσιων, σχετικά με το δρόμο ανάπτυξης του τόπου μας.

Όσοι, προοπτικά βλέπουν τα χωριά μας εποχικά θέρετρα και χώρους εξυπηρέτησης των περαστικών επισκεπτών, θεωρούν την τουριστική ανάπτυξη μοναδικό μοντέλο και μο-

νόδρομο για την επιβίωση (:) τους. Είναι και οι άλλοι, που με σκεπτικισμό αντιμετωπίζουν την εξέλιξη αυτή και θάθελαν η ανάπτυξη των χωριών τους να δρομολογηθεί και να στηριχτεί

χοφόρα... Χαθήκαμε οι χωριανοί μεταξύ μας».

Αυτό ας μας προβληματίσει. Κι ας αναρωτηθούμε: Φεύγοντας οι πρόσκαιροι αυτοί επισκέπτες, τι άφησαν πίσω τους για τα

και δασκάλους, χωρίς πρόεδρο και γραμματέα, χωρίς ντραγάτη, χωρίς ταχυδρόμο, χωρίς παππά, δεν είναι χωριά. Σε πολλά από αυτά, χρειάστηκε η Ανάσταση να γίνει με τον ήλιο, γιατί ο παππάς έπρεπε να καλύψει 2 και 3 χωριά...

Κι ο ...πολλά υποσχόμενος «Καποδίστριας», εξαντλώντας την πρώτη τετραετία του, δεν δικαίωσε τις τόσες προσδοκίες μας. Δεν κατόρθωσε να ανατρέψει το κλίμα παρακμής της επαρχίας και να δρομολογήσει μια καινούργια πορεία. Ας είναι η δεύτερη καλλίτερη.

Όλα αυτά θα πρέπει να κουβεντιάσουμε στα μεσοχώρια μας, φέτος το καλοκαίρι. Κι όχι μόνο πως θα καταφέρουμε να ...συμπληρώσουμε τους πολυπρόσωπους συνδυασμούς, φτιάχνοντας 2 και 3 σε κάθε Δήμο, κινούμενοι από προσωπικές ή (το χειρότερο) κομματικές σκοπιμότητες.

Αλλά έχουμε όλο τον καιρό αυτά να τα ξαναπούμε. Για την ώρα. ΚΑΛΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ.

B.T.

Ξεχασμένες εικόνες των χωριών μας.

πάνω σε διαφορετικά βάθρα, σύμφωνα με την ιστορική και πολιτιστική τους παράδοση. Άλλο το ...«**γέμισμα**» για κάποιους μήνες (λένε αυτοί) κι άλλο το «**γεμάτα**» χωριά. Ακούσαμε φίλους χωριών με μεγάλη τουριστική κίνηση, κατά τις γιορτές του φετεινού Πάσχα να λένε: «**Τις μέρες αυτές αναρωτιόμασταν αν είμαστε στα χωριά μας... Γέμισαν τα γκαλντερίμια κι οι ρούγες μας από τρο-**

χωριά μας. Στα χωριά μας, που βλέπουμε κάθε χρόνο και περισσότερο να λιγοστεύουν οι μόνιμοι κάτοικοί τους και να ξηλώνεται ο κοινωνικός ιστός, έτσι που να μη θυμίζει τίποτε την οργανωμένη και παραγωγική ζωή των χωριών μας, που ξέραμε.

Μήπως στη θέση εκείνων των χωριών φτιάξουμε ...σύγχρονα «Χάνια» για τους περαστικούς;!

Χωριά χωρίς σχολεία

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

«Η ΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ»

Σταύρου Συκιώτη

ντανή ανάμνηση και μια προσωπική σχέση και συγκίνηση.

Γι' αυτό, πάντα το Μοναστήρι της Σπηλιώτισσας συγκέντρωνε πλήθος κόσμου που προσέτρεχαν

προβλήματα, που πολλές φορές είναι δύσλυτα και αξεπέραστα. Η θεία παρέμβαση είναι η ικεσία τους και η ελπίδα τους. Στο μικρό χώρο του Ναού οι εκκλησιαζόμενοι θ'

για ν' ανάψουν το κερι ή τη λαμπάδα τους στη χάρη της Παναγίας της Ζωοδότρας, ες ου και «Ζωοδόχος Πηγή».

Οι άνθρωποι δεν είναι χωρίς

ακούσουν το τροπάρι που είναι χαρακτηριστικό της εορτής:

«Πηγὴ ὑπάρχεις ἀληθῶς ὕδατος ζώντος, Δέσποινα ἐκπλύνεις οὖν νοσήματα ψυχῶν, σωμάτων, χαλεπὰ ἐν τῇ προσψύσει μόνῃ σου, ὕδωρ τῆς σωτηρίας Χριστόν ἡ προχέουσα».

Είναι γνωστό και χαρακτηριστικό ακόμα, πως πολλά από τα μοναστήρια που είναι εγκατασπαρμένα στον Ελληνικό χώρο, πέρα από τη δική τους αρχιτεκτονική τους ταυτότητα, θεμελιωμένα στην αγκαλιά απόμερων βράχων ή απόκρυφων περιοχών, για λόγους περιφρούρησης, αναζητούσαν μια σύζευξη και με το γύρω φυσικό περιβάλλον.

Το φαινόμενο αυτό είναι ορατό και απόλυτα συνταιριαγμένο στο Μοναστήρι της Σπηλιώτισσας. Πέρα από τη θωρία του, που παρουσιάζει πολυμορφία στη δομή του που ολοκληρώνεται σε διάφορα επίπεδα, με πολλαπλές μικρού εμβάδου πλακοσκεπείς στέγες, με τρούλους, μικρά παράθυρα. Φεγγίτες ακόμα και πολεμίστρες, δένει εντυπωσιακά μ' ένα φανταστικό φυσικό περιβάλλον. Η έκταση του Πλατανιά, οι καταπράσινες φουντωτές γύρω πλαγιές, όλος ο χώρος της κοιλάδας του Βοϊδομάτη με αποκορύφωμα τον ίδιο το Βοϊδομάτη, το ποτάμι που μόνο θαυμασμό δέχεται από ντόπιους και ξένους για τα ξέχωρα φυσικά του χαρίσματα, είναι μια περιοχή «ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους».

Ήμουν δέκτης αυτού του θαυμασμού για τη γύρω φύση από γνωστούς μου, εκτός Αρίστης, που συναντηθήκαμε στο χώρο του μοναστηριού. Μια ανάβαση στη ψηλότερη κορφή του βράχου, όπου το μικρό ξέφωτο καμπαναριό, που στέκει ακοίμητος και αγέρωχος βιγλάτορας της περιοχής, δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να κατοπτρεύσει την περιοχή της κοιλάδας, να την αποθαρσύνει, και να μαγευτεί από την κοίτη του Βοϊδομάτη που φιδωτός ρέει ακατάπαυστα κι αιώνια τα γαλανά νερά που τότε ήρεμα και πότε αφροίμασε πάνω σε σμιλεμένα, απ' τη ροή του νερού, ακόνια.

Η αίθρια μέρα της Παρασκευής, στις 10 Μάη, διευκόλυνε τους πιστούς για ένα κεράκι στη χάρη της Παναγίας. Αρκετός ο κόσμος κι από πολλά χωριά της περιοχής. Έτσι, ήταν και μια ευκαιρία κοσμοανταμωσίας, όπως στον «παλιό καιρό». Πολλές οι χαιρετούρες, οι χαρές, τα «Χρόνια Πολλά». Μετά τον καθιερωμένο αγιασμό στον αυλόγυρο του Μοναστηριού, ο κόσμος βρέθηκε στο απέραντο Πλατανιά κι είχε την ευκαιρία να σμίξει με πολλούς γνωστούς. Να σημειωθεί και η παρουσία του Συλλόγου Νέων Αρίστης που με τα μέλη του, μικρούς και μεγάλους, πρόσφερε στους επισκέπτες αναψυκτικά, ποτά και λιχουδιές. Τα πισπικά — κι ήταν πολλά — βρήκαν το δικό τους παρτίκι. Έτρεξαν στην άκρη του Βοϊδομάτη κι ασκήθηκαν στο πετροβόλημα του νερού. Έτσι, τα νερά που πετάζονταν στο πέσιμο της πέτρας κι ο παφλασμός που ακουόνταν ήταν η διασκέδαση τους.

Η αυλαία, στη μέρα του Μοναστηριού της Σπηλιώτισσας, ήταν η συνέχεια και το τέλος. Τα πολύχρωμα αυτοκίνητα, που είχαν γεμίσει όλο το χώρο του Πλατανιά, ένα-ένα μπήκαν στο δρόμο της επιστροφής. Η παράδοση μένει ανάμνηση σ' όσους την έζησαν. Η ζωή και ο χρόνος συνεχίζουν αένα τη ροή τους και στη ροή τους συμπαράσενουν και αλλοιώνουν φαινόμενα, καταστάσεις, συνήθειες, παραδόσεις. Προπολεμικά, που τα γύρω χωριά έσφυζαν από ζωή και ανθρώπινο πληθυσμό ο Πλατανιάς ήταν «πλήρης» και τα γαϊδορομυλάρα έδιναν το δικό τους γραφικό μοτίβο με τα πολύχρωμα στολίσια τους και τις δικές τους φωνές που μπορεί να ήταν διαμαρτυρία ή χοντρά για το δικό τους πολυπληθές αντάμωμα. Το αυτοκίνητο μπήκε στη ζωή μας. Ο άνθρωπος «την στιγμή» έγινε όμηρός τους και πάει μ' αυτό ακόμα και σ' απογορευμένους χώρους. Ο Βοϊδομάτης κι ο Πλατανιάς του είναι «Εθνικός Δρυμός», κι ως λένε οι πινακίδες του Δασαρχείου ότι απαγορεύεται το... και το... και το...

Και του χρόνου η Ξανασμίξου με. Η «Σπηλιώτισσα» θα είναι εκεί και θα μας περιμένει, ανακαινισμένη, για ν' ακουστούν, στη δική της μέρα, ψαλμωδίες, στο μουντό εσωτερικό της χώρας.

Ξενυχτώντας τον Σταυρωμένο τη Μ. Πέμπτη

Η Πασχαλιά ήταν πάντα για το Ζαγόρι η μεγαλύτερη γιορτή. Όλοι μικροί μεγάλοι την καρτερούσαμε για το δικό του ο καθένας λόγο, κι όλοι τη ζούσαμε με το δικό του ο καθένας τρόπο.

Κι οι Ξενιτεμένοι λαχταρούσαν να βρεθούν στο σπίτι τους και τα σπία γέμιζαν χαρά. Παρακολουθούσαμε όλη τη Μ. Εβδομάδα την πορεία του Χριστού στο Γολγοθά και με καρδιές μαλακωμένες σαν το κερι πουνούσαμε και συμπάσχουμε με το σταυρωμένο θεάνθρωπο.

της Ελένης Οικονομίδου-Δούβλη

Σεβάσιμος ιερέας στα Πάνω Σουδενά τη δεκαετία εξήντα εβδόμηνα ο παπά Βασίλης-Παπαζαχαρή δάσκαλος και ψάλτης ο Δρόσος Παπανικολάου, δασκάλα κι εγώ κι αργότερα με τον άνδρα μου για χρόνια. Πληθωρική παρουσία στο αναλόγι ο Ντίνος Ζωρδούμης με τη μοναδική φωνή κι άλλοι νεώτεροι βοηθούσαν όσο μπορούσε ο καθενας, όπως ο Χαράλαμπος κι ο Νάσιος.

Μ. Πέμπτη. Γεμάτα τα στασίδια στον Αη Δημήτρη κι ο γυναικωνίτης και τα λιανοπαίδια ανάμεσα αλλά και στη δική τους θέση μπροστά στο ψαλτήρι όπως τα έβανε ο δάσκαλος.

Ψυχή της εκκλησίας ο Θεόφιλος Πατσούκας καντηλιανάφτης, επίτροπος, και ψάλτης από τον όρθρο ώσπου να παραδώσει στο Δρόσο.

Η εκκλησία έφεγγε μυστηριακά αφού οι φλόγες των κεριών στους πολυελαίους παιχνιδίζαν με τους αγίους.

Τη θυμάμαι σ' όλη μου τη ζωή αυτή τη βραδιά. Ο παπαβασιλίας του ιερο πανί και φορτωμένος τον εσταυρωμένο μερά για το δικό τους πολυπληθές αντάμωμα. Το αυτοκίνητο μπήκε στη ζωή μας. Ο άνθρωπος «την στιγμή» έγινε όμηρός τους και πάει μ' αυτό ακόμα και σ' απογορευμένους χώρους. Ο Βοϊδομάτης κι ο Πλατανιάς του είναι «Εθνικός Δρυμός», κι ως λένε οι πινακίδες του Δασαρχείου ότι απαγορεύεται το... και το... και το...

Στην ησυχία, στο ημίφως, στην κατανύξη που περίσσευε, εκείνες οι σφυριές χτυπούσαν ίσια στην καρδιά, σαν νάταν ο καθένας μας σταυρωτής. Πράγματι είναι η ιερότερη στιγμή του δράματος.

Σαν τελειώναν τα δώδεκα Ευ-

αγγέλια κι όλα έφευγαν για τα σπία τους άρχιζε ο ρόλος των γυναικών. Γιατί αυτές αναλάμβαναν να Ξενυχτήσουν το Χριστό, σαν να ήταν δικός τους άνθρωπος, τι κι αν ήταν Θεός. Κανένας άντρας δεν Ξενυχτούσε, ήταν γυναικείο προνόμιο.

Μονάχα ο Θεόφιλος φρόντιζε να έχουν ξύλα για τη σόμπα κι είχε πάντα κι ένα κουτί κόκκινο λουκούμι.

Τριγύρω στο σταυρό, κοντά στα στασίδια άπλωναν τσιόλια και κει κουβαριάζονταν τυλιγμένες στα σπαλέτα γιατί το κρύο δεν αστειεύονταν και τα κορμιά ήταν ταλαιπωρημένα απ' τις δουλιές και τη νηστεία.

Από τον Πάνω Μαχαλά δεν έλειπαν, η πεθερά μου, η Πάτρα, η Νάσιανα, η Πάνθεα, η Λεύκω, η Νόη, η Φερενίκη, η Αγαθή, η Πολύμνια, η Νίκη κι από τον Κάτω οι Σταθίες, η Βασιλικούλα η καλότερη Λόπη, η Λένη, η Λουκρητία, η Μπέμπα, η Βανθοσίω.

Ας με συγχωρήσουν όσες δεν θυμάμαι.

Από κοντά κι ανύπαντρες κοπέλες οι Τσαπαρούλες, η Λευτερία, η Αθηνά, η Σοφία κι η Νίκη, η Γίτσα, η Σοφούλα, η Φόνη.

Εμάς τις νεώτερες και παντρεμένες δεν μας άφισαν.

«Αντε φυγαθείστε εσείς, έχετε άντρα, δεν καν'» και υπακούσαμε σαν ... μολυσμένες.

Η ιερότητα του χώρου, το ημίφως, η μυρωδιά του θυμιάματος, ο σταυρωμένος θεάνθρωπος η πονεμένη Παναγία κι ο Ιωάννης η παιδική περιέργεια, η μυστηριώδης αυτή ιεροτελεστία, όλα υποβλητικά μαζί με τη νύστα βάραιναν τα βλέφαρα.

Συνήθιζαν οι γυναίκες να φορούν μαύρο μαντήλι αυτή τη βραδιά για να δείξουν το πένθος.

Ξεχωριστή παρουσία η Αγαθή που τελευταία μας έφυγε, όμορφη, φορούσε το Ζαγορίσιο μαντήλι και την ποδιά με γαλισμένο πατίκι καλό όπως θυμάται η ασκόλαχη φίλη μου Λευθερία Λάκα.

Όλα έρχονται στο νού μου, και το σπαλέτο της Πάνθεου με το γελαστό στόμα και τα μετρημένα δόντια στο εξαυλωμένο πρόσωπο και το κατσαρό μαντήλι της Πολύμνιας και η πάντα περιποιημένη Λεύκω με το σκόπι και η ταλαιπωρημένη απ' τις δουλιές πεθερά μου, κι η γαλήνια Νάσιανα κι η Καρανάνου που το στόμα της δεν έκλεινε κι όλες

οι άλλες καθαρές και περιποιημένες.

Ξεχωριστή μορφή, ανδρογύναικα η Ταλία με το μαράζι της Ξενιτιάς.

Κάπου τα βλέφαρα βάραιναν κι οι αυστηρότερες τις παρατηρούσαν. «Αι μωρέ ταρέλ, αφού δεν βαστάς τι έρθεις να κολαστείς» «Τσάκ' στον λίγο κι σι Ξενιάω εγώ»

Βέβαια εκεί το κουβεντολόι πήγαινε ζόνα, κι η ιερότητα του χώρου δεν είχε καμιά σχέση με τα λεγόμενα. Η Καρανάνου είχε πάντα το λόγο κι αν έπινε κάνα κονιάκ για να ξεσταθεί κελαηδούσε όλη νύχτα.

Η Πάνθεα, δυσανασχετούσε, δεν ήθελε να κουβεντιάσει

— «Τσοπαθείτε, άμου δεν ντρέπεστε, εδώ έχουμε νεκρό δεν έρθαμε για κβέντες»

Οι κοπέλες η Ειρήνη, η Ντίνα, η Γίτσα, η Σωτηρία, Λευθερία, Σοφία, η Φόνη αν ήταν «καθαρές» διάβαζαν και από το ψαλτήρι.

Εκείνο το βράδι η εκκλησιά γίνονταν τόπος συνάντησης μια ανάπαυλα στο εξαντλητικό μεγαλοβδόμαδο. Μ' αυτά τον Χριστό τό... «Ξενασταύρωναν» όσο προχωρούσε η νύχτα.

Όταν χάριζε χωρίζαν με ξεκομμένο πρόσωπο κάθε μια για τα σπία της, να πουν καφέ, να σιάσουν τα ζώα, και να μαζέψουν και να χεριάσουν τα λάπατα για το τρίπα. Κι όπως δεν είχαν και νερό έπρεπε να βγάλουν πολλούς σιούκλους απ' τη στέρνα για να τα καλοπλύνουν να μην έχουν χώματα και σαλιμάτα, κι από τη κούραση σ' όρχονταν όλο αχαμνά.

Η εκκλησία όμως δεν έμεινε έρημος ούτε ο σταυρωμένος μοναχός αφού άλλες έρχονταν και κάθονταν εκεί ως την αποκαθίσωση.

Όλες έκρυβαν κάτι στη τσέπη της ποδιάς ή στον κόρφο γιατί η νύχτα ήταν ασκόλαχη.

Ζαχαρά σε «χαρλίνα», κρόνια λιασμένα, κάχτες, μπριμπλιά (στραγάλια) με σταφίδες. Τυλιγμένες με τα σπαλέτα με αγιασμένα απ' την νηστεία πρόσωπα, χωμένα μάτια και χλωμά μάγουλα «ματσιαλούσαν» κάν κομάτ' μισόπατα κάνα σύκο, πολυτέλεια το κουφέτο, που να βρεθεί πορτοκάλι, μόνο για γιατρικό, και καμιά πράσινη кара-

μέλα μέντα για την αχαμνή αναπνοή της νηστείας.

Οι μεγαλύτερες συμβούλευσαν.

«Να μωρέ μωρό, βάλε μια χαψιά στο στόμα 'ς θα σ' όρθ' αχαμνά»

Κάπου τα βλέφαρα βάραιναν κι οι αυστηρότερες τις παρατηρούσαν.

«Αι μωρέ ταρέλ, αφού δεν βαστάς τι έρθεις να κολαστείς»

«Τσάκ' στον λίγο κι σι Ξενιάω εγώ»

Βέβαια εκεί το κουβεντολόι πήγαινε ζόνα, κι η ιερότητα του χώρου δεν είχε καμιά σχέση με τα λεγόμενα. Η Καρανάνου είχε πάντα το λόγο κι αν έπινε κάνα κονιάκ για να ξεσταθεί κελαηδούσε όλη νύχτα.

Η Πάνθεα, δυσανασχετούσε, δεν ήθελε να κουβεντιάσει

— «Τσοπαθείτε, άμου δεν ντρέπεστε, εδώ έχουμε νεκρό δεν έρθαμε για κβέντες»

Οι κοπέλες η Ειρήνη, η Ντίνα, η Γίτσα, η Σωτηρία, Λευθερία, Σοφία, η Φόνη αν ήταν «καθαρές» διάβαζαν και από το ψαλτήρι.

Εκείνο το βράδι η εκκλησιά γίνονταν τόπος συνάντησης μια ανάπαυλα στο εξαντλητικό μεγαλοβδόμαδο. Μ' αυτά τον Χριστό τό... «Ξενασταύρωναν» όσο προχωρούσε η νύχτα.

Όταν χάριζε χωρίζαν με ξεκομμένο πρόσωπο κάθε μια για τα σπία της, να πουν καφέ, να σιάσουν τα ζώα, και να μαζέψουν και να χεριάσουν τα λάπατα για το τρίπα. Κι όπως δεν είχαν και νερό έπρεπε να βγάλουν πολλούς σιούκλους απ' τη στέρνα για να τα καλοπλύνουν να μην έχουν χώματα και σαλιμάτα, κι από τη κούραση σ' όρχονταν όλο αχαμνά.

Η εκκλησία όμως δεν έμεινε έρημος ούτε ο σταυρωμένος μοναχός αφού άλλες έρχονταν και κάθονταν εκεί ως την αποκαθίσωση.

Κι οι ευχές πάντα οι ίδιες: «Κι τ' χρόν', καλωσύνη στα σπία σας, κι τ'ν Πασχαλιά μι γιά, να καλοδεχτείς...» Φέτος δεν Ξενυχτήσαμε το Χριστό, οι παλιές έλειψαν, οι νέες «δεν καν'» θυμηθήκαμε όμως με τη Νίκη, τη Χρυσάνθη και τη Βασιλικούλα, τη Νίτσα και τη Μπέμπα όσα σας είπα παραπάνω κι η Λευθερία απ' την Αθήνα πρόσθεσε κι αυτή τις δικές της αναμνήσεις. «Κι τ' χρόν'...

Σπινο-λαλήματα...

Αναπάντεχα η περιοχή του Βοϊδομάτη αναστατώθηκε. Μετά το χάραμα κι ενώ εμείς «τα ταπεινά τ' ουρανού» σπαθίζαμε τον ορίζοντα με τα πετάματά μας, γεμίζαμε την ατμόσφαιρα με τριλίες για τις χαρές του Μάη και τους έρωτές του, ακούστηκαν δυνατοί ρυθμικοί και μεταλλικοί ήχοι. Πηγές τους το κορυφαίο καμπαναριό της Σπηλιώτισσας. Εκεί που, πολλές φορές, κάνουμε σύναξη πολλά πετούμενα κι ασταμάτητα «κουτσομπολεύουμε» με χίλια-δυο λαλήματα. Οι νυχτερίδες τρομοκρατήθηκαν. Κουρνιασμένες στους σκοτεινούς διαδρόμους και τα κελιά του Μοναστηριού της Σπηλιώτισσας πετούσαν αλαφιασμένες κι απορημένες για το «αναπάντεχο κακό» που τάρανε τον ύπνο τους.

Κι άλλα πετούμενα είχαν την ίδια απορία και κρύβονταν στα πράσινα φυλλώματα την περιοχή. Μόνο τ' αηδόνα, στην άκρη του Βοϊδομάτη κι ανάμεσα στα δροσερά του φυλλώματα, χείρονταν ξένοιαστα το ηλιοφώς και τον έρωτά τους. Μάης μήνας γαρ. Κάποτε ο αυλόγυρος του Μοναστηριού γεμίζει ανθρώπους. Είχαν κι αυτοί τη σύναξη τους τη μέρα αυτή. Μια μέρα σ' όλο το χρόνο. Εγώ ο Σπίνος, το θυμόμουν ανα κ' αν φρόντισα να ενημερώσω τ' άλλα πετούμενα. Κάποια στιγμή η περιοχή ηρέμησε και η ζωή ξαναβρήκε το ρυθμό της.

Σπίνος

Ιστορικές Αναδρομές

ΟΙ ΚΑΠΕΣΟΒΙΤΕΣ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΠΑΣΧΑΛΗΔΕΣ

► Οι Σχολές τους στο χωριό και η εκλογή Εφόρων των τελευταίων το 1875 (Ένα ανέκδοτο έγγραφο)

Οι ευεργέτες αδελφοί Κωνσταντίνος και Παύλος Δημητρίου Πασχάληδες γεννήθηκαν στο Καπέσοβο του Ζαγορίου περί το 1770. Ακολουθώντας το προς Βορράν αποδομητικό ρεύμα των Ζαγοριστών της εποχής ταξίδεψαν νωρίς στη Ρωσία, όπου πρώτα στη Νίζνα κι ύστερα στη Μόσχα επιδόθηκαν στη θεραπεία του Κερδίου Ερμού.

Γράφει ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΕΤΤΗΣ

Παραδίδεται μάλιστα σαν λόγος της πρόωξης αποδημίας τους το ότι «τυφλώσαντες εν παιδία εξαδελφόν τινά του Αλεξίου Νούτσου και πτοηθέντες απήλθον διανυστός εις την αλλοδαπήν...». Από τις επιχειρήσεις τους λοιπόν αυτές οι Πασχάληδες απόχτησαν σημαντική περιουσία παραμεινόντες δε οι ίδιοι άγαμοι διέθεσαν μέγα μέρος της υπέρ σκολών κοινοφελών στη γενέτειρα.

Ας σημειωθεί εδώ, πως ο Κων. Πασχάλης, που για κάποιες διακεκριμένες προς το Ρωσικό Κράτος υπηρεσίες του έφερε τον τίτλο του Μαγιστρου και ιππότη, υπήρξε φί-

«Αδαπάνητός εστι της ευποιίας ο πλούτος εν τω διδόναι γαρ λαμβάνει-
ται και εν τω σκορπίζειν συναγεται...»

Αθήνα το 1853 από το τυπογραφείο Κορομηλά με τίτλο: «Η διαθήκη του αιδίμου Παύλου Πασχάλη Γραικού της Νίζνας εκ της κομποπόλεως Καπεσόβου, σελ. 156) αποτελούνταν δε από 19 εν όλω άρθρα, αποκαθιστά επιτρόπους και εκτελεστές της τους Αντ. Κοιμζόπουλο, Ιω. Δάγκουλον και Αθ. Ν. Τσακάλωφ, γραικούς της Νίζνας, διευθυντές δε των εις Καπέσοβο συνιστώμενων αγαθοεργιών τους τις ανειμίες του Σωσάνα και Χρυσή, κόρες του αδελφού του Γεωργίου και τους Ζαγοριστούς προκοίτους Αλέξ. Παπάζογλου, Γεώργ. Ι. Πασχάλη και Αλέξ. Μίσιο. Τα συνιστώμενα στο χωριό με κεφάλαια ικανά σε ρούβλια αργυρά κατατεθειμένα στην αυτοκρ. Τράπεζα της Μόσχας με συναίνεση και του αδελφού του Κων/τίνου ιδρύματα ήταν το Ελλ. Σχολείο, επιτροπή προς υπανδρείαν κατ' έτος 15 κοριτσιών απόρων απ' όλο το Ζαγόρι το Γηροκομείο και Επιτροπή προς ανακούφισιν ενδεών οικογενειών όλα επωνυμώμενα «Πασχάλεια Ελέη». Με

έσοδά της κερύ και λάδι για τις εκκλησίες του χωριού και τρίτη τέλος κατάθεση, όλες αυτές γεγόμενες στην Τράπεζα της Πετρούπολης, τους τόκους της οποίας θα μοιράζονται οι δύο παπάδες του χωριού και ένας διάκος. Και το μεν ιδρυθσόμενο στο Καπέσοβο «προς φωτισμόν της νεολαίας του Ζαγορίου» Ελληνικό Σχολείο ορίζει η ίδια διαθήκη να συντηρείται από τους τόκους ειδικού κεφαλαίου σε ρούβλια αργυρά κατατεθειμένου στην Τράπεζα της Μόσχας να διαδίδει καθηγητή, διδάσκαλο και υπηρέτη θα διατηρεί δε και επτά υποτρόφους φτωχούς από την περιοχή με ανάλογη χρονική χορηγία για τον καθένα. Τέλος από τους τόκους άλλου κεφαλαίου επίσης σεβαστού διατάσσει ο ίδιος Πασχάλης, να συστήθει σε επί τούτο επ' αυτόν στο Καπέσοβο πάντοτε και μετά τον θάνατο των ανειμιών του αγορασμένο οίκημα Γηροκομείο «προς περιθαλψιν ενδυσσασίαν διατροφήν και πλύσιν» 15-20 εξ αμφοτέρων των φύλων γενηρακότων, εξησθενημένων και πτωχών εκ του Ζαγορίου». Για το κτίριο της Σχολής διατίπτωνε ο ίδιος την επιθυμία να είναι «διώροφον μέγεθος έχον ανάλογον με τον αριθμόν των μαθητών» κατά το που προαπέστειλε ο ίδιος σχέδιο «Βασίζομαι, έγραφε σε γράμμα του προς τους εδώ στο χωριό επιτρόπους του, εις την έμφρονα διάταξιν και κρίσιν των εν τη πατρίδι, ότι δεν θέλουν πράξει τίποτε περιττόν ή άνευ ωφέλειας εις το κτίριον». Στη συνέχεια της διαθήκης διατάσσει ο Πασχάλης τους εκτελεστές της Μόσχας «ίνα μετά την αποκάταστασιν βασίμου και ασφαλούς εν Αθήναις Τραπεζής κατατεθούν εκεί πάντα τα ευεργετικά εκείνης κεφάλαια». Και σε αντίθετη περίπτωση «να εξασφαλίσωσι ταύτα εν τω Ορφανοτροφείω της Μόσχας».

Για τους εδώ δε στο χωριό επιτρόπους και διαχειριστές των λάσσαν τον ορίζει στην ίδια διαθήκη, «ίνα τον αποθανόντα (απ' αυτούς) αντικαθιστώσιν οι επιζώντες δι' άνδρός τιμίον και δικαίον».

Ο Παύλος Πασχάλης πέθανε στη Νίζνα στις 14/4/1852 μέρα που δημοσιεύτηκε η διαθήκη του.

Η προτομή του Ιωάννη Λαμπρίδη στο Πάνω Σουδενά (φωτ. Α. Βερτόδουλου)

Όμως λίγο κατόπι «οι γενικοί ενταύθα της Διαθήκης των ευεργετών επίτροποι και οι Δημογέροντες της Κώμης Καπεσόβου αγνοούντες ή άγνοιαν προσποιούμενοι μειοδοσίας, προαγοράς υλικού και ακριβούς της δαπάνης εξέλεξεως προέβηκαν (1862), αγνοούντες και τις ενστάσεις του διαθέτη, εις ανέγερσιν περικαλλεστάτης οικοδομής», που κατά πολύ υπερέβαινε τον θεθέντα προϋπολογισμό αλλά και τις ανάγκες ενός Ελληνικού Σχολείου εκάστην δε οι ίδιοι διαχειριστές την επί πλέον δαπάνη με αφαιρέσιν χρημάτων, που προορίζονταν για άλλους της διαθήκης σκοπούς και ρωτάει στη συνέχεια ο ίδιος Α. «Δεν ήλυναν μόνον το προς ανέγερσιν ορισθέν ποσόν να δαπανήσωσιν εξασφαλίζοντες τα επίλοιπα προς επαύξησιν των πόρων του εκπαιδευτηρίου τούτου;» και συμπεραίνει πάλι ο ίδιος. «Η μειών δαπάνη μείζονα και την ωφέλειαν τοις φτωχοίς χορηγεί». Πιο κάτω ο ίδιος Ζαγοριώτης κατακεραυνώνει αυτούς τους διαχειριστές και άφελους των πόρων του εκπαιδευτηρίου ο ίδιος. «Η μειών δαπάνη μείζονα και την ωφέλειαν τοις φτωχοίς χορηγεί». Πιο κάτω ο ίδιος Ζαγοριώτης κατακεραυνώνει αυτούς τους διαχειριστές και άφελους των πόρων του εκπαιδευτηρίου ο ίδιος. «Η μειών δαπάνη μείζονα και την ωφέλειαν τοις φτωχοίς χορηγεί».

Πιο κάτω ο ίδιος Ζαγοριώτης κατακεραυνώνει αυτούς τους διαχειριστές και άφελους των πόρων του εκπαιδευτηρίου ο ίδιος. «Η μειών δαπάνη μείζονα και την ωφέλειαν τοις φτωχοίς χορηγεί».

ΟΙ ΚΑΠΕΣΟΒΙΤΕΣ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΠΑΣΧΑΛΗΔΕΣ

και σφετερισμόν μόθων και ιδρώτων άλλων» (δίκη Βουλόδη-μου κ.λ.). Και Γηροκομείο ως το 1880 δεν έχει συσταθεί. Αλλά και οι εκτελεστές της Διαθήκης Πασχάλη στη Μόσχα μη ενθυμούμενοι τις συστάσεις του ίδιου διαθέτη μικρό μέρος των καταθέσεων του στις Ρωσικές Τράπεζες διέθεσαν για αγορά μετοχών της Εθν. Τράπεζας της Ελλάδος, ενώ το μεγάλο μέρος τους θα παραμείνει στις πρώτες, όπου μετά καιρό, καθώς και εκείνες Μεγάλων Ηπειρωτών ευεργετών, θα γίνουν βορά της επανάστασης των Μπολσεβίκων.

Και κάτι ευχάριστο και το σημερινό. Καθώς βλέπω, διαβάζοντας πάντα Λαμπρίδη, πως η εδώ στα Πάνωνα επιτροπεία του κληροδοτήματος Πασχάλη «καθιέρωσε πρό τιμών ετών (προ δηλ. του 1889) ετησίως περί τα 200 λίρας προς διατήρησιν δέκα εκ Ζαγορισματοηθέντων Γυμνασίου Ιωαννίνων και δύο εν τω Αθήναις διδασκαλείω εκ των απορωτέρων, χρηστοτέρων και ικανωτέρων υπό την εποπτείαν του γυμνασιάρχου κ. Μιλτ. Πανταζή και εμού».

Θα προσθέσω τέλος, πως η Χρυσή Πασχάλη, ανεψιά ως γνωστό των αδελφών Πασχάληδων,

διέθεσε (1863) όλη της την κατάσταση ανερχόμενη σε 36.000 γρ. «Προς σύστασιν και συντήρησιν Παρθεναγωγείου» στο Καπέσοβο ορίζοντας να μισθοδοτείται από τους τόκους της (2897 γρ. στο χρόνο) δασκάλα, να αγοράζονται υλικά για τη Σχολή και να ενισχύονται φτωχές μαθήτριες. Εκτελεστή της διαθήκης της έβαλε η Χρυσή τον Γ. Βογά το δε κληροδοτήμα της άρχισε να λειτουργεί από το 1878 τρία χρόνια μετά το θάνατο του συζύγου της Δημ. Βαρτζώκα (πρβλ. περισσότερα για τους Πασχάληδες στο βιβλίο μου: «Ηπειρωτική Εποποιία», Γιάνν. 1982).

Ερευνώντας παλιότερα το Αρχείο της Μητρόπολής μας βρήκα μαζί με άλλα και το παρακάτω έγγραφο, ανέκδοτο βέβαια, αναφερόμενο στην εκλογή Δημογερόντων και Εφόρων της Πασχαλείου Σχολής κατά το 1875 έτος και το φέρω με την ευκαιρία σε φως αυτούσιο προτιθέμενος να προσθέσω από τη μεριά μου ένα ελάχιστο λιθαράκι στην πλούσια εκπαιδευτική κατά τον ΙΘ' αιώνα ιστορία του Ζαγορίου.

«Οι παρευρεθέντες χωριανοί Καπεσοβίτες συνελθόντες σήμερα εν γενική συνελεύσει εκλέξα-
μεν ομοθυμαδόν Δημογέροντες εκ

Διαθήκης και Εφόρους της Πασχαιείου Σχολής και του Παρθεναγωγείου τους κ.κ. Αλ. Βογάν, Ανδ. Κυριάδην και Κυρ. Σαζόπουλον.

Οι κ.κ. Δημογέροντες και Έφοροι οφείλουν να συνεννοούνται μετά των κ.κ. Επιτρόπων της των αιμνήστων Πασχαλατών Διαθήκης προς διοργάνωσιν της φερωνύμου Σχολής και καλήν διεύθυνσιν αυτής κατά την ιεράν πρόθεσιν των ιδρυτών προς σύστασιν, ει δυνατόν, Γηροκομείου και περί παντός αφορώντος την καλήν διαχείρισιν των υπό της Διαθήκης ορισθέντων αγαθοεργημάτων κατά την έννοιαν αυτής.

Οφείλουν προς τούτοις να συνεννοούνται μετά των Επιτρόπων της Διαθήκης της μακαρίτιδος Χρυσής Πασχάλη και του μακαρίτου Δ. Βαρτζώκα προς σύστασιν του Παρθεναγωγείου κατά την έννοιαν των Διαθηκών.

Ο διορισμός ούτος των Δημογερόντων των και Εφόρων διαρκεί επί τρία έτη αν τις εκ τούτων απουσιάσει επί πολύν χρόνον οφείλει να καθυποβάλη την παρτίτην αυτού η δε κοινότης συνερχομένη αντικαθιστά αυτόν δια πλειοψηφίας.

Τα έξοδα όσα ήθελον κάμει οι κ.κ. Δημογέροντες οσάκις κατε-

βαίνουν εις Ιωάννινα είναι δια λογαριασμόν των.

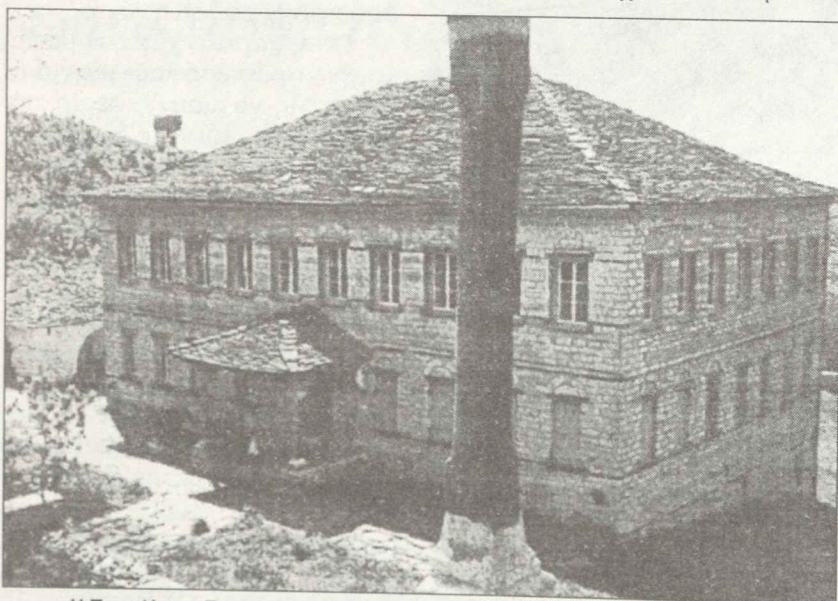
Ευελπιστούντες, ότι οι κ.κ. Δημογέροντες θέλουν προσπαθήσει κατά το ενόν αυτοίς, ίνα διαφυλάξωσι και εφαρμόσωσι ιερώς τα άρθρα της Διαθήκης ως και τους ανωτέρω όρους εδώσαμεν αυτοίς το παρόν πληρεξούσιον έγγραφον υπογεγραμμένον παρ' απάντων των παρευρεθέντων χωριανών.

Την 1ην Σεπτεμβρίου 1875
Καπέσοβον.

Έπονται αι υπογραφαί
ως ακολούθως

Σακελλάριος παπα-Νικόλαος
Ιωάννης Δούκας
Θεοχάρης Βογός
Αλέξανδρος Σταφολότας
Χρίστ. Ανδ. Τόλγολου
Θεοχάρης Καννίνος
Κ. Βουλόδημος
Ηλίας Παππά Γεωργίου
Γεώρ. Κ. Ραμπούλης
Κωνστ. Ι. Βιζόπουλος
Αλέξιος Οικονομόπουλος
Κωνσταντίνος Βαρτζώκας
Δημήτριος Ανδρέου
Ι. Βαταβάλης
Χαντζή Χριστόδουλος
Δια το ακριβές της αντιγραφής
Γ. Σαζόπουλος»

(Από «Π. Λόγο» 9/5/02)

Η Πασχάλεια Σχολή Καπεσόβου - Κτίσμα του 1862 (φωτ. Α. Βερτόδουλου)

λος «προσφιλέστατος» του Νικ. Ζωσιμά και εκτελεστής με τους Κοιμζόπουλο και Πατζιμάδη και «μόνος εκπληρωτής της διαθήκης του».

Με διαθήκη του λοιπόν ο Π. Πασχάλης —ο Κων/τίνος είχε προσπαθάνει— που συντάχθηκε στην Μόσχα στις 20/3/1846 και συμπληρώθηκε στην ίδια πόλη στις 10/2/1850 (εκδόθηκε και στην

την ίδια διαθήκη καθιέρωσαν οι διαθέτες και τα ακόλουθα υπέρ του γενέθλιου χωριού τους Λάσσα. Κατάθεση σεβαστού αριθμού ρουβλίων αργυρών για να πληρώνονται από τους τόκους τους οι φόροι οι βασιλικοί «των πτωχών, χηρών και ορφανών προτιμώμενων των συγγενών αυτών». Με άλλη κατάθεση σε ρούβλια επίσης αργυρά για ν' αγοράζεται από τα

Ηπειρώτες λόγιοι κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας

Μάνθος Οικονόμου, ο τελευταίος γραμματικός του Αλή

μα κρατήθηκε ψηλά στη σκλαβωμένη Ήπειρο. Οι διδάσκαλοι περισσότεροι Ζαγορισίοι πλουσίων οικογενειακώς που ταξίδευαν σε ξένες χώρες, διδάσκαλοι σε φημισμένες σχολές και συνέβαλαν εποικοδομητικά στη γνώση, την ελευθερία και άλλα πατριωτικά ιδανικά. Έτσι προετοίμαζαν την απελευθέρωση των Ελλήνων νέους. Για τις σχολές αυτές και τους διακεκριμένους δασκάλους γράφτηκαν πολλά σε εφημερίδες και περιοδικά και πολλοί λόγιοι ανεδείχτηκαν κατά την εποχή εκείνη.

Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται και ο περιώνυμος (όπως τον ονόμαζεν ο Αραβαντινός) Ηπειρώτης Μάνθος Οικονόμου.

Ο Μάνθος Οικονόμου κατάγονταν από το Κουκούλι Ζαγο-

ρήμη του δολοφρόνου και εξυπηρετικού στις ενέργειές του.

Όταν η φιλική εταιρεία επέκτεινε τις διασυνδέσεις στην Ήπειρο, ένθερμος εμνήθη, έγινε μέλος σκοτός και υπηρέτησε στους σκοπούς της με τον δικό του τρόπο.

Το 1820 όταν έγινε ρήξη μεταξύ Πόλης και Αγιά, ο Μάνθος Οικονόμου, προσπάθησε ώστε πολλοί αξιωματούχοι και οπλαρχηγοί του Αλή, να αυτομολήσουν στον Σουλτανικό στρατό, ώστε να αποτύχουν τα σχέδια του Αλή και αυτός εγκατέλειψε αμέσως την Ήπειρο. Και ενώ πήγαινε προς την επαναστατημένη Ελλάδα συνελήφθη στο Μέτσοβο.

Ενωρίστηκε και γραμματικός του Αλή από την εμπροσθοφυλακή του Δράμαλη και συλληφθή και προδότης. Καταδικάστηκε και αποκεφαλίστηκε για τις όχι δικαιολογημένες ενέργειές του προς τον τύραννο.

Παναγούλα Μπακόλα
συν/χος δασκάλα

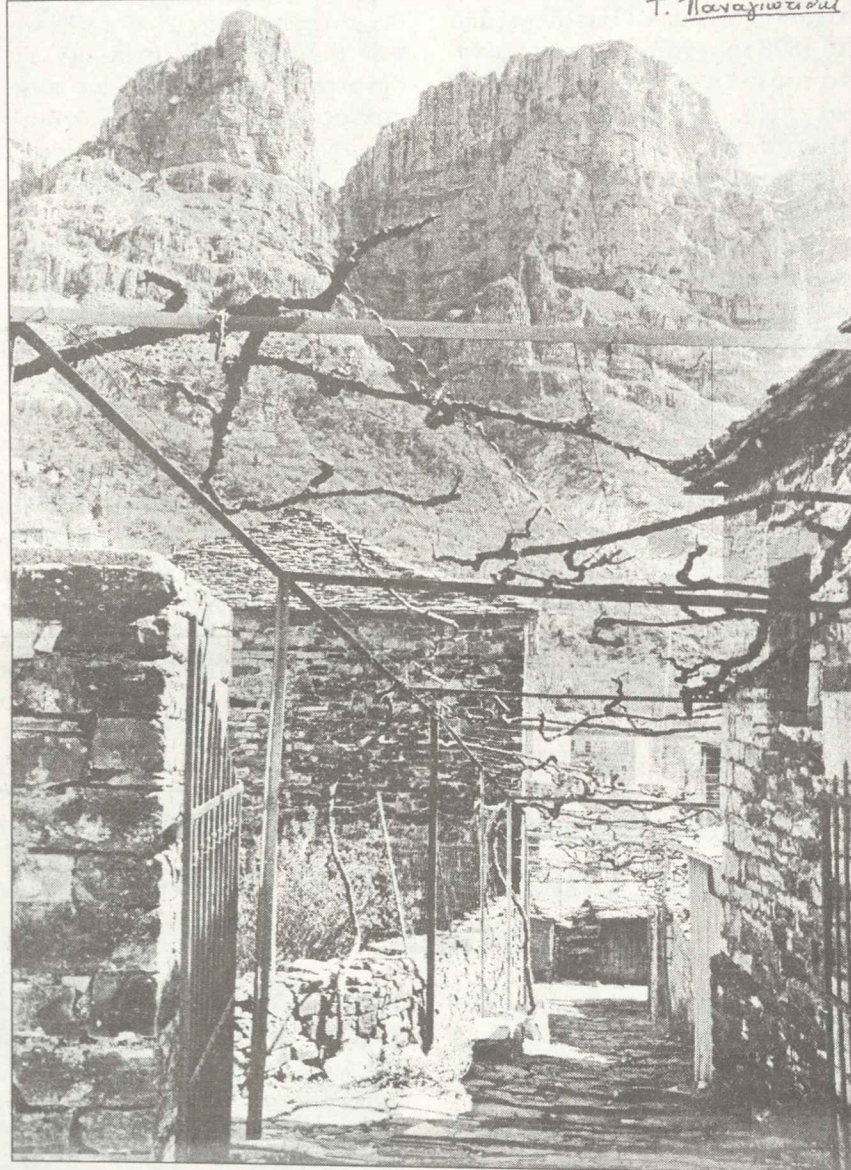
ΕΝΑ «ΠΡΩΤΟ ΒΛΕΜΜΑ» ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

και το Μικρό μετά. Άλλωστε, το μάτι που είχε συνθέσει στο κόκκινο κεραμίδι και στα φωτεινά χρώματα των σοβάδων, όπως και στο πράσινο του πεύκου, του κυπαρισσιού ή της ελιάς, χρειάζεται μια εξάσκηση για να «δει» αμέσως ένα Ζαγοροχώρι, να τακτοποιήσει γρήγορα επίπεδα, όγκους, πτυχωσεις και χρώματα και να τα πει «σπίτια», «εκκλησία», «χώμα», «δέντρα», να κάνει το

θαρά με το γρήγορο κορεσμό της πείνας μετά από περπάτημα στη βροχή.

Εν τω μεταξύ, η Ασράκα μας επιτηρούσε αδιαλείπτως και, μερικούς, ίσως και να μας καταδίωκε επίσης. Ότι και να βλέπαμε ή να λέγαμε εδώ κάτω, τα μάτια μας συχνά-πυκνά γυρνούσαν προς τα κει. Η στέγη αυτών των πύργων ήταν, μας είπαν, επίπεδη και όντως φαινόταν έτσι. Αδυνατούσα, ωστόσο,

Τ. Παναγιωτίδης

χώρο χωριό. Κυρίως το φθινόπωρο.

Και μετά μπήκαμε, βεβαίως, μες στην εικόνα. Ακούσαμε τον ήχο των καλντεριμιών, αγγίξαμε τη λιθοδομή των «οβρών», αναρωτηθήκαμε προς τι το στράβωμα στις γωνίες των τοίχων — «φαλτοσυγινές» λένε στις Κυκλάδες αυτό το μικρό δείγμα συνάντησης της πρακτικής χρησιμότητας με την αισθητική καταξίωση — κρυφολοιπάμε από, λίγες, μισάνοιχτες αυλόδοξες γλάστρες από βαμμένους τενεκέδες.

Εσωτερικό σπιτιού, ωστόσο, είδαμε μόνο ένα: όχι τον «ακριβό», για φοιτητές, ξενώνα του ΕΟΤ, αλλά — τη μόνη εναλλακτική λύση, τότε, στο Μεγάλο Πάπιγκο — το κατάλυμα της κυρα Καλλιόπης. Εκεί έμαθα τη ζαγορισία αλευρόπιτα δίπλα σε μια μασίνα. Τέτοιες πίτες έφαγα από τότε πολλές — έμαθα και το περιεργό συνώνυμο τους: «κασιόπιτα» — αλλά μόνο εκείνη,

πρώτη, συνείρεται μέσα μου τόσο και

να δεχτώ ότι αυτοί οι θεόρατοι όγκοι κατέληγαν σε «πλατώ».

Μετά το βλέμμα κινούνταν προς τα αριστερά και σταμάταγε στην κούρβα με αυτό που μαυρίζει να είναι, λέει, το καταφύγιο. Και πιο δεξιά, ξανά προς τους πύργους, το σπήλαιο της Προβατίνας, που συναγωνίζεται, λέει, σε βάθος ένα που χάνει στο Μεξικό. Και ναι, από το καταφύγιο, που λέγαμε, περνάς για να ανέβεις στη Δρακόλιμνη (ήδη η έκφραση «ανεβαίνω σε μια λίμνη» έχει μέσα της κάτι που βασανίζει τη φαντασία. Πόσο μάλλον που κάτι είχαμε διαβάσει σε ένα διήγημα του Χατζή για το δράκο της που ήταν σε πόλεμο με εκείνον της λίμνης του Σμόλικα). Και εκεί κάπου ακουγόταν και το άλλο όνομα αυτής της γεωγραφίας που οι όγκοι και τα σχήματα των τόπων της συμπλέκονταν περιεργά με τα αντίστοιχα των ονομάτων της: Γκαμήλα και Τύμφη. (Η θέα των ύβων της πολύ αργότερα, από

την κορφή της Ολύτσικας, θα με έπειθε για το εύστοχο του βαπτίσματος).

Δεν πήγαμε τότε σε κανέναν αυτους τους τόπους. Η πιο μακρινή βόλτα μας ήταν ως το Μικρό Πάπιγκο, αφού πρώτα είχαμε σταθεί αρκετά στις Οβρές. Αυτό που μας φαινόταν σαν αμελητέα «ράμματα» χιονιού πριν το καταφύγιο ήταν, λέει, παγωμένο χιόνι που απέτρεπε την ανάβαση χωρίς εξοπλισμό. Έτσι, φύγαμε χωρίς να μετρήσουμε στην ανάβαση για το καταφύγιο τις τέσσερις βρύσες με τα αρχαιοπρεπή, πλην της τελευταίας, ονόματα: Αβραγόγιος, Αντάλκη, Τράφος, και Κρούνα. Χωρίς να μάθουμε ότι η λίμνη που βλέπεις πίσω από το καταφύγιο — μη χαιρέσαι! — δεν είναι ακόμα η Δρακόλιμνη. Για να φτάσεις σ' εκείνη, πρέπει να κατέβεις και να ανέβεις ξανά. Δεν ξέρω, δε, αν η φαντασία μας θα μπορούσε να πλάσει ωραιότερα αγριολούλουδα από τα πραγματικά που φυτρώνουν τον Απρίλη στο λιβάδι απ' όπου πρέπει να περάσεις πριν πάρεις τον τελευταίο ανήφορο. Ούτε μας πέρανε από το μυαλό ότι η Δρακόλιμνη την φτάνεις «από κάτω», στο ύψος όπου το ρυάκι παίρνει το δρόμο προς τον καταρράκτη που πέφτει πριν τη μονή Στομίου, και δεν την πρωτοαντικρύξεις από ψηλά. Λες και έτσι αισθητοποιείται το γεγονός ότι δεν μπορείς να κατακτήσεις τα μυστικά της, αλλά θα μένεις πάντα κατωτερή της και δέσμια της μαγείας της.

Δεν τα ξέραμε τότε όλα αυτά, κι όμως είχαμε την αίσθηση ότι φεύγουμε με ένα ακόμα απωθημένο, που θα του ταίριαζε ο στίχος του Ουράνη: «όλο λέω να πάω στην Ταορίμνα». Απωθημένο και χρέος μαζί.

Εγώ αυτό το χρέος το ξεπλήρωσα πολύ αργότερα, χωρίς τη φοιτητική παρέα. Δε θα μάθω ποτέ αν με τα μάτια του τότε θα έβλεπα όλα αυτά τα πράγματα που λέω τώρα ότι φύγαμε χωρίς να τα γνωρίσουμε.

Η Δρακόλιμνη μάλλον δεν απομαγεύτηκε μέσα μου από τότε που την είδα ανάμεσα σε χιονισμένες όχθες έναν Απρίλη — κι ως λέει ο Ουράνης: «Πάντα κάτι τυχαίνει — και δεν πάω...» Κι ούτε θα πάω ποτέ... Η Ταορίμνα (κι αν υπάρχει) για μένα θα μείνει/ του εξόριστου ονειρίου μου η πατρίδα/ σε μια ευτυχία που μου' ναι ταγμένη/ και που ό,τι κι αν συμβεί, με περιμένει.

Η Ασράκα εξακολουθεί να με εντυπωσιάζει, αν και κάτι έχασε το μυοστήριο και γοητεία αφού πείστηκα πλάον για το επίπεδο της κορφής της όταν την αντικρίσα από ίδιο ύψος από μια άκρη του Στούρου.

Σκέφτομαι όμως ότι αυτό το αίσθημα απώλειας είναι το φυσικό κι αναπόφευκτο τίμημα που πληρώνει κανείς σε οποιαδήποτε μορφή οικειώσης ή γνωστής. Αλλά το αίσθημα απώλειας φέρνει ως τότε επισκέφτηκα αρκετές φορές αργότερα το Πάπιγκο ήταν κάτι άλλο. Μάλλον υπακούει σε μια φυσικότητα άλλη τάξης: στην κοινωνική «φυσικότητα», που μια όψη της είναι η ποσοτική αξιοποίηση με τα συμπεριλαμβανόμενα της. Αναρωτιέμαι, ως πού μπορείς σήμερα να αφεθείς εξίσου απεριόριστα στις ονειροπολήσεις της περί των μυστικών που κρύβουν αυτοί οι όγκοι πάνω από το Πάπιγκο...

Χρυσούλα Μητσοπούλου
Φιλόλογος

ΓΙΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ ΣΤΟΝ ΜΑΝΑΣΣΗ

Απ' όταν θυμούνταν οι παππούδες μας το πανηγύρι στο χωριό μας γινόταν τ' ΑηΓιωργίου στις 23 Απρίλη. Μέρα που γιόρταζε και ο Ναός του Αγίου Γεωργίου. Εκείνη την εποχή που οι καιρικές συνθήκες ήταν διαφορετικές, το πανηγύρι έπεφτε σχετικά νωρίς και τα χειμωνιάτικα δεν έλεγαν να βγουν κι από τους ανθρώπους και από τα σπίτια. Πολλές φορές μάλιστα έβρεχε. Όταν το Πάσχα έπεφτε αργότερα, μετατίθονταν και το πανηγύρι για τη δεύτερη μέρα. Συνήθως διαρκούσε δύο μέρες, αλλά μερικές φορές και περισσότερες. Το χωριό μας πριν τον πόλεμο βρισκόταν σε ακμή. Πολλοί Μανασσιώτες διατηρούσαν καταστήματα στη Ρουμανία και οι περισσότεροι απ' τους φρόντιζαν να βρίσκονται στο χωριό εκείνες τις μέρες κι αυτοί ήταν που χαιρόνταν και «κρατούσαν» το πανηγύρι περισσότερες μέρες.

Θυμάμαι δυο φορές που το Πάσχα ήταν στις 28 Απρίλη και το πανηγύρι γιορτάστηκε στις 29 και 30. Και τη μέρα της Πρωτομαγιάς όλοι οι χωριανοί πηγαίναμε στο εξωκλήσι του Προφήτη Ιερεμία που βρισκόταν πάνω από τη βρύση Σουντνίκ σε υψόμετρο 1300 μ. περίπου. Εκείνη τη μέρα ερχόταν εκεί και πολλοί Δικωριώτες. Μετά τη λειτουργία και τον αγιασμό καθόμαστε όλοι έξω και ανοίγοντας τις ποδιές έβγαζε κάθε νοικοκυρά από το καλάθι ή το σακούλι φαγητά φερμένα από το χωριό. Πάντοτε λέγαμε το Χριστός Ανέστη σουγκρίζοντας τα κόκκινα αυγά. Όλοι είχαν μαζί τους ρακι και κρασί στις κόφες — πλόςκες και ο κάθε νοικοκύρης κερνούσε όλους τους παρευρισκόμενους από το δικό του ποτό. Οι γυναίκες φέρανε τα τελευταία σταφύλια από τις κρεβάτες και τους οντάδες που τα είχαν κρεμασμένα, όσα βέβαια δεν είχαν σταφιδιάσει. Η Πρωτομαγιά ήταν η τελευταία ευκαιρία για να φαγωθούν. Και σαν τελειώνει το φαγητό, κατεβαίναμε πιο κάτω προς τη βρύση Σουντνίκ σε σιαδιές, όπου χορεύοντας και τραγουδώντας μας έπιανε το νύχτωμα.

Τελειώνοντας κατά το απόγευμα, κατηγορούσαμε όλοι μαζί προς το χωριό. Στον πάνω μαχαλά μας περίμεναν έξω στους οβρούς οι γερνόντες και οι γερνόντισσες που τα χρόνια δεν τους επέτρεπαν να έρθουν μαζί μας και μας «έπαιρναν» επίσκεψη στα σπίτια τους. Να μάθουμε για το γλέντι, να ρωτήσουν πως τα περάσαμε. Μια γερνόντισσα, η κυρά Χρυσανθούλα, μας παρακαλούσε να της τραγουδήσουμε το «Ξενιτεμένο μου πουλί», ο άνδρας της έλεπε χρόνια στη Ρουμανία και σίγουρα αυτό, απλάνουν τον πόνο της.

Τις δυο φορές που εγώ θυμάμαι καλά το 1933 και το 1940, το πανηγύρι κράτησε 4 μέρες. Δύο κανονικές, μία την Πρωτομαγιά και μία τέταρτη μέρα στις 2 Μάη που γιορτάζει ένα άλλο εξωκλήσι μας, ο Άγιος Αθανάσιος ακριβώς απέναντι από το χωριό. Και κει ξανά τα ίδια. Μετά τη λειτουργία άρχιζε ο χορός σ' ένα καταπράσινο λιβάδι. Κι όσο καλύτερη ήταν η μέρα, τόσο μεγαλύτερο ήταν το κέφι. Οι λίγες ευκαιρίες που είχε ο κόσμος για να καλοπεράσει εκείνα τα χρόνια, το γλυκό

κρασί, τα όμορφα τραγούδια, οδηγούσαν το γλέντι σε ψηλά επίπεδα.

Το χορό άρχιζαν οι άνδρες και τα παιδιά και οι περισσότεροι κρατούσαν στο χέρι και το μπουκάλι με το ρακι, αφού προηγουμένως τα όργανα είχαν αρχίσει με τα τραγούδια της τάβλας. Οι άνδρες πιασμένοι από τους ώμους τραγουδούσαν και χόρευαν. Γενικά στα γλέντια οι άνδρες είχαν τον πρώτο λόγο.

Θυμάμαι όμως μια φορά, το 1933 νομίζω, ένα γλέντι που μου έχει μείνει αξέχαστο. Βρί-

στο εξής να γίνεται του προφήτη Ηλία (τ' Αηλιά) στις 20 Ιουλίου και φυσικά συνεχίστηκε με τους ίδιους ρυθμούς χορού και γλεντιού.

Το χωριό μας πάντα είχε πολλούς και καλούς γλεντζέδες, που περίμεναν πως και πως το πανηγύρι και να «ρίξουν» στα όργανα, ό,τι είχαν και δεν είχαν. Μπορεί στις γιορτές και στα Ζιαφέτια να έπαιρναν τον Πιτσάκα, το Ντούτση και τον Τάκη Νέτσο — ντόπιους μουσικούς — στα πανηγύρια προπολεμικά έρχονταν Νίνος κι ο Κλωτσιάρας, μετά τον πόλεμο ο Αησιόλαος Δέρβας (Μπαγιώτικα),

23 Απρίλη 1958.

σκονταν στο χωριό μας για όλες τις μέρες των γιορτών καλεσμένη σε συγγενείς της, μια κοπέλα από τη Μπάγια, η Ελευθερία Κουκουμειλίδου και μετέπειτα Μονοδενδρίτισσα ύψη, Κα Πανταζή. Εκείνη τη χρονιά στο πανηγύρι είχαμε την κομπάνια του Μπαγιώτη Τάκη Κλωτσιάρα. Η Ελευθερία πήρε όλα τα κορίτσια της ηλικίας της, μπήκαν μεσα στην παρσα των μουσικών — που καθόταν σταυροπόδι — και άρχισαν να παραγγέλλουν τραγούδια που τα τραγουδούσαν όλες μαζί και οι μουσικοί αντάμα. «Ρίξτε κουμπουριές στις πράσινες ποδιές, φευγασθείτε σι- ουρφελέδες δε σας θέλουν οι κοπέλες, θα σας φύγουν οι κοπέλες και θα κλάψτε 10 μέρες». Το τραγούδι αυτό, χωρίς να είμαι σίγουρος, τότε είχε πρωτοβγει. Ο Κλωτσιάρας ήταν χωριανός της Ελευθερίας και δεν της χάλασε το χατίρι. Το τι γλέντι ακολούθησε εκείνη τη μέρα, δύσκολο να το φαντασθεί κάποιος.

Στο πανηγύρι μας έρχονταν κόσμος κι από τα διπλανά χωριά. Από την Καλουτά, τη Τζιουντήλα, το Στολοβό, τις Φραγάδες. Και πάντοτε η επιτροπή έδινε προτεραιότητα χορού σ' όλους τους ξένους. Οι χωριανοί θα χόρευαν αργά το βράδυ και την άλλη μέρα.

Το πανηγύρι στο χωριό μας να γίνεται τ' Αη Γιωργιού κράτησε μέχρι το 1960. Μετά αρκετές συζητήσεις των μερακλήδων Μανασσιωτών με την κοινότητα, αποφασίστηκε

ενώ μετά την αλλαγή από το 1960 και μέχρι το 1976 τα Τακούτσια κι ο Γρηγόρης Καψάλης.

Τα Τακούτσια πριν το 1960 πήγαιναν στο Καπέσοβο κι ο ερχομός τους στο χωριό μας στεναχώρησε τους Καπεσοβίτες, σε σημείο που ο μακαρίτης πια Κώστας Βαρζώκας και μεγάλος γλεντζές του Ζαγοριού έπιασε τον Κώστα Καψάλη και του είπε: «Ορέ Κτσέ, γιατί μας αφήσατε και πήγατε στους Μανασσιώτες; Τι βρήκατε σ' αυτό το χωριουδάκι».

Κώστα μ', θα σ' πω μια παροιμία, ανταπάντησε ο Κτσέ. «Μικρή μπαντλιά, μεγάλος λαγός. Εσείς είστε πολλοί, αλλά οι περισσότεροι από σας είναι δάσκαλοι. Εκεί είναι λιγότερος κόσμος, αλλά όταν μπαίνουν στο χορό, δεν αφήνουν φράγκο στην τσέπη τους».

Βέβαια το χωριουδάκι μας με το πέρασμα του χρόνου έγινε ακόμη πιο μικρό και από το 1977 τα Τακούτσια ξεναγύρισαν στο Καπέσοβο. Εμείς συνεχίσαμε με τα Περικλούτσια και το Λευτέρη Σαρέα μέχρι το 1992. Δυστυχώς μετά και για 9 χρόνια δε μπορούσαμε να κάνουμε πανηγύρι, μέχρι που πέρυσι αναβιώσαμε και πάλι το ωραίο αυτό έθιμο. Ελπίζουμε δε εμείς οι μεγαλύτεροι, να έχει συνέχεια και οι νέοι του χωριού μας να το κάνουν κάθε χρόνο και καλύτερα.

Γεώργιος Αναστ. Καρράς

Ο λαϊκός πολιτισμός του Ζαγορίου

Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΧΟΡΕΥΤΗ

Ανοίγοντας τον κύκλο των ομιλιών ο Γρηγόρης Καψάλης αναφέρθηκε στη σχέση του κορυφαίου μουσικού ορχήστρας με τον πρωτοχορευτή τονίζοντας τα εξής:

«Αγαπητοί φίλοι

Στην επικοινωνία σολίστ πρωτοχορευτή θα μου επιτρέψεται να κάνω δύο τοποθετήσεις.

1ο τι είναι σολίστ; Ποιος από τα όργανα που αποτελούν μια ζυγία μια κομπανία που λέμε εμείς; Σολίστ είναι ο μουσικός ο οποίος σολάρει με κάποιο μουσικό όργανο είτε είναι πνευστό κλαρίνο, φλογέρα είτε είναι έγχορδο βιολί, φλάουτο, σαλτούρι, κανονάκι που αυτά τα δύο τελευταία δεν υπάρχουν στην Ήπειρο εκτός παλιότερα, μόνο το Σαντούρι που έπαιζε ο πατριώτης μας Ζαγορίσιος ο Βασίλης Μπιλήτος από τη Μπάγια ο Γιώργος Γκάλας από τα Γιάννενα και ο Φώτης Χαλάκας που αντώνισαν λίγο τον βλέπαμε στην Ήπειρο.

Σολίστ όμως είναι και ο τραγουδιστής. Ένας που σολάρει κατά τη διάρκεια των τραγουδιών του χορού καθώς και τα καθιστικά της τάβλας τα μοιρολόγια του κλέφτικο. Αυτός είναι ο σολίστ αυτός διευθύνει και τα όλα όργανα που κρατούν το ρυθμό, μπορεί να αποκαλείται και μεσέτορας πρέπει να γνωρίζει το κάθε τραγούδι να αλλάξει μελωδία να προσέχει και να παρακολουθεί τα βήματα κάθε πρωτοχορευτή ενδεχομένως και μερικά νοήματα του. Αλλαγή τραγουδιού σε άλλη νότα (π.χ. στα χοντρά) να κάνει διάφορα παρακάτω δικά του επάνω στο όργανο για να το βάλει στο μεράκι και να βάλει και το χέρι στην τσέπη.

2ο τι είναι πρωτοχορευτής ή πρωτοχορευτριά είναι εκείνοι οι γλεντζέδες οι μερακλήδες που εμφανίζονται που συγκινούνται για πολλούς λόγους. Αγάπη, σεβντά, θάνατο, φλερτ και άλλα πολλά που συμμετέχουν σε πανηγύρια γάμους διάφορα γλέντια, ξιαφέντια που τα διοργανώνουν οι λίγοι καμιά φορά ακούν και επιλέγουν μουσικές καλές σε κασέτες. Τραγουδούν του τόπου τους. Παρακολουθούν άλλους χορευτές καλούς στα βήματα και όχι μόνο χορεύοντας μαζί τους και καταγράφοντας μερικά από αυτά. Μπορούν να αυτοεξοχολογούνται απάνω στην πράξη. Χορεύοντας μαζί στα μισοχώρια ή κάπου αλλού μακριά όμως από σαλόνια και στημένους χορούς. Όμως είναι πολλοί άνθρωποι μερακλήδες και γλεντζέδες αλλά δεν χορεύουν αλλά θέλουν να ακούν καλή μουσική και εξάλλου πώς να μπουν να χορεύουν τόσος κόσμος που έρχεται στα πανηγύρια μας. Πρωτοχορευτής βέβαια λέγεται αυτός που χορεύει πρώτος μπορεί κάποιος πρώτος να μην ξέρει καλό χορό και να μπερδεύει τα βήματα παραγγέλνει τραγούδια αφού έχει τραβήξει και κανα δυο ποτήρια τον μερακλώνει και το κλαρίνο και τραβάει το χορό όπως αυτός νομί-

Τιμήθηκε με το 2ο βραβείο στο παγκόσμιο φεστιβάλ παραδοσιακής μουσικής στο Κλίβελαντ των ΗΠΑ και καταχειροκροτήθηκε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, στο Ηρώδαιο και αλλού. Εκτός από τη δεξιόχειρα του στο κλαρίνο που τη χαρακτηρίζει το προσωπικό ύψος, ένα κράμα αυθεντικής Ζαγορίσιας παράδοσης και επιτηδεμένης ξηρομερίτικης επίδρασης, φημίζεται και για την ικανότητά του στο τραγούδι.

ζει. Πετάει και παράδες στα βιολιά. Εγώ αγαπητοί φίλοι με τα τακούνια σε αυτή την μακρόχρονη συνεργασία. Σολίστ ήταν ο Κώστας με το βιολί, εμένα δεν με πόναγε το κεφάλι τα θα γυρίσω όλα αυτός, ήξερε τα τραγούδια του καθενός ή της κάθε μιάς ήξερε τι θα γυρίσει σαν γυρίσματα κι ήθελε κάτι άλλο αυτός τραβούσε μπροστά, να δώσει κέφι και ζωντάνια του χορευτή και στο κοινό. Ορθίος παρόλο την ηλικία του. Δραστήριος (έξυπνος στη δουλειά έμπορος). Βασικά ο καλύτερος στο συγκρότημα. Αυτό νομίζω το διαπιστώσατε και εσείς στα διάφορα γλέντια και στα πανηγύρια τότε. Αυτοσχεδίαζε και έλεγε εκείνη τη στιγμή. Στιχοπλάκια χτυπώντας καμιά φορά από πίσω το βιολί με το δοξάρι θα σας πω δύο περιστατικά ως αναφορά για την εξυπνάδα του.

Κάποτε στο πανηγύρι στους Ασπραγγέλους στο χορό μπροστά χορεύει ένας νέος όχι και κάπως καλός χορευτής ο πατέρας του ερχόταν και πετούσε χρήματα δε θυμάμαι τι έριχνε ο Κώστας ορθίος δίχως να ξέρει το όνομα του πατέρα για σου Λάμπρο φώναζε. Κάποια στιγμή ένας της επιτροπής του χορού του λέει Κώστω δεν τον λένε Λάμπρο τον λένε Μήτρο τι λές του λέγω και εγώ, στην άλλη γύρα θα τον πω του λέει σαν ήρθε πάλι ο Μήτρος να ξαναρίξει λεφτά τότε γεια σου Μήτρο του λέει ξανά ο Κώστας. Είπαν δε και ετοιμόλογος κάποτε πάλι στο ίδιο πανηγύρι κάποια γυναίκα χορεύει το παιδί της και λόγο που ήταν πάρα πολύ κόσμος να χορεύει κάπως το κόψαμε λίγο γρηγορότερα, έρχεται η γυναίκα αυτή και απευθύνθηκε στον Κώστα. Κώστω Κώστω δεν έπαιζες πολύ στο παιδί τα' κοψε γρήγορα ενώ στο παιδί του Καραγιάννη το κράτησες παραπάνω. Έλα εδώ της λέει. Ο Θωμάς του Καραγιάννη έβγαλε εισιτήριο για την Αθήνα ενώ ο δικός σου έβγαλε ως το Ρίο πως θα πήγαινε στην Αθήνα εννοούσε πως εκεί έπεσαν ποιά πολλά χρήματα (τι νάκανε μ' αυτό το όργανο φύλαγαν πολυμελή οικογένεια και έπρεπε να επιβιώσουμε).

Σε πολλές περιφέρειες στην Ήπειρο άλλαξαν τα βήματα, υπάρ-

χει κάποια διαφορά στο χορό. Άλλα βήματα στο Παγώνι άλλα στο Μέτοσσο με το σιγκαριστό άλλα στο Ζαγόρι άλλα στο Ζαγόρι άλλα στα Τζουμέρκα που εκεί νομίζω έχουν καταγραφεί βήματα από το Ξηρόμερο βγάλα συμπεράσμα διότι ήμουν αρκετά χρόνια εκεί.

Στο Ζαγόρι διακρίνεται κατά τον πλείστον οικογενειακός χορός. Χωρίς να αμφισβητείται και ο αντρικός στο Ζαγόρι πολλά τραγούδια θεωρούνται σαν γυναικεία. Επίσης ο ρυθμός του πρωτοχορευτή ή της χορεύτριας, ποικίλει ως προς τον αυτοσχεδιασμό των βημάτων σε μερικά χωριά. (Στενό βήμα-λίκνιζμα κορμιού και αργότερο ρυθμό) δεν έχει σημασία και τόσο η όμορφη ή άσχημη γυναίκα. Στο χορό παίζουν ρόλο τα παραπάνω, όσο όμορφη να είναι η γυναίκα άμα δεν ξέρει χορό δεν μορφιάζει γενικός το χορό αλλά και δεν δίνει και τόσο σημασία το κοινό. Αυτό ισχύει για μας τους Δυτικότερους παλαιότερα αλλά ακόμα και σήμερα είναι πολλές αργός ο ρυθμός κατά το πλείστον ο γυναικείος. Σε αυτό βέβαια πιστεύω ότι σημαντικό ρόλο έπαιξαν και παίζουν τα συγκροτήματα, γι' αυτό είναι δύσκολο να παίζει συγκρότημα που δεν έχει εργαστεί στο Ζαγόρι.

Το συγκρότημα Μπεκάρη Νίνου Γκανά ο παππούς μου και ο πατέρας μου αυτά ήταν τότε. Δεν μπορώ να μην αναφερθώ και στους μαγιώτες μουσικούς Κλοτσιάρη παλαιότερο, Αγγελόπουλο Δέρβα, Χριστόδουλο Λίτσι, Βασίλη Μπιλήτο και Χρήστο Δέρβα ήταν τότε ένα αξιόλογο συγκρότημα. Κάποια φορά είχαν μαλωσει κάποτε με τον Αγγελόπουλο και πήραν εμένα νεαρός τότε.

Του Αϊ Λιός στις Νεγάνδες θυμάμαι το Λίτσι τραγουδούσε λόγια και στα ποτάμια δεν έδιναν τότε σημασία σαν νέος και δεν μπορούσα να γράψω τα λόγια. (Λάθος μου) οι χοροί όμως δεν ήταν στο βηματισμό όπως π.χ. οι γυναίκες στη Βίτσα, Τσεβελόπουλο, όπως θυμάστε στο διαγωνισμό που έγινε τρεις βραδιές Ασπραγγέλοι, Τσεπέλοβο, Μπάγια, είχαμε βγει τότε πρώτοι εμείς από τον Ελαφότοπο. Μετέπειτα βγήκαν τα τακούτσια παιδιά του

Ομιλία του κ. Γρ. Καψάλη

Ο ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΨΑΛΗΣ γεννήθηκε στον Ελαφότοπο Ζαγορίου. Γόνος μουσικής οικογένειας, μυήθηκε σε ηλικία 12 χρονών στην τέχνη του κλαρίνου από τον θείο του Κώστα Καψάλη και το 1945 στο Αγρίνιο μαθήτευσε κοντά στον καταξιωμένο κλαρινίστα Βασίλη Σαλέα.

Το 1951 συγκρότησε το πρώτο επίσημο μουσικό σχήμα με το οποίο συνεργάστηκε επί 10 χρόνια. Το 1963 προσχώρησε στα «Τακούτσια», φημισμένο και καταξιωμένο συγκρότημα της περιοχής Ζαγορίου, έως το 1987, χρονολογία κατά την οποία οι υπερήλικες μουσικοί του συγκροτήματος αποχώρησαν από την ενεργό δράση. Έκτοτε, συνεχίζει μόνος τη συνεργασία με άλλους μουσικούς και τραγουδιστές και εμφανίζεται σε συναυλίες και μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, όπου αποκτά τιμητικές διακρίσεις και καλές κριτικές.

Τάκη μικρά.

Στην αρχή με τον Σταύρο Κόντο και αργότερα πήρανε το Φίλιππα Ρούτα από τα Δολιανά νέοι τότε (ενώ οι Μπεκαρέοι ήταν κάπως μεγαλύτεροι τότε) πήγαν στην Αθήνα ένα διάστημα και φέρανε τραγούδια καινούριας της εποχής Μαργαρίτα Μοδιστράκη Χουρσούζη και άλλα από θεατρικές παραστάσεις και όπως τραγουδούσαν όλοι μαζί ξεκίνησαν τότε τη νεολαία στο Ζαγόρι. Οι Μπεκαρέοι έμειναν με το παιδί.

(Κουτέ κουτέ έλεγε ο Μπάλας) και αυτός μουσικός Σουδωνίτης (Σαν Ιταλιάν) καθώς και ο Σίμων Καρράς όταν γράψαμε μια κασέτα έχει έρθει εδώ στα Γιάννενα στο Παλλάδιο. Από τότε λοιπόν άρχισαν την άνοδο στο Ζαγόρι όπου πήγαιναν μαζεύανε τον κόσμο. Όμως παραβίασαν λίγο το ρυθμό μαζεύανε τα τραγούδια εξεπλητίζοντας για διακριθύν από τους άλλους. Όταν έπαιζα με τον Γκανά εγώ ο Γιώργος Τράκης ο ψαράς πολύ καλός λαού-τιερίδες και οι δύο όταν τελειώναμε τη δουλειά λέγαμε στο Γκανά για να τον πειράξουμε ο Μπάλας Μήτσο τι λές ο ανιψιός σου ο Κώστω (είπαν ανίψια) την αδελφή του Γκανά τη μάνα τους) ότι σας παλεύανε στα μεσοχώρια αυτοί.

Τι λέτε μωρές παλιόσκυλα κάπως μεθυσμένος μας έλεγαν αυτή γελεντούσαν τους Ντραγάτες και τους τσοπαναρέους, ήταν βλέπετε οι επαγγελματίες ή η αντίζηλια. Αυτούς τους φώναζαν Γκρινανέλιο (Πιθανός κούδονια για τα σκυλιά).

Εμείς γλεντούσαμε όλο την αφρόκρεμα, μας έλεγε. Δεν αμφιέβαλα πιθανό να είπαν έτσι ο Μπεκαρή εκείνη την εποχή ήταν μεγάλο τραγούδι με δυνατή φωνή, που τότε ήμουν σαν σήμερα δεν υπήρχαν έκανε μια δροσούλα έπεφταν τα φύλλα από τα Πλατάνια αυτό το επιβεβαιώνουν και τα τακούτσια.

Είχαν πραγματικά μαζέψει όμως λίγο το ρυθμό γιατί εγώ έβγαλα το συμπέρασμα που όταν πήγα με αυτούς βρήκα κάποια διαφορά ως προς το ρυθμό. Κάποτε είπα στον Κώστα γιατί τόσο, γρήγορα τα τραγούδια

γιατί βιάζεται λίγο το ρυθμό; Τι να κάνουμε μου είπαν, βρήκαμε τον τρόπο να αναδειχτούμε και εμείς, είχαμε αντίπαλο ένα μεγάλο συγκρότημα αλλά και τους Μπαγιάτες ακόμα. Και μου εξιστόρησε το εξής περιστατικό κάποτε στο πανηγύρι στο Σκαμνέλι, χωρίστηκε το χωριό σε δύο παρατάξεις τακούτσια. Μπαγιάτες τσακωμός τότε ο πρόεδρος για να αποφύγει αυτά τα γεγονότα που είχαν κοντά στο πανηγύρι τους είπα των χωριανών να γίνουν εκλογές να ψηφίσετε τους μεν ή τους δε. Και ψήφισαν οι περισσότεροι εμάς κατόπιν από αυτή την υποχρέωση δεν τους χάλαιναν το χατίρι που αυτό μετέπειτα προέβη μοιραίο διότι άρσησαν και πολλά καταλόγια (πληρώναμε για να φάμε για να κοιμηθούμε μας παίδευαν στα χωριά μεθυσμένοι να σε κρατούν ως το μεσημέρι και άλλα πολλά). Από τα καλύτερα πανηγύρια. Ήταν και είναι Τσεπέλοβο, Βίτσα, Σκαμνέλι. 25 χρόνια εγώ με τα τακούτσια η πολύχρονη εργασία στα χωριά μας ξέραμε τους καλούς χορευτές και τις χορευτρίες ποιος ή όποια χόρευε καλά σε ποιο χορό πέφτονε τα πιο πολλά λεφτά. Δεν παραγγέλνανε τραγούδια ο Κώστας ήξερε του καθενός ή της καθενιάς το χορό της και το γύρισμα. Στους άντρες ήξερε όλα τα χαβάδια ο Ζιούλης με το ντέφι έπαινε το χορευτική αν καμιά φορά ξέφευγε στα βήματα.

Το κεφάλι να του έβλεπε μέσα σε δύο ή τρεις διπλές χορό μεγάλο μουσικό αυτό με μια ανάποδο μπάντα τον έφερνε μέσα στο ρυθμό ποιος από τους νέους σήμερα, κοιτάζει χορό και χορευτές, ποιος από τα ντέρια παίζαμε τα δύο τα χέρια, διότι με το ένα αφήνεις και ένα στο ρυθμό ο Μακαρίτης ο παππούς μου τα ντέρια αυτά τα έλεγε ο αρκουδιάδες.

Κάποτε πήραν το Χριστιάδη, κλαρίνο σε ένα γάμο μεγάλο κλαρίνο τότε στην Ήπειρο στο χορό δεν έπαινε όμως τα βήματα του χορευτή μια δυο φορές του λέγει ο Κώστας κάπως με τρόπο γιατί ήταν και νευρικός ο Χαριστάδης όρε Κήτσο, είσαι ένα μεγάλο όργανο γιατί δεν μπροστίζεις να πιάσεις χορευτή και αυτοί του λέει κάπως νευρικά αμ' τι χορό θα μάθω εγώ τον κόσμο. Τον πρώτο χρόνο που κάναμε συγκρότημα μου έκανε παρατήρηση και εμένα (πως παλάς χαμηλά το κλαρίνο τις σιόλες από τα παπούτσια γλέντα σήκω το κλαρίνο σιαπάνο και κοίτα το στα μάτια αυτών που χορεύει. Μεγάλο μουσικό και αυτό. Άλλως δουλεύαμε στο Ξηρόμερο εμείς τότε δεν κάναμε αυτούς τους θεατρικούς εφέ πάνω στο πατάρι. Τέλος πάντων προσαρμόστηκα αν το θεωρήσα και κάπως προσβλητική στο νόημα της δουλειάς μου πολύ γρήγορα. Διότι έδωσε προσοχή στα τραγούδια που έχουν βυζαντινό περιεχόμενο με μουσικούς μικρόφωνους σαν σήμερα δεν υπήρχαν έκανε μια δροσούλα έπεφταν τα φύλλα από τα Πλατάνια αυτό το επιβεβαιώνουν και τα τακούτσια.

Είχαν πραγματικά μαζέψει όμως λίγο το ρυθμό γιατί εγώ έβγαλα το συμπέρασμα που όταν πήγα με αυτούς βρήκα κάποια διαφορά ως προς το ρυθμό. Κάποτε είπα στον Κώστα γιατί τόσο, γρήγορα τα τραγούδια

ρεπερτόριο που έφερα από το Ξηρόμερο. Κλέφτικα τσάμικα, συρτά αλλά και ζεμπέκικα. Τσιτσάνη, Βαμβακάρη που τα θυμάμαι και κάναμε ένα ρεπερτόριο με τον Παπακώστα που παίζει και μπουζούκι και άμα μας ζητάνε κάποια τέτοια σύνθεση εξυπηρετούμε. Εκείνη την εποχή σε μερικά χωριά παίζαμε και ευρωπαϊκά ταγκό, βάλς κάθε δύο ώρες χορό έκοβε η επιτροπή μισή ώρα ευρωπαϊκό. Ζευγάρια νέων τότε αγκαλιαστό. Μπορούσαν να πουν για την αγάπη για κάποιο ραντεβού για κάποιο φιλή, διότι εκείνη ήταν κάπως αυστηρή η θηκή βέβαια στα κρυφά μπορεί να κάναμε και περισσότερα. Τελειώνοντας το μισάωρο οι υπεύθυνοι τη επιτροπής ανήγγελλαν στο μικρόφωνο οι καβαλιέροι στα όργανα και περνούσαν και ρίχνανε κάτι χρήματα. Σήμερα δεν υπάρχουν αυτά στα χωριά η γυναίκα σήμερα έχει βγάλει πολλά μέρη του σώματος της έξω που τότε νέοι να βλέπαμε κάτι τέτοιο νομίζω πως ο έρωτας το φλερτ εκείνης της εποχής ήταν πιο αγνά γι' αυτό σπάνια κλονίζονταν ο γάμος ενώ σήμερα αλλάξουν σε ποικίλους γυναικείας και άντρες. Που είναι εκείνο το παιδικό μου φλερτ στο χωριό μου 15-16 χρονών και οι δύο χαρά μου ήταν τότε γινότανε κάποιο σουσαρέ που κάναμε σε πολλές κρεβάτες του χωριού τοπικά ενώ μαθητευόμενος να παίζω και αυτή να ανεβαίνει σε κάποιο ψηλό μέρος για να κοιταζόμαστε ή καμιά φορά σε κανα σοκάκι κανα φιλή στο σκοτάδι διότι τότε δεν ήταν φόρα. Θα πω ένα στίχο από ένα κλέφτικο. Παλιά μου χρόνια και καιρί χρόνια μου περασμένα δεν θα ξανά γυρίσετε να γίνω 18 χρονών.

Σήμερα τα πράγματα έχουν διαφοροποιηθεί και διαμορφωθεί πάρα πολύ. Οι νέοι χορευτές σήμερα και ιδίως κάτω των είκοσι ετών δεν έχουν τα πρότυπα των παλιών χορευτών γυναικών και ανδρών της παλιάς εποχής. Μερικοί νέοι και νέες σήμερα μαθαίνουν αυθεντικότητα τα χορών κατά το πλείστον από τους γονείς τους μάνα πατέρα οι οποίοι ξέρουν καλό χορό και έχουν τη δυνατότητα και την ευκαιρία και το μεράκι να ασχοληθούν σε αυτό το θέμα με τα παιδιά τους. Στο σπίτι στα πανηγύρια ή σε διάφορες άλλες εκδηλώσεις. Πολλές προσπάθειες καταβάλλουν και διάφοροι σύλλογοι. Σήμερα αλλά και παλιότερα με δασκάλους χορών κατά το πλείστον γυναικούς ακαδημίας που διδάσκουν παιδιά και κορίτσια από πολύ μικρή ηλικία, μέχρι μεγαλύτερες ηλικίες και βγάζουν καλά σύνολα που διαπρέπουν στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό και παίρνουν βραβεία και επαίνους. Όπως εγώ με το Λύκειο Ελληνίδων στο Κλίβελαντ της Αγγλίας το 1988 πήραμε πολλά βραβεία σε διαγωνισμούς 33 χωρών. Τότε πήρα και εγώ το δεύτερο βραβείο στο διαγωνισμό μουσικής που έπαιζαν οι μουσικοί της Δημοτικής δουλειά με τα πρώτα τραγούδια που είχε βγάλει, με το μακαρίτη Γιώργο Παπασιδέρη. Όμως ένα μέρος στην καριέρα μου έχω και από το τραγούδι τραγουδούσα και τραγουδού ακόμα μεγάλα

φορους χορούς του τόπου μας αλλά και άλλων διαμερισμάτων της Ελλάδος (Θράκη, Μακεδονία, κατά το πλείστον) και αυτό δεν το θεωρώ σωστό για να παρουσιάσουμε θέαμα και να βλέπει ο κόσμος, και τους δικούς μας χορούς κάπως να τους θεωρούμε σε δευτερεύοντα. Δεν έχουμε πάρα πολλά τραγούδια και χορούς στην Ήπειρο γιατί δεν βγαίνουν οι δάσκαλοι στα χωριά μας να καταγράψουν από παλιές γυναίκες και άντρες, κάτι το αυθεντικό να διδάξουν στα νέα παιδιά, παρά μόνο αυτό που μάθανε από τις σχολές τους (το ένα δύο τρία τέσσερα πέντε έξι) διδάσκονται αυτοί στο σύνολο των χορευτών ο ίδιος στα μικρά παιδιά, αλλά και στο κάτω κάτω της γραφής γιατί Μακεδονία Θράκη τα χορευτικά αυτών βγάζουν πρόγραμμα Ηπείρου. Στο Πανελλήνιο συνέδριο των δασκάλων όλων των Λυκείων της Ελλάδος που έγινε φέτος με κάλεσαν και εμένα από το Λύκειο Ιωαννίνων να παραβρεθώ να παίξω μερικά τραγούδια Ζαγορίσια και κάλεσα τρεις κοπέλες που θεωρήσα αξιόλογες, έχουμε πάρα πολλές. Αξιόλογες γυναίκες και κοπέλες που χορεύουν καλά στα χωριά μας αλλά αυτές βρήκα τους είπα και ήρθαν η Βαζάκα και η Καρπουζή από το χωριό μου και η Τσουμάνη από τη Βίτσα και χόρεψαν από ένα χορό αφού πρώτα άκουσαν τη μελωδία μετά στην ίδια μελωδία χόρεψαν τα κορίτσια παρακολουθούσαν όλη αυτοί... δεν κοιτούσαν να καταγράψουν ορισμένα από τα αυτοσχεδιασμένα των κοριτσιών παρά άρχισαν μερικά μάλλον γυναίκες δεν ξέραν τίποτα Λυκείων ήταν να σχολάζουν και να κάνουν κριτική για δεν πατάει το πόδι ή από τις πατούσες και χορεύει στις μύτες αυτά για την Καρπουζή γιατί αυτές οι τροφές έτσι και άλλα πολλά που αυτή είναι από τις καλύτερες μπορώ να πω στο χωριό μου χάρη αυτήνης βγήκαμε πρώτη τότε στο διαγωνισμό στο Ζαγόρι. Δεν μίλησε η κοπέλα αλλά πήρε το λόγο η Τσουμάνη και τους είπα τα εξής για ακούστε τους λέει κάπως λίγο νευριασμένα εμείς τους χορούς μας δεν τους κάνουμε φολκκλор εμείς έτσι τους μάθαμε από τις παλιές χορευτρίες στα χωριά μας έτσι τους χορεύουμε μετά τους είπα εγώ παίρνοντας το λόγο τους είπα το εξής. Όλοι εσείς οι δάσκαλοι εκ της Ηπείρου γράψατε κάτι από αυτούς τους χορούς των κοριτσιών. Αν γράψατε και αν διδάξετε αυτούς να μάθουν τα παιδιά για σας αυτά τα βήματα εγώ θα έρθω δωρεάν να σας παίξω στις εκδηλώσεις σας. Πρέπει να ξέρεται αγαπητοί μου ότι ο χορός είναι μεράκι είναι συναισθημα δεν είναι αγγαρεία και διασκεδάση να πάμε εξωτερικά και αλλού δεν ήρθατε στο χωριό μου να δείτε τα συναισθήματα αυτά των παιδιών το πώς να ακούν μουσική και να συγκινούνται να κλαίνε μερικά καθώς και εγώ, δεν ξέρω εάν μερικοί από εσάς αγαπητοί φίλοι βρεθήκατε πν τρίτη βραδιά το πρωί. Είναι δυνατόν αυτό το συναισθημα να μην είναι μεράκι και καμιάς για τη μουσική και το τραγούδι αυτό ακριβώς τους είπα αγαπητοί μου και θέλω να σας πω και εσάς αγαπητοί μου φίλοι πως όλα αυτά που έγρα-

ψα πιο πάνω θέλω να καταλήξω στο εξής συμπέρασμα είναι δυνατόν αυτοί οι νέοι και οι νέες να είναι χορευτές καλοί; αυτό είναι φύση αδύνατο αυτά διδάσκονται αυτά αποδίδουν.

Τώρα ως αναφορά στους σολίστ και στους μουσικούς γενικά στο Ζαγόρι.

Σήμερα στα χωριά μας δεν υπάρχουν μουσικοί και τραγουδιστές αν αφαιρέσουμε τα τρία κλαρίνα, τίποτα άλλο και αυτό είναι ένα φοβερό μενόνεκτημα γενικά στην παράδοση τους χορούς μας τα ήθη και τα έθιμα μας διότι αφού δεν έχουμε τοπικούς οργανοπαίκτες όπως παλιότερα κάθε χωριό είχε μουσικούς σε πολλά χωριά και παρ' όλα αυτά ολόκληρη όπως Σουδένα Μπάγια Δοβρά Φραγκάδες με το Κώστα το Νάσσα και άλλα χωριά.

Σήμερα εμείς τα κλαρίνα αναγκαζόμαστε να παίρνουμε οργανοπαίκτες υπόλοιπους και τραγουδιστές από άλλες περιφέρειες της Ηπείρου που δεν έχουν εμπειρία στα τραγούδια στην αρή του ήχου αλλά και στον στίχο μερικοί δεν ξέρουν τη λέξη στοστίχο και ούτε κάνουν κάποια προσπάθεια να μάθουν όμως και τι να κάνουν να αφήσουμε τα πανηγύρια μας και τις διάφορες εκδηλώσεις στα χωριά μας που είναι τα τραγούδια του γάμου της τάβλας, κάποτε με πήραν σε ένα γάμο κάτι παιδιά έρχεσαι μπάρμπα σε ένα κόρφο έρχομαι τους λέγω πήγαμε ανέβηκαν στο πατάρι και άρχισαν τα τσιφτετέλια το κλαρίνο ήταν και μαθητή μου και δώστω ο ήχος στα μηχανήματα και δώστω και ντρομς. Καμιά φορά ανέβηκα και εγώ και τους λέγω βρε παιδί μου δεν είμαστε σε γάμο τώρα; Ναι μου λένε και δεν ξέρετε τώρα τι λένε στο γάμο, που είναι ο καμήμένος ο Ζουλάς το πρωί που θα ξεκινούσαμε τους συμπεθερούς της νύφης τραγουδούσε:

Για χαρά σε σένα νύφη πως ξεπροβόδας τους φίλους με χαρές και με τραγούδια με του Μάη τα λουλούδια. Στους φυλαχτάδες ήρθαν εβή και φευγόντων πέντε και τον κάλιο τον κρατάμε και των κάλιο των κρατάμε για να στρώνει να ξεστρώνει.

Το σόι του γαμπρού τραγουδούσε: φυλαχτάδες κουρσεφτάδες σας επήραμε τη νύφη σας χαλάσαμε το σπίτι.

Και της νύφης: Σας εδώσαμε τη νύφη σας μορφίναμε το σπίτι. Αυτά και άλλα πολλά αγαπητοί μου φίλοι λέγαμε στο γάμο. Σήμερα ο γάμος κλείνεται με συμφωνία. Και αρχίζει η δημοπρασία από τα συγκροτήματα μέχρι και 300.000 χιλιάδες τους συμφέρει τους Νοικοκυραίους βγάζουν και τα μισά για το τραπέζι που θα κάνουν. Τώρα τι λέμε ένας Θεός ξέρει. Παίζουν ότι ξέρουν και γίνεται ένα αλαλούμ. Δεν παραγγέλλει κάποιος τραγούδι της αρεσκείας του. Πώς να μάθουν τραγούδια αυτοί άνθρωποι και πώς θα μάθουν χορό τα μικρά παιδιά μετά με αυτές τις προϋποθέσεις, που είναι σήμερα τι να κάνουν όμως δυστυχώς αυτά γίνονται σήμερα. Εν ημέρα της παγκοσμιοποίησης και του Ευρώ σας ευχαριστώ που με ακούσατε».

ΣΩΤΗΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΕΛΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΒΟΤΑΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ Προβληματισμοί - Προοπτικές

Από την έκδοση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Τομέας Φιλοσοφίας και του Πολιτιστικού Συλλόγου Κεπεσόβου «ΑΛΕΞΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ», Γιάννινα 2002, στην οποία εμπεριέχονται οι εισηγήσεις που αναπτύχθηκαν στο επιστημονικό συμπόσιο με θέμα «Πολιτιστική Οικολογία» που διεξήχθη στο Καπέσοβο στις 29-30 Ιουνίου και 1 Ιουλίου 2001, δημοσιεύουμε την εισήγηση του κ. Αθανασέλη Σωτήρη, επίκουρου καθηγητή τοξικολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα «Παραδοσιακή Βοτανοθεραπεία».

Σ.Ε.

Η χρήση και οι ιδιότητες των φαρμακευτικών φυτών-βοτάνων είναι γνωστή από την εμφάνιση του ανθρώπου στη Γη. Ο προϊστορικός άνθρωπος, κατά τη διαρκή αναζήτηση φαγώσιμων φυτών στα πλαίσια της ικανοποίησης του ενστίκτου της αυτοσυντήρησης αρχίζει να έρχεται σε επαφή και με τα κάθε είδους βότανα χωρίς βέβαια να γνωρίζει τις όποιες ιδιότητές τους. Παράλληλα παρατηρεί και τη συμπεριφορά των ζώων, όταν τραυματίζονται ή πάσχουν, που χρησιμοποιούν για την ανακούφισή τους διάφορα φυτά τα οποία και σπείνουν να διερευνήσει. Εντυπωσιάζεται αρχικά από τη μυρωδιά, το χρώμα των λουλουδιών τους, την πικράδα ή τη γλυκύδα της γεύσης τους. Και βέβαια, όταν και προσβάλλεται από κάποια αρρώστια, καταφεύγει στα «περίεργα» αυτά φυτά προσδιδοώντας τους ιδιότητες θεικές ή, και κάποτε, μαγικές. Με συνεχείς δοκιμές και πειραματισμούς καταφέρνει να εντοπίσει το πλέον δραστικό εξ αυτών και να αντιστοιχίσει τις θεραπευτικές ιδιότητες του καθενός με συγκεκριμένες παθολογικές καταστάσεις. Επί χιλιάδες χρόνια τα βότανα χρησιμοποιήθηκαν από διάφορους πολιτισμούς Παγκοσμίως για τη θεραπεία και την πρόληψη ασθενειών, καθώς επίσης και για την τόνωση και την ευεξία του οργανισμού. Από την αρχαία Κίνα και την Αίγυπτο ως την Περσία, την Ινδία, το Μεξικό, αλλά και τη Ρώμη και την αρχαία Ελλάδα.

5.000 χρόνια πριν, το Πεν-τσάο, ο Κανόνας των Βοτάνων, γραμμένος από τον Κινέζο αυτοκράτορα Γουέν Σεν-Νουνγκ, περιλαμβάνει 252 περιγραφές φυτών και σημειώσεις για τις επιδράσεις τους στον οργανισμό. Τα Ινδικά αγιουρβεδικά κείμενα αλλά και τα Σουμερικά βοτανολόγια, γραμμένα περί το 2.500 π.Χ. αναφέρουν άλλα 250 είδη φαρμάκων φυτικής προέλευσης. Αργότερα, ο πάπυρος του Ερμπερ, γραμμένος γύρω στο 1500 π.Χ. στην Αίγυπτο, αναφέρει πάνω από 700 φαρμακευτικά σκευάσματα φτιαγμένα με βότανα, πολλά από τα οποία χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα, όπως για παράδειγμα το λάβδανο. Στον ελληνικό χώρο, ο Ιπποκράτης, ο Διοσκουρίδης και το έργο του «Περί ύλης ιατρικής», ο Γαληνός και, βέβαια, ο Θεόφραστος που με το έργο του «Περί φυτών ιστορίας» θεωρείται ο «πατέρας της Βοτανικής», γνωρίζουν καλά τη χρήση των βοτάνων και την περιγράφουν στα συγγράμματά τους, πολλά εκ των οποίων αποτελούν αντικείμενο μελέτης μέχρι και σήμερα. Ανάλογες περιπτώσεις υπάρχουν και στα έργα του Πλίνιου, που μαρτυρούν ότι και οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν τα βότανα όχι μόνο στη θεραπευτική, αλλά και ως καλλυντικά. Μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατο-

ρίας, ακολουθούν οι Βυζαντινοί φαρμακογνώστες με κορυφαίο τον Νικόλαο τον Μυρσιό, το «Μέγα Δυναμειρό» του οποίου απετέλεσε για αιώνες εγχειρίδιο αναφοράς. Κατά τον Μεσαίωνα, πολλές από τις παραδοσιακές θεραπείες με βότανα παραμελήθηκαν και μόνο οι μοναχοί ήταν εκείνοι που κράτησαν αμειώτο το ενδιαφέρον για τις θεραπευτικές ιδιότητες των βοτάνων. Η φροντίδα των ασθενών ήταν ύψιστο χριστιανικό καθήκον και οι μοναχοί που χρησιμοποιούσαν φάρμακα από βότανα έγιναν οι πρώτοι γιατροί γενικής ιατρικής στις κοινότητες τους. Ταξιδεύοντας από το ένα μοναστήρι στο άλλο συνέλεγαν και αντάλλαζαν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις θεραπευτικές ιδιότητες των βοτάνων. Παράλληλα, στα σκριπτόρια των μοναστηριών, μεταξύνουν των αρχαίων συγγραφέων αντιγράφουν και κείμενα της Ιπποκρατικής συλλογής αλλά και του Διοσκουρίδη και του Γαληνού. Αμαθείς, θρησκολήπτοι αλλά και δεισιδαίμονες, πολλοί εξ αυτών προσέθεταν στα κείμενα προσευχές, ύμνους, προσωπικές εμπειρίες ή απόψεις τους, εξορκισμούς αλλά και επικλήσεις θρησκευτικές, αλλοιώνοντας έτσι τα αρχαία κείμενα και δημιουργώντας τα γνωστά *γιατροσόφια*. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι τα περισσότερα, ίσως, βιβλία που αναφέρονται σε Παραδοσιακές Βοτανοθεραπείες γράφτηκαν από μοναχούς. Στα τέλη του 17ου αιώνα είχαν ήδη φτιαχτεί οι πρώτοι βοτανικοί ήτοι, πάντα πίσω από τους τοίχους των μοναστηριών. Η χρήση των βοτάνων μέχρι πρόσφατα σχετικά, και αρκεί να αναφέρει κανείς τον θρυλικό πατέρα Γυμνάσιο, ο οποίος μέχρι το 1930, κινούσε με τα χέρια του Αγίου Όρους, θεραπεύει ασθενείς που συνέρρεαν από όλη την Ελλάδα χρησιμοποιώντας φάρμακα φτιαγμένα από βότανα.

Παράλληλα με τους μοναχούς-θεραπευτές, εμφανίζονται και οι εμπειρικοί γιατροί, οι οποίοι διατρέχουν την Ελλάδα, αλλά και τις άλλες χώρες της Βαλκανικής, συλλέγουν τα βότανα μόνοι τους ή τα προμηθεύονται από τους μοναχούς και αξιοποιούν τις υπάρχουσες γνώσεις για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες. Ανάμεσα στους εμπειρικούς αυτούς γιατρούς εξέχουσα θέση κατέχουν οι περίφημοι Βικονιστροί, οι Μασουκάδες ή Κομπογιαννίτες, όπως τους αποκαλούσαν αργότερα εμπαικτικά. Αυτοδίδακτοι γιατροί, με έδρα το Ζαγόρι, κυριαρχούν επί αιώνες, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε πάμπολλες άλλες χώρες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, και διαδίδουν τη θεραπευτική χρήση των βοτάνων. Ο Βίκος, ανεξάντλητη πηγή φάνταστος ποικιλίας φαρμακευτικών φυτών, συνεχώς εξοπλίζει τη θεραπευτική

τους φαρέτρα με καινούργια βέλη. Και αυτοί, εκμεταλλευόμενοι τη νηπιακή κατάσταση της Ιατρικής, κυριαρχούν και δημιουργούν μια παράδοση η οποία, στον ένα ή στον άλλο βαθμό, διατηρείται μέχρι σήμερα, παρόλες τις αμφισβητήσεις που έχει δεχθεί και τα προβλήματα που έχει δημιουργήσει.

Ονομάστηκαν:

- *Βικονιστροί* από το φαράγγι του Βίκου απ' όπου έπαιρναν τα βότανά τους, Μασουκάδες, ματσοκάρδες ή ματσκαρδες από την οζώδη ράβδο που πάντοτε κρατούσαν,

- *Ζαγοριανοί* ή *Ιωαννίτες* λόγω της καταγωγής τους,

- *Σακουγιατσαί* από τα σακούλια μέσα στα οποία κουβαλούσαν τα βότανά τους,

- *Καταφυγιανοί*, καταφύγιο δηλαδή των πασχόντων,

- *Καλογιατροί* από τα διαλαλήματά τους «Καλός γιατρός, ζωή πουλώ» αλλά και,

- *Καταφιανοί* ή *καταφαγιανοί* επειδή «αναίδως κατέτρωνον το βαλάντιον των ευπατήτων» όπως γράφει ο Αραβαντινός και, τέλος,

- *Κομπογιαννίτες*. Για την προέλευση της ονομασίας αυτής υπάρχουν διάφορες εκδοχές. Το πρώτο συνηθισμένο αντιγράφουν και κείμενα της Ιπποκρατικής συλλογής αλλά και του Διοσκουρίδη και του Γαληνού. Αμαθείς, θρησκολήπτοι αλλά και δεισιδαίμονες, πολλοί εξ αυτών προσέθεταν στα κείμενα προσευχές, ύμνους, προσωπικές εμπειρίες ή απόψεις τους, εξορκισμούς αλλά και επικλήσεις θρησκευτικές, αλλοιώνοντας έτσι τα αρχαία κείμενα και δημιουργώντας τα γνωστά *γιατροσόφια*. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι τα περισσότερα, ίσως, βιβλία που αναφέρονται σε Παραδοσιακές Βοτανοθεραπείες γράφτηκαν από μοναχούς. Στα τέλη του 17ου αιώνα είχαν ήδη φτιαχτεί οι πρώτοι βοτανικοί ήτοι, πάντα πίσω από τους τοίχους των μοναστηριών. Η χρήση των βοτάνων μέχρι πρόσφατα σχετικά, και αρκεί να αναφέρει κανείς τον θρυλικό πατέρα Γυμνάσιο, ο οποίος μέχρι το 1930, κινούσε με τα χέρια του Αγίου Όρους, θεραπεύει ασθενείς που συνέρρεαν από όλη την Ελλάδα χρησιμοποιώντας φάρμακα φτιαγμένα από βότανα.

Το δεύτερο συνθητικό -γιαννίτες είτε υποδηλώνει καταγωγή από τα Γιάννενα, είτε προέρχεται από το μεταβατικό ρήμα υγιάνω, γίνω, έγινε. Έτσι η λέξη *κομπογιαννίτης* πιθανόν να σημαίνει είτε «αυτός που θεραπεύει με ρίζες φυτών» είτε στη χειρότερη εκδοχή «απατεώνας Ιωαννίτης». Σ' εκείνο πάντως που φαίνεται να συμφωνούν όλοι όσοι κατά καιρούς έχουν ασχοληθεί με το θέμα, είναι ότι το προσωνύμιο *Κομπογιαννίτης* είναι προσβλητικό και συνώνυμο του *τασκαλάτου*. Το προσωνύμιο αυτό καθιερώνεται μετά την ανεξαρτησία της Ελλάδας, όπως προκύπτει από το λεξικό του Κοραή (1830), ο οποίος αναφέρει τους «εμπειρικούς ιατρούς τους εξ Ιωαννίνων» ως *κομπογιαννίτες*, ενώ στα 1883 ο Κ. Σάβας στο έργο του «Κλειώ» υποστηρίζει ότι το δόσφημον αυτό όνομα δόθηκε εσχάτως στους ιατρούς αυτούς και υποθέτει την άποψη ότι ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα κομπώνω -εξαπατώ. Νωρίτερα, στα 1828, ο Αλέξανδρος Σούτσος στην κωμωδία του «ο Άσωτος», σατιρίζει τους επιστημονικές γιατρούς, οι οποίοι και περιφρονούν τους αυτοδίδακτους, ταυτίζει τους τελευταίους με τους Ζαγοριώτες.

Δεν είμαι εγώ Ζαγοριανός να περπατώ στο δρόμο με αλοιφές, με έμπλαστρα, με βότανα στον ώμο και με δοντάγαν, συριγγών και νυστερίων χαρβάλια, με το σκουροκάλαπο να τρέχω στο κεφάλι,

να σκούζω από το κουτσό και ψόφιο μου μουλάρι.
Καλός γιατρός, πουλώ ζωή, ποιος θέλει, ποιος θα πάρει;

Έτσι, φαίνεται ότι οι Ζαγοριώτες, φορείς μιας τέτοιας κληρονομιάς κατέληξαν να γίνουν συνώνυμοι με τους παραδοσιακούς βοτανοθεραπευτές, χωρίς όμως ποτέ μια τέτοια κληρονομιά να καταγραφεί συστηματικά και να διασωθεί πλήρως. Υποτιμώδεις μόνο αναφορές στους Βικονιστρούς και στα βότανα του Βίκου ανευρίσκονται σε διάφορους Ζαγοριώτες ή μη συγγραφείς, ενώ από τις πλέον συστηματικές καταγραφές των βοτάνων του Βίκου θα πρέπει να θεωρηθεί και ιδιαίτερα να μνημονευθεί αυτή του κουκουλιώτη δασκάλου Κώστα Λαζαρίδη. Παράλληλα βέβαια θα πρέπει να αναφερθούν και οι σχετικές εργασίες του καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου Γκιανιάτα, οι οποίες σποραδικά δημοσιευμένες οι περισσότερες στον τοπικό ηπειρωτικό τύπο (*Ηπειρος*, *Ηπειρωτική*, *Εστία* κλπ), κατά τη δεκαετία του 70, δύσκολα εντοπίζονται και δεν προσφέρονται για ολοκληρωμένη και ενιαία μελέτη της χλωρίδας του Βίκου, αλλά και των παραδοσιακών *ρετσέντων*, στα πλαίσια της μελέτης της διαχρονικής εξέλιξης της παραδοσιακής Ιατρικής και Βοτανοθεραπείας στην περιοχή του Ζαγορίου.

Ο σκοπός της σημερινής παρουσίασης είναι να τονίσει, με βάση τα σύγχρονα δεδομένα, την αναγκαιότητα διάσωσης μιας τέτοιας κληρονομιάς, όχι μόνο ως ιδιαίτερου πολιτισμικού στοιχείου, αλλά και ως σημαντικής πηγής πληροφοριών και κυρίως, οικονομικής. Περιβαλλοντικής αλλά και τουριστικής της μεζονόρας περιοχής.

Πρωταρχικό χαρακτήρα βέβαια έχει στην όλη υπόθεση η προστασία της φύσης και του φυσικού περιβάλλοντος γενικότερα, στο πλαίσιο της αυτονόητης ηθικής υποχρέωσης του ανθρώπου για την προστασία και διατήρηση πολύτιμων στοιχείων της φυσικής κληρονομιάς του, όπως άλλωστε τα αυτονόητα είναι και η υποχρέωση για προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής του κληρονομιάς. Η σημερινή πραγματικότητα έχει καταδείξει ότι η πρακτική της απόλυτης προστασίας του περιβάλλοντος ή, ειδικότερα, προστατευμένων περιοχών, έχει μάλλον αποτύχει και υποθέτουμε ότι πλέον διεθνώς η φιλοσοφία της ενεργού διαχείρισης για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών και με ιδιαίτερους στόχους που αφορούν:

Τη διατήρηση των ισορροπιών στο φυσικό περιβάλλον
Τη διαφύλαξη οικολογικών αξιών
Την παραγωγή χρήσιμων για τον άνθρωπο αγαθών

Την εξυπηρέτηση επιστημονικών σκοπών

Την περιβαλλοντική εκπαίδευση και ενημέρωση του κοινού

Την κάλυψη αναγκών αναψυχής και, τέλος,

Τη δημιουργία ευκαιριών σχολής και,

Την οικονομική αναζωογόνηση της περιφέρειας

απόληψης *χρησίων αγαθών* για τον άνθρωπο και πιο συγκεκριμένα φυτών *χρησίων* στη φαρμακευτική, την κοσμετολογία και, γιατί όχι, και στην μαγειρική. Άλλωστε, η διάκριση των φυτών σε βότανα, χορταρικά, λαχανικά, μυρωδικά είναι εντελώς πρόσφατη επινόηση. Από την αρχαιότητα μέχρι και τον προηγούμενο αιώνα χρησιμοποιούνταν διακρικώς για την παρασκευή εδεσμάτων, κάποια από τα οποία είχαν ως σκοπό την πρόληψη αλλά και την εναλλακτική αντιμετώπιση ασθενειών.

Οι οικονομικές διαστάσεις μιας τέτοιας προσπάθειας είναι ολοφάνερες. Τα παραγόμενα προϊόντα άμεσα θα διοχετεύονταν σε εταιρείες φαρμακευτικές ή μή, ελληνικές ή ξένες, οι οποίες συνεχώς ζητούν, με ολοένα αυξανόμενο ρυθμό, φυτά με φαρμακευτικές ή αρωματικές ιδιότητες, με αποτέλεσμα σημαντική εισροή χρημάτων και τόνωση της οικονομίας της περιοχής.

Η δημιουργία, εκτός των μονάδων βοτανοκαλλιέργειας, και μονάδων επεξεργασίας και συσκευασίας των φυτικών προϊόντων, θα δώσει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός σημαντικού αριθμού νέων θέσεων εργασίας, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας στην περιοχή. Παράλληλα, θα δημιουργηθεί και ένας πόλος έλξης ενός συνεχώς αυξανόμενου αριθμού επισκεπτών, νέων κυρίως, που θα επιδιώκουν, εκτός από την ικανοποίηση των αναγκών τους για διάφορες μορφές υπαίθριας αναψυχής, φυσιολατρικού ή περιηγητικού τουρισμού, και την ικανοποίηση αναγκών για περιβαλλοντική εκπαίδευση και επιστημονική ενημέρωση για τη σωστή χρήση των βοτάνων. Η παράλληλη οργάνωση για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών αυτών θα συμβάλει καθοριστικά στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, δημιουργώντας ακόμα περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού και νέες οικονομικές δυνατότητες.

Τέτοιον είδους δραστηριότητες σαφώς διασφαλίζουν τις τρεις βασικές επιταγές των διεθνών οργανισμών στα πλαίσια της «Παγκόσμιας Στρατηγικής Προστασίας Διατήρησης του Περιβάλλοντος», δηλαδή:

— Τη *προστασία και διατήρηση της γενετικής ποικιλίας* και

— Την *εξασφάλιση της επικερδούς και αιεθωρικής χρήσης των διαφόρων ειδών και οικοσυστημάτων*.

Παράλληλα με τις προτεινόμενες βοτανοκαλλιέργειες, απαιτείται και μια συστηματική καταγραφή, μελέτη, αξιολόγηση και αξιοποίηση του τεράστιου πλούτου των σωζόμενων βοτανοκαλλιεργειών, κειμένων και συγγραμμάτων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, τόσο σε τοπικό όσο και σε πανελλαδικό επίπεδο. Απαραίτητη είναι η αναγνώριση και ταυτοποίηση των αναφερόμενων σ' αυτά βοτάνων, σύμφωνα με τις σημερινές γνώσεις, αλλά και ο έλεγχος των θεραπευτικών ιδιοτήτων τους και της αποτελεσματικότητάς τους. Τέλος, απαιτείται και η δημιουργία μιας εκτεταμένης Βάσης Δεδομένων για την πλήρη καταγραφή βοτάνων και συνταγών, όχι μόνο της περιοχής του Βίκου, αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας.

Εκείνο όμως που κρίνεται σήμερα ζητήμα απόλυτης προτεραιότητας είναι η σωστή εκπαίδευση του κοινού στη χρήση των βοτάνων. Οι διάφορες παραδοσιακές συνταγές

περνάνε από γενιά σε γενιά κυκλοφοώντας από στόμα σε στόμα. Πολλές φορές η χρήση των βοτάνων γίνεται πανάκεια και παραδοσιακές συνταγές χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση Παθολογικών καταστάσεων, κάποτε σοβαρών, που απαιτούν άμεση φαρμακευτική αντιμετώπιση. Τα αποτελέσματα από μια τέτοια πρακτική κάποτε είναι ολέθρια. Παράλληλα, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις δηλητηριάσεων, οξείων ή χρονίων, που παρατηρούνται λόγω της μη σωστής χρήσης των βοτάνων. Έτσι, συχνά, λόγω λήψης μεγάλων δόσεων ή λόγω παρατεταμένης χρήσης διαφόρων βοτάνων, εμφανίζονται σημεία και συμπτώματα τοξικότητας, που μπορεί να έχουν το χαρακτήρα των γαστρεντερικών διαταραχών, της ηπατικής ή της νεφρικής ανεπάρκειας ή ακόμη των αιματολογικών διαταραχών. Καθοριστικής, έτσι, σημασίας είναι η ασφαλή γνώση των παρενεργειών που μπορούν να προκληθούν και των κινδύνων που εγκυμονεί η λήψη ροφημάτων, αφεψιδιών συνήθως, από βότανα τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται, στο μέτρο του δυνατό, υπό ιατρική παρακολούθηση. Επιπλέον, καθοριστικής σημασίας είναι η γνώση της σωστής συλλογής των βοτάνων και, ειδικότερα, του σωστού είδους του φυτού, του σωστού τμήματος του φυτού, της σωστής εποχής συλλογής, της σωστής παρασκευής των διαφόρων εκχυλισμάτων, αφεψιδμάτων, βαμμάτων κλπ.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ενασχόληση των ανθρώπων με τα βότανα είναι τόσο παλιά όσο και το ανθρώπινο γένος. Από τα πρώτα του βήματα ο άνθρωπος διαπιστώνει και αναζητά την ιαματική δράση των βοτάνων. Παράλληλα όμως διαπιστώνει σε πολλά από αυτά και τις δηλητηριώδεις ιδιότητές τους. Πρώτος ο Διοσκουρίδης τον 1ο μ.Χ. αιώνα επισημαίνει ότι τα όρια μεταξύ φαρμάκων και δηλητηρίων εξαρτώνται από τη δόσολογία. Για να έρθει ο Παράκλαστος τον 15ο αιώνα να βάλε τις βάσεις τω της επιστήμης της Τοξικολογίας, επισημαίνοντας σαφώς ότι η έννοια της τοξικότητας είναι εννοια ποσοτική και όχι ποιοτική, κάτι που ο απλός κόσμος το διατυπώνει με τη ρήση «η δόση κάνει το φάρμακο φάρμακο». Να πως η αρχή αυτή έχει περάσει στην κλασική λογοτεχνία σε σχέση πάντα με τα βότανα και τα φαρμακευτικά φυτά:

Ο Σαίξπηρ, στο «Ρωμαιοί και Ιουλιέτα», χρειάζεται κάποιο που θα είναι ο παρασκευαστής αλλά και ο χορηγός του ναρκωτικού στην Ιουλιέτα. Κάποιον που να γνωρίζει καλά τα βότανα, τις αναλογίες, τη δράση τους. Τα πρόσωπα αυτό είναι ο παπας και συμβουλάτορας του Ρωμαιοί, ο Λαυρέντιος, που στο μονολόγιο του λέει:

... πάω να γεμίσω ετούτο το καλάθι με βότανα/φαρμακερά και με πολύτιμους χυμούς/Η γη της πλάσης μάνα είναι και τάφος της/Εκείνο που 'ναι τάφος της είναι και μήτρα/κι από τη μήτρα της παιδιά κάθε λογής/βρίσκονται να βυθίζονται τον πλατύ της κόρφο/πολλά με χάρες εξόχες, άλλα με λίγες/κανένα δίχως χάρη, το καθενα αλλιώτικη/! Έχουν τεράστια δύναμη, όσες χάρες κρύβονται/στα χόρτα, στα φυτά, στις πέτρες, στις ουσίες τους/και το πιο τιποτένιο που στη γη φυτρώνει/κάποιο ξεχωριστό καλό στη γη ανταποδίνει/μα όποιος καλό, αν βγει απ' τη χρήση την καλή του, το γένος του προσδίνει και ξεπέφτει στο κακό/και η αρετή κακά βαλμένη γίνεται κακία,/και η κακία κάποτε δικαιώνεται στην πράξη/Με τη νωπή του φλούδα αυτό το αδύνατο αν-

θος/δύνανται να γιατρεύει, μα είναι και φαρμάκι/αν το μυρίσεις, το λιγάκι αυτό πολύ σ' ευφραίνει/αν το γευτείς, σ' ανασθίγει και σε πεθαίνει...

Τελειώνοντας τη σύντομη αυτή εισήγηση, θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα η ανάγκη για την εξεύρεση και εφαρμογή μιας αποτελεσματικής μεθοδολογίας διάσωσης της παραδοσιακής βοτανοθεραπείας, πάντα στο πλαίσιο της πολιτιστικής οικολογίας. Η συντονισμένη καταγραφή, αξιολόγηση και διάδοση των παραδοσιακών συνταγών με βότανα, παράλληλα με την ανάπτυξη εκτεταμένων βοτανοκαλλιεργειών, θα συμβάλει καθοριστικά στην κατεύθυνση αυτή. Ταυτόχρονα, η διατύπωση σαφών οδηγιών για την ασφαλή χρήση τους θα συμβάλλει αποφασιστικά στην εξάλειψη των κατά καιρούς παρατηρούμενων προβλημάτων τοξικότητας.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η διάσωση της παραδοσιακής βοτανοθεραπείας γίνεται, και σε αρκετές περιπτώσεις γίνεται και σήμερα, από στόμα σε στόμα.

Στην Κρήτη, ένα νησί με ιδιαίτερα πλούσια χλωρίδα, διασώζεται μέχρι σήμερα με όλες του τις λεπτομέρειες το *Ζαραντάβω*, του σωστού για να ένα μίγμα βοτάνων που η παράδοση το θέλει ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην αποκατάσταση της υγείας. Η διάσωση της συνταγής αυτής έγινε προφορικά, χωρίς στην έμμετρή της μορφή που βοηθούσε στην αποστήθιση και από εκείνους που δεν ήξεραν να διαβάζουν ή να γράφουν. Την παραθέτω ως επίλογο.

Σαν την υγεία σου έχασες και θες να την κερδίσεις μόνο με βότανα της γης θα την ξαναποκτήσεις.

Φύλλα κίτροπορτοκαλιάς κι' άρωμα από λεμόνι
ανεραντάς, μανταρινιά, ξαρρωστικό κυδώνι.

Μάζωξε απ' τσοι ποταμούς, το' ακονίζας τα χνάρι,
βάτο και τσάι του βουνού και τσ' αμπισιάς κλωνάρια.

Μάζωξε έρωνα πολύ απ' τα βουνά της Κρήτης
και σφακά την πικραδεύη, δάφνες, μυρτιάς να βράσεις.

Θύμο, κισσό, κιαγκραθιά και αγκαθα-στρίδα
τη μυρωδιά βασίλικου, φασκομηλιά και θρύψα.

Μέντα και δενδρολίβανο, όπου μοσκομυρίζει,
το λένε και αρισμαρί που την υγεία χαρίζει.

Πάρε τα γισαρόφυλλα, τη ροδαρά με τ' άνθη,
γαρεφαλόβιολες πολλές και γαρεφάλλο άνθη.

Απήγαν και βάραμο, τση γης το χαμομήλι,
τη μυρσινή απερόριζα που δένουν στο μαυτήλι.

Πάρε το κοκκινόχορτο, βάλε και κουτσουναδά,
που κάνουν κοκκινόλαδο στου ήλιου την πυράδα.

Φύλλα σκυιάς κι αμυγδαλιάς και φύλλα ματζουράνας,
φλυσκούν που μοσχοβολά σαν κόρφος κάθε μάνας.

Το μαιντανό, το σέλινο και την αντοναίδα,
τ' άγδουρα τ' αγκλικιού, τον κλάδο με τ' άνθη.

Σαράντα είν' όλα. Βράσε τα και γέμισε μια σκάφη
και δώδε απ' το κορμάκι σου τσι πότους και τα πάθη.

ΑΝΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ Η ΧΑΡΑΔΡΑ «ΣΕΛΑΤΟ»

έκλαιγα και φώναζα: «Ωχ, μα-
νούλα μου, δεν θα σε ξαναδώ»»
Ακολουθώντας το ποτάμι προς
τα πάνω φτάνουμε στο «καδί»,
που είναι απροσπέλαστο και
έχει κρύο νερό. Ύστερα είναι η
οβίρα «στενή», που ποτέ δεν την
φαρέψαμε γιατί το νερό είναι
σαν παγωμένο, αλλά και η τοπο-
θεσία πολύ κρύα. Τέλος φτά-
νουμε στο «Μπουριό», την οβίρα
στο παραδοσιακό γεφυράκι
«παλιογέφυρο», που είναι και
διατηρητέο μνημείο. Εδώ στο
παλιογέφυρο κατεβαίνει και το
μονοπάτι απ' το Ασκηταριό. Το
Ασκηταριό είναι μια σπηλιά, ψη-
λά στα βράχια, όπου τους
περασμένους αιώνες ασκήτευ-
αν μοναχοί απ' το μοναστήρι στο
Ρογκοβό. Ανέβαιναν ταϊτώνο-
ντας ξύλα στις σχισμές των βρά-
χων.

Τα περασμένα χρόνια το πο-
τάμι που έτρεχε στο Σελάτο
ήταν γεμάτο ψάρια, κυρίως
μπριάνια και λίγες καραβίδες και
σήμερα δεν υπάρχει τίποτε. Τό-
τε μέχρι το Μονοδέντρι και τη Βί-
τσα έφτανε αρκετή πέστροφα
και μερικά χέλια. Ο κόσμος κάτι
ψιλοέτρωγε. Εμείς οι καπεσοβί-
τες, από δεκάχρονα παιδιά, βρι-
σκομάσταν στο Σελάτο και
σπιλονίζαμε τις οβίρες με «λε-
πούσια» ή «γαλατσίδα» ή «ασβέ-
στη» ή «καπνιά». Πίναμε οκά-
δες ψάρια, που δεν λιγόστευαν
ποτέ, ήταν άφθονα. Τα ψάρια με
το σπλόνισμα παθαίνουν ασφυ-
ξία και βγαίνουν ανάποδα στον
αφρό. Φτιάχνουμε μια απόχη από
παλιοτσουβάλια κι ένα διχαλωτό
ξύλο από κρανιά, που κόβαμε
εκεί και βγάζαμε τα ψάρια στις
όχθες. Τα βάζαμε σε μικρά κα-
λαθάκια κι επιστρέφαμε στο χω-
ριό. Κάποιες φορές, ανάλογα με
την ποσότητα του σπλόνου, δεν
έβγαιναν όλα τα ψάρια απ' την
οβίρα, γι' αυτό φτιάναμε την
άλλη μέρα και τα βρίσκαμε ψό-
φια, αλλά φαγώσιμα. Τις μπριά-
νες τις τρώγαμε τότε τηγανισμέ-
νες ή ψημένες στο γάστρο με
λαδορίγανι.

Κάποτε μια παρέα καπεσοβί-
τες γύρισε στο χωριό απ' το Σε-
λάτο και τους ρώτησαν αν πα-
νε την άλλη μέρα. Μου απάντη-
σαν αρνητικά, αλλά με γέλασαν.
Το άλλο πρωί, νύχτα σχεδόν, πή-
ρα τον μακαρίτη Ηλία Παπαγε-
ωργίου κι απ' το πλακαριό κατε-
βήκαμε στο ποτάμι. Πλησιάζο-
ντας είδα φωτιά δίπλα στην οβί-

ρα κι όλους να κοιμούνται,
εκτός απ' τον Κώστα Βλάχο. Πέ-
ρασα μπουσουλώντας και πήρα
όλα τα ψάρια. Μόλις ξύπνησαν
και δεν βρήκαν λέπι ψάρι, ήρθαν
στο χωριό και ψάχνανε να μυρί-
σουν σε ποιο μαγειριό τηγάνι-
ζαν ψάρια. Μετά από καιρό τους
αποκάλυψα ότι εγώ τα πήρα για-

Ένας χαλκέντερος Ζαγορίσιος Ο ΜΠΑΡΜΠΑ ΧΡΟΝΗΣ ΔΡΟΥΓΙΑΣ

Ο αειθαλής Μπάμπα Χρόνης,
για χρόνια πολλά διεκδικεί το
προνόμιο να συμμετέχει σε εκδη-
λώσεις Πολιτιστικών Ζαγορισια-
κών Συλλόγων ή και συγκεντρώ-
σεων με το αμίμητο προσωπικό
του τραγούδι. Ένα τραγούδι που
γράφει ιστορία, καθώς διηγείται

ο γιος του Θανάσης.

Γέννημα και θρέμμα Βοβου-
σιώτης, λάτρης του τόπου της κα-
ταγωγής του, τα τελευταία χρόνια
τον έφερε η μοίρα στη Λάισα,
πάλι σε ένα από τα πιο όμορφα
δασοχώρια του Ζαγορίου.

Στη ζωή του εργάστηκε σκλη-

Στην κοπή της πίτας της ΙΑΕΖ στις 27 Γενάρη 2002

γεγονότα περασμένων εποχών,
που συνέβησαν στο χώρο του Ζα-
γοριού. Κι ακόμα κάθε τραγούδι
με το δικό του σκοπό, τη δική του
ιστορία. Να φέρω ένα παράδειγ-
μα με το Δερβέναγα, που διευκρι-
νίζει πού και ποιοί τον σκότωσαν
και βγήκε ύστερα το τραγούδι.
Στη Βοβούσα υπάρχει η θέση με
το τοπωνύμιο «Φέζιου», που είναι
αψευδής μαρτυρία ότι το Δερβέ-
ναγα τον σκότωσαν οι Βοβουσιώ-
τες το 1878. Υπάρχει εκεί και ο τά-
φος του. Διακόσια τραγούδια έχει
συγκεντρώσει και γράφει σε κασ-
σέτες, καθένα με την ιδιαιτερότη-
τά του, το σκοπό του και προλογί-
ζοντάς το αρχίζει πάντοτε με τη
φράση: «Και το τραγούδι λέει:»

Δε χορταίνω κάθε φορά που
ταξιδεύω με το ΙΧ μου ν' ακούω τα
τραγούδια του Μπάμπα-Χρόνη.
Ο ίδιος ήταν ο Ιδρυτής-Εκδότης-
Διευθυντής της τοπικής τριμηνι-
αίας εφημερίδας ΒΩΒΟΥΣΙΩΤΙΚΑ
από το 1984-1946, την έκδοση
της οποίας συνεχίζει με επιτυχία

ρά και φρόντισε ιδιαίτερα για την
ανατροφή και την προκοπή των
παιδιών του. Τον γνώρισα πν
10/ετία του '60, όταν ο γιός του
Γιώργος είχε στήσει μια μικρή εμ-
μα με το Δερβέναγα, που διευκρι-
νίζει πού και ποιοί τον σκότωσαν
και βγήκε ύστερα το τραγούδι.
Στη Βοβούσα υπάρχει η θέση με
το τοπωνύμιο «Φέζιου», που είναι
αψευδής μαρτυρία ότι το Δερβέ-
ναγα τον σκότωσαν οι Βοβουσιώ-
τες το 1878. Υπάρχει εκεί και ο τά-
φος του. Διακόσια τραγούδια έχει
συγκεντρώσει και γράφει σε κασ-
σέτες, καθένα με την ιδιαιτερότη-
τά του, το σκοπό του και προλογί-
ζοντάς το αρχίζει πάντοτε με τη
φράση: «Και το τραγούδι λέει:»

Μπάμπα Χρόνη, εύχομαι ο
Θεός να σου δίνει υγεία και μα-
κροήμερευση.

Γάβρινα 19 Απριλίου 2002
Κώστας Δ. Χριστοδούλου

τί με γέλασαν. Ο Χαρίλαος ο Κο-
ντοδήμος θα θυμάται το περι-
στατικό.

Εμείς ζούσαμε τότε απ' το
Σελάτο, αγαπητοί μου Ζαγορίσι-
οι κι έτσι έμεινε στη μνήμη μας
και μ' αυτές τις παραστάσεις.
Δεν υπάρχει «Βικάκι» και δεν θέ-
λω να μου στεναχωρηθείτε, ού-
τε κι ο νουνός που το βάπτισε
έτσι. Εδώ τελειώνω με ένα «σχ
αν μπορούσα να ξαναπάω» κι ως
μην έχει ψάρι.

Πάντα με αγάπη,
ο καπεσοβίτης Κ.Ζ.

ΜΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΟΝ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΠΛΟΥΤΟ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

Πολιτεία και μνήμη Ζαγορισιών

Κυκλοφορεί το λεύκωμα του Πέτρου Φραγκούλη με φωτογραφίες για το Ζαγόρι

Τον φωτογράφιζε και τον φωτο-
γράφιζε καλά. Με τη μηχανή στον ώμο
και τις χιλιάδες πλάκες να το βαρβαί-
νουν αποτύπωσε το Ζαγόρι των πρώ-
των δεκαετιών του 20ού αιώνα, ένα
πολύβιο και πολύμορφο Ζαγόρι γε-
μάτο από ζωντανούς και πολυάσχολ-
ους ανθρώπους. Μερικές δεκάδες
μόνο από εκείνες πλάκες διέσωσε ο
Πέτρος Φραγκούλης και τις πρόσθεσε
στη βαθιά του επιθυμία να σώσει τη
μνήμη. Να ξεπεράσει τη λήθη. Μάζεψε
τις πλάκες και τις παλιές φωτογρα-
φίες, τις καθάρισε, τις αποκατέστησε
όσο μπορούσε, μάζεψε κι άλλες φωτο-
γραφίες μέσα από τα σπίτια, κατεβά-
ζοντας κάδρα και κορνίζες και το
αποτέλεσμα όλων αυτών είναι σήμερα
ένα φωτογραφικό λεύκωμα: Η «Ζαγο-
ρισιών Πολιτεία», λεύκωμα με φωτο-
γραφίες από το Ζαγόρι στο διάστημα
1850-1950 κυκλοφορεί ήδη σε κεντρι-
κά βιβλιοπωλεία της πόλης.

Ακριβή έκδοση, επικεντρώνει στην
ανάδειξη της φωτογραφίας και μόνο.
Μια μικρή εισαγωγή, ένα εκτενές ποί-
ημα που δεν δείχνει τίποτα άλλο παρά
την αγάπη του συγγραφέα για την πα-
τρίδα του και μετά 150 φωτογραφίες.
Πρόσωπα, πολλά πρόσωπα, σημαντι-
κά γεγονότα του βίου, καθημερινότη-
τα, τοπία. Τα «τακούντια» έτοιμα να
παίζουν για τη γιορτή, οι μαθητές σε
εκδρομή, κληροί με τα θηράματα στα
πόδια τους, γυναίκες με παραδοσια-
κές στολές, αλλά και γαλλικά φορέμα-
τα, η χωροφυλακή και οι στολές της
μέσα στο χρόνο, οι αντάρτες καλοντα-
λισμένοι. Ένας ολόκληρος κόσμος.

Το πάθος του συλλέκτη. Εδώ πρέπει
να ξεκαθαρίσουμε ότι ο Πέτρος Φρα-
γκούλης είναι συλλέκτης και ότι κά-
νεις να κάνει στηρίζοντες στο προσω-
πικό του πάθος. Το λεύκωμα είναι μια
ιδιωτική, δική του παραγωγή. Στον
καρφό των «μεγάλων παραγωγών»,
ένας άνθρωπος αποφασίζει να εκδό-
σει ένα βιβλίο για να μη ξεχαστεί η πα-
τρίδα του. Το λεύκωμα φτιάχτηκε και
απεικονίζεται σε ανθρώπους που θέ-
λουν να συγκληθούν, να κινήσουν μέ-
σα τους τους μηχανισμούς της θύμη-
σης, της νοσταλγίας. Διακρίνεις κανείς
από τις φωτογραφίες την ανά-
γκη για την αναζήτηση του χαμένου
δρόμου, της ταυτότητας, εν τέλει την
επιστροφή στη παιδική ζωή. Βάσει
αυτών των δρόμων μπορεί κανείς να
διαβάσει το βιβλίο. Δεν υπάρχει ευρε-

Πρόκειται για μία μοναδική ευκαιρία για την Πολιτεία
να βρει τρόπους να εντάξει μία ιδιωτική συλλογή σε ένα ευ-
ρύτερο πολιτιστικό πρόγραμμα

τήριο, οι λεζάντες δεν είναι σχεδόν
καθόλου διαφωτιστικές, δεν υπάρχει
φροντίδα για μία επιστημονική κατα-
γραφή και κατάταξη. Και δεν υπάρ-
χουν γιατί δεν υπάρχει και η πρόθεση
για κάτι τέτοιο. Ο Φραγκούλης δεν κα-
ταγράφει, αλλά θυμάται. Και προσφέ-
ρει με τις δικές του δυνάμεις και με
ένα μάλλον βαρύ κόστος, μία συλλογή
φωτογραφιών.

Τώρα οι ερευνητές έχουν ακόμα
μία δυνατότητα να αντλήσουν πληρο-
φορίες. Είναι φανερό ότι στα Γιάννε-
να λείπει κι ο ελάχιστος ακόμα μηχανι-
σμός για τη διάσωση και την προβολή
λίγινων φωτογραφικών συλλογών.
Μόνο στο Ριζάριο Εκθεσιακό Κέν-
τρο στο Μονοδέντρι υπάρχει σήμερα
η δυνατότητα για την ανάδειξη φωτο-
γραφικών συλλογών σε υψηλό επίπε-
δο (στην έκθεση πέτυχε με θέμα «Ζα-
γορισιών βίος» συμπεριλήφθηκαν και
φωτογραφίες του Φραγκούλη). Λείπει
στα Γιάννενα το ενδιαφέρον των αρ-
χών που θα εκφραζόταν σε παροχή
χρήματος (τι άλλο;), χώρων και τεχνο-
γνωσίας. Μοιάζει με την κατάσταση
στις αρχές του προηγούμενου αιώνα
όταν δάσκαλοι και άλλοι μάζευαν μό-
νο τους το λαογραφικό πλούτο των
χωριών. Σήμερα όμως και ξέρουμε
και μπορούμε να περάσουμε και σε
άλλα επίπεδα καταγραφής της ιστο-
ρίας του τόπου. Το γεγονός ότι στη-
ζόμαστε ακόμα στον προσωπικό μό-
χθο ιδιωτών συλλεκτών μας αφήνει

μάλλον με μία αίσθηση απαισιοδο-
ξίας.

Επίσκεψη των συνέδρων του 15ου Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής στα Ζαγοροχώρια (Μονοδέντρι - Τσεπέλοβο)

Στα Γιάννενα 8-11 Μαΐου 2002
πραγματοποιήθηκε το 15ο Πανελ-
λίνιο Συνέδριο Στατιστικής, το
οποίο οργάνωσε ο Τομέας Στατι-
στικής και Επιχειρησιακών Ερευν-
ών του Τμήματος Μαθηματικών
του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και
τελούσε υπό την αιγίδα του Ελλη-
νικού Στατιστικού Ινστιτούτου
(ΕΣΙ). Το συνέδριο είχε τίτλο: Η
συμβολή της Στατιστικής στην
ανάπτυξη της περιφέρειας. Διεξή-
χθη με μεγάλη επιτυχία και είχε
ρεκόρ συμμετοχών (250 μέλη). Οι
συνεδροί ήταν κυρίως καθηγητές
Πανεπιστημίων όλης της χώρας
και της Κύπρου, μεταπτυχιακοί
και προπτυχιακοί φοιτητές και
στελέχη του Δημόσιου και Ιδιωτι-
κού τομέα που τους ενδιέφερε η
στατιστική.

Στα πλαίσια των κοινωνικών εκ-
δηλώσεων του Συνεδρίου νωρίς
το απόγευμα της Παρασκευής
έγινε επίσκεψη στο Μονοδέντρι
και το Ζαγόρι (κυρίως Βίκος - Μονο-
δέντρι - Τσεπέλοβο) που κέρδισε
τόσο αυτό, όσο και οι συνέδριοι
από όλη την Ελλάδα και την Κύ-
προ που το επισκεφτήκαν.

Στη συνέχεια οι συνέδριοι πή-
γαν στο όμορφο Τσεπέλοβο που
εντυπωσιάστηκαν από τα παρα-
δοσιακά σπίτια, τα δημόσια κτίρια
(Γυμνάσιο, Μαθητική Εστία), τους
παραδοσιακούς ξενώνες, την
όμορφη πλατεία με τους αγέρα-

Το λεύκωμα πάντως μας περιμέ-
νει. Το Ζαγόρι αποκαλύπτει σιγά σιγά
τα μυστικά του. Να σημειώσουμε μόνο
την αξία ενός τμήματος των φωτογρα-
φιών, αυτό με τα χωριά όπως ήταν
πριν καούν. Ανεκτίμηση όψη μίας μη-
τροπολιτικής περιοχής της ελληνικής
ενδοχώρας.

Στις προθέσεις του συγγραφέα εί-
ναι μία μόνιμη έκθεση στο Σκαμνέλι.
Πρόκειται για μία μοναδική ευκαιρία
για την Πολιτεία να βρει τρόπους να
εντάξει μία ιδιωτική συλλογή σε ένα
ευρύτερο πολιτιστικό πρόγραμμα, να
ταιριάξει το δημόσιο με το ιδιωτικό.

ΦΙΛΗΜΩΝ ΚΑΡΑΜΗΤΣΟΣ

ΣΗΜ.: Το πράγματι ωραίο φωτο-
γραφικό Λεύκωμα «ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ
ΠΟΛΙΤΕΙΑ» του καθηγητή Πέτρου
Φραγκούλη διατίθεται και από τα
Γραφεία του περιοδικού μας.

Επίσης οι ενδιαφερόμενοι μπο-
ρούν να επικοινωνούν με τον κ. Φρα-
γκούλη στον αριθμό (κινητό): 0944-
390355.

στους πλατάνους και γενικά από
το χωριό που έχει ακόμη ζωή.
Εκείνο που θα τους μείνει αξέχα-
στο είναι η εκκλησία του Αγίου Νι-
κολάου στο Τσεπέλοβο που έχει
συντηρηθεί - καθαρισθεί πρόσφα-
τα και είναι ένα απαράμυλλο έργο
αρχιτεκτονικής και ζωγραφικής
τριών και πλέον αιώνων. Εντυπω-
σιακή και ωφέλιμη ήταν η εμπειρι-
στική και πειστική ξενάγηση
της τσεπελοβίτισσας δασκάλας
Γεωργίας Παπάζογλου και του
ακούραστου μέλους της εκκλη-
σιαστικής επιτροπής Βασίλη Χρη-
στάκου.

Το βράδυ έγινε συνεστιάση
των συνέδρων (220 άτομα) στο
Τσεπέλοβο στο παραδοσιακό και
σύγχρονο ξενοδοχείο Δρακόλι-
μνη όπου όλοι έμειναν κατευχαρι-
στημένοι από τα παραδοσιακά
φαγητά, την εξυπηρέτηση και το
ζεστό περιβάλλον.

Ήταν σίγουρα μία επίσκεψη
στο Ζαγόρι (κυρίως Βίκος - Μονο-
δέντρι - Τσεπέλοβο) που κέρδισε
τόσο αυτό, όσο και οι συνέδριοι
από όλη την Ελλάδα και την Κύ-
προ που το επισκεφτήκαν.

Για την οργανωτική επιτροπή
του συνεδρίου

Κοσμάς Φερεντίνος
Καθηγητής Στατιστικής
Τμήματος Μαθηματικών
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Γεράσιμη σιδερένιος

Στο Γεράσιμο Δούβαλη του τυπογραφείου, όπου από της
ιδρύσής του τυπώνεται το περιοδικό μας, εκφράζουμε τη χαρά
μας για την αίσια έκβαση της περιπέτειάς του σχετικά με την
υγεία του και του ευχόμαστε να είναι σιδερένιος.
Εκ του γεγονότος αυτού καθυστέρησε και η έκδοση του πα-
ρόντος φύλλου του περιοδικού μας.

«Η Σ.Ε.»

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Το δημαρχιακό σύνδρομο

Μια ακόμα γιορτή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης πλησιάζει. Όλοι Έλληνες, με λιγότερους ή περισσότερους προβληματισμούς, θα προσέλθουν στις κάλπες για να διατράνουν το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασής τους και της ανεξάρτητης θελήσεώς τους. Έτσι λοιπόν μια Κυριακή του Οκτωβρίου, καμρωτοί, φορώντας τα καλά τους ρούχα, θα έρθουμε πρόσωπο με πρόσωπο με τη Δημοκρατία. Όλοι, χωρίς καμιά εξαίρεση, θα σταθούν πάνω απ' την κάλπη και θα εκφράσουμε ο καθένας την προτίμησή μας στο Α ή Β' πρόσωπο.

Αλήθεια με ποιές σκέψεις φτάνει ο καθένας μέχρις εκεί;

Είναι γεγονός ότι οι δημαρχιακές εκλογές διαφέρουν πάρα πολύ από τις βουλευτικές. Τα κριτήρια επιλογής είναι διαφορετικά, τουλάχιστον στις περισσότερες περιπτώσεις. Οι δημαρχιακές εκλογές έχουν μεγαλύτερη αμεσότητα μεταξύ υποψηφίου προς αίρεση και ψηφοφόρου. Οι σχέσεις των μπορεί να είναι φιλικές, αφού ζουν στον ίδιο τόπο, ακόμα και συγγενικές. Το πρόβλημα των διαφορετικών πολιτικών τοποθετήσεων μπορεί να έρχεται σε δεύτερη μοίρα, όμως παίζει κι αυτό σημαντικό ρόλο. Οι παθιασμένοι οπαδοί αδιαφορούν για όλα, αρκεί να ιδούν επικράτηση του υποψηφίου που νομίζουν ότι ανήκει στον ίδιο πολιτικό χώρο που ανήκαν κι αυτοί. Διακατέχονται από το σύνδρομο του «φιλάθλου». Αρκεί να νικήσει η ομάδα! Άλλοι αποφασίζουν, άκριτα. Με βάση το προσωπικό τους συμφέρον. Αυτοί βέβαια είναι οι πιο «έξυπνοι», κατά την άποψή τους. Αδιαφορούν για τα πάντα που έχουν σχέση με το κοινό συμφέρον. Έτσι διέρχονται την τετραετία, αποκομίζοντας ελάχιστα και χάνοντας πολλά από την αξιοπρέπειά τους, από την εκτίμηση των συμπολιτών τους, από την υπόληψή τους.

Με το άρθρο μας αυτό δεν θα σταθούμε περισσότερο στο σύνδρομο του ψηφοφόρου, αφού και ο τίτλος του μας το απαγορεύει, αλλά με αυτό του υποψηφίου Δημάρχου. Ύστερα από τις αναγκαστικές συνενώσεις, από τις οποίες προήλθαν οι Καποδιστριακοί Δήμοι, άλλαξαν άρδην οι συνθήκες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Ξέραμε παλιότερα, τις Κοινοότητες. Κάθε χωριό είχε το δικό του «κουμάντο», φτωχότερο ή πλουσιότερο ανάλογα με τα έσοδά του. Κάτι απ' εδώ κάτι απ' εκεί, γυρόφερνε οικονομικά κυρίως χάρις στο άμεσο ενδιαφέρον των κατοίκων και την καθοδήγηση των αρχών που έβγαιναν από το ίδιο το χωριό. Τώρα; Όλα μετατίθενται στις δυνατότητες του Δημάρχου! Ενός ανθρώπου που έχει την ευθύνη 10-15 Διαμερισμάτων, έτσι λέγονται τώρα τα χωριά μας, με πολλές ιδιαιτερότητες το καθένα. Εύκολα αντιλαμβάνεται καθένας τις τεράστιες δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο Δήμαρχος, ευρισκόμενος μέσα σ' ένα κυκλώνα προβλημάτων. Από που ν' αρχίσει! Πολλές οι δυσκολίες και μάλιστα σε μια περίοδο που οι κάτοικοι, καινούργιοι πλέον συνδημότες δεν απέκτησαν και την ανάλογη ψυχολογία. Δεν μπορούν να συνηθίσουν να σκέπτονται σαν συνδημότες και όχι σαν κοντοχωριανοί. Είναι αδιανόητο γι' αυτούς να μοιραστούν ένα αγαθό που τους ανήκει με άλλους που τώρα πλέον ανήκουν στον ίδιο Δήμο, όπως

βοσκές, νερό κτλ. Για να ξεπεραστούν όλες οι αντιξοότητες αυτές της διαδεμερισματικής συνεργασίας και οι πλείστες σε προσωπικό επίπεδο, χρειάζεται ισχυρή προσωπικότητα, ικανή να κατανοήσει τα προβλήματα και να προβεί στη λύση τους. Είναι πολλές και μεγάλες οι ευθύνες που επιμύζεται ένας Δήμαρχος και μάλιστα, όσο μικρότερος είναι, τόσο, λόγω της αμεσότητας Δημάρχου - πολίτη, γίνονται δυσκολότερες. Μπορούμε να πούμε πως η αποστολή ενός Δημάρχου, έστω και μικρού Δήμου, είναι δυσκολότερη ακόμη και από του βουλευτή. Είναι υποχρεωμένος να γίνει διεκπεραιωτής υποθέσεων πουδαιών, όπως είναι η καθαριότητα, η ύδρευση, οι δρόμοι τα δάση, η ιατρική περίθαλψη μέχρι και υποθέσεων αρμοδιότητας κλητήρα. Κι όλα αυτά με ελάχιστη ως μηδαμινή βοήθεια από το Κράτος, όπως ομολογούν αυτοί που τώρα είναι Δήμαρχοι.

Με τέτοιες συνθήκες θα πίστευε κανένας πως δύσκολα θα βρισκόταν υποψήφιος Δήμαρχος. Όσο ένθερμος λάτρης του τόπου του κι αν είναι κανένας, προβληματίζεται για το αν θα μπορέσει να προσφέρει κάτι θετικό. Κι όμως οι υποψήφιοι ξεφυτρώνουν σαν τα μανιτάρια. Σε περιπτώσεις που θα πίστευε κανένας ότι δε θα υπάρξει καν υποψήφιος γίνεται συνωστισμός! Και απορούμε όλοι οι νουνεχείς πολίτες και γίνονται μέσα μας πολλά ερωτήματα. Τι είναι εκείνο που τους παρακινεί να βάλουν τον εαυτό τους σε μια δύσκολη δοκιμασία; Ρίχνοντας μια ματιά στα πρόσωπα των υποψηφίων, τουλάχιστον οι περισσότεροι, δε μας φαίνονται και τόσο αλτρουιστές. Το αντίθετο θα έλεγα. Ζούμε σε μικρές κοινωνίες, τουλάχιστον σ' ότι αφορά στους Καποδιστριακούς Δήμους, είμαστε γνωστοί μεταξύ μας και μπορούμε να βγάλουμε μερικά συμπεράσματα. Τουλάχιστον εμείς οι Ζαγοριείς σ' αυτό δε δυσκολευόμαστε. Είμαστε τόσο λίγοι.

Θα ήθελα να ρωτήσω τους υποψηφίους να μου απαντήσουν από καρδιάς και όχι με τα τετριμένα, από αντιγραφή, «Συμβόλαιο τιμής» και δεκαλογικές συνεντεύξεις που είναι δυνατόν να οικειοποιηθούν αλλότρια έργα. Θα θέλαμε να μάθουμε γιατί θυσιάζονται, ανιδιοτελώς, για τη σωτηρία μας. Πώς είναι πεπεισμένοι ότι δύνανται να μας διοικήσουν επωφελώς; Υπάρχει κάποιο άλλο δέλεαρ που εμείς δεν το γνωρίζουμε ή το σύνδρομο του Δημάρχου έχει γνωρίσματα σοβαρής ασθένειας, που ευτυχώς δεν έχει επιδημική μορφή; Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τους δημαρχιακούς Συμβούλους, μόνο που αυτοί είναι πιο συγκρατημένοι. Όσο για τα Τοπικά Συμβούλια, αφού ο Νόμος τα εξαρτά από τον υποψήφιο Δήμαρχο γίνονται ψηφοσυλλέκτες του. Αυτό είναι σοβαρό μειονέκτημα του Νόμου, κατά την άποψή μας. Χωρίζει τους κατοίκους του διαμερίσματος σε παρατάξεις που μας θυμίζουν παλιότερες εποχές. Αποκλείει το δικαίωμα ενός χωριού να προτείνει μόνο έναν τοπικό συνδυασμό. Έπρεπε να υπάρχει ανε-

ξάρτητο ψηφοδέλτιο για την εκλογή του Τοπικού Συμβουλίου, όσο κι αν ο Νόμος του δίνει λίγες αρμοδιότητες.

Έτσι, μ' αυτές τις δυνατότητες που παρέχονται στο Δήμαρχο, του παρέχεται μια δυνατή εξουσία και μάλιστα όταν εκλέγεται από τον πρώτο γύρο, οπότε ελέγχει και τα περισσότερα Τοπικά Συμβούλια. Κι εκείνα πάλι εφόσον συμπλέουν, ενεργούν άτομα, καθ' υπόδειξη και καθόλου απαιτητικά και καθίστανται μάλλον επιζήμια για το διαμέρισμα που εκπροσωπούν.

Εμείς όμως δυστυχώς δεν μπορούμε ν' αλλάξουμε την κατάσταση. Ο νόμος είναι αυτός και μάλιστα «αναγκαστικός», κι οποιανού αρέσει.

Διαβάζοντας κανείς το άρθρο μας μέχρις εδώ θα πίστευε ότι δεν πιστεύουμε στον κοινοβουλευτισμό, ότι μας ενοχλούν οι πολλοί υποψήφιοι κτλ. Συμβαίνει όμως το αντίθετο. Πιστεύουμε και υποστηρίζουμε διακαώς την ελευθερία του κάθε ατόμου, να ενε-

ργεί όπως θέλει, στα πλαίσια βέβαια των δημοκρατικών νόμων μας, αρκεί να σέβεται το ίδιο δικαίωμα και στους άλλους ανθρώπους. Σε ότι αφορά τους Ο.Τ.Α. εκτός από την ανεξαρτησία των Τοπικών Συμβουλίων, θα θέλαμε αιρετό και τον Περ. Γραμματέα. Πιστεύουμε ότι όσο περισσότεροι υποψήφιοι κατεβαίνουν τόσο το καλύτερο για τη Δημοκρατία και τον τόπο. Εκείνο που θα θέλαμε να μάθουμε: τι είναι εκείνο που τους παρακινεί για ένα τόσο παράτολμο εγχείρημα; Κι αν μη μας πει κανείς, πως δε χρειάζεται τόλμη η ανάληψη μιας τόσο μεγάλης ευθύνης. Είναι βέβαιο για την επιτυχία τους όχι τόσο για την εκλογή τους, όσο για την δυνατότητα άσκησης των καθηκόντων που επιδιώκουν. Περιθώρια δοκιμής δεν υπάρχουν. Δυσκολότερη ακόμη είναι η θέση όσων δοκίμασαν, αυτών που έχουν εκλεγεί στο παρελθόν. Αυτοί πρέπει να απομακρύνουν τους κόλακες και να κάνουν σοβαρή αυτοκριτική. Όταν γίνει αυτή η εσωτερική καθάριση ως δώσουν το λόγο στο λαό. Εμείς τους περιμένουμε με ελπίδα και συμπάθεια όλους... Ένα πράγμα θέλουμε απ' αυτούς: αγάπη και όραμα για τον τόπο.

Αριστάβουλος

Για υποψηφίους δημοτικούς άρχοντες

Από καιρό πολλές γίνονται συζητήσεις και διεξάγονται καθημερινά διάφορες διεργασίες κρυφές ή φανερές από κόμματα, ομάδες πρωτοβουλίας πολιτών, από απλούς πολίτες και ψηφοφόρους για το ποιος θα χρησθεί υποψήφιος Δήμαρχος ή Νομάρχης στις προσεχείς εκλογές του Οκτωβρίου.

Επίσης γράφονται ολόκληρες στήλες στις εφημερίδες και πέφτουν βροχή οι «αυτοπροτάσεις» και «ετεροπροτάσεις» — λέξεις πολύ της μόδας τελευταία — για πρόσωπα και υποψηφίους και όλοι περιμένουμε ενταγμένως τις τελικές αποφάσεις. Ιδιαίτερα δραστηριοποιούνται οι κομματικές οργανώσεις προβάλλοντας πρόσωπα δικά τους, ανεξάρτητα αν σε πολλές περιπτώσεις τα πρόσωπα αυτά είναι τα πλέον κατάλληλα ν' αναλάβουν τις τύχες του Δήμου ή της Νομαρχίας.

Η επιλογή των υποψηφίων πρέπει να γίνεται με πολύ αυστηρά κριτήρια και πάντα να λαμβάνεται υπ' όψη η γνώμη των ψηφοφόρων. Προκαθορισμένα σενάρια για την προβολή ορισμένων προσώπων με περιορισμένες ενόχτες ικανότητες δεν συμβάλλουν θετικά στην ανάδειξη των αρίστων. Και αυτό είναι μία από τις βασικές αιτίες, που αξιολόγα και ικανά πρόσωπα αποθαρρύνονται να ασχοληθούν με τα κοινά και που η παρούσα τους ασφαλώς θα ήταν μια εγγύηση για την πρόοδο και ανάπτυξη των Οργανισμών της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Επ' ευκαιρία ας θυμηθούμε έναν πολύ χροσμο μύθο του Αισώπου,

που πιστεύουμε πολλούς θα προτιμήσι για τα τεκταινόμενα γύρω από το θέμα της επιλογής των πλέον κατάλληλων υποψηφίων προσώπων να ηγηθούν στα συμβούλια των Οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης:

«Κάποτε», μας λέει ο Αίσωπος, «οι όρνιας θέλησαν να κάνουν κάποιον βασιλιά τους. Το παγώνι λόγω της ομορφιάς του αξίωσε να χειροτονηθεί αυτό για βασιλιά. Την πρόταση αυτή υπερεπείσαν όλοι. Τότε μια βασιλοκότα παίρνοντας το λόγο είπε: Καλά μεν εσύ θέλεις να γίνεις βασιλιάς, όμως αν ο αετός επιχειρήσει να σε κυνηγήσει, πως θα επαρκεσεις».

Ο μύθος φανερώνει: «Τους άρχοντες δια ρώμην και φρόνησιν, ου δια κάλλους εκλέγεσθαι δε». Κάτι παρόμοιο είπε και η κορυφαία καλλιτέχνης του Ελληνικού θεάτρου η Ειρήνη Παππά, όταν φήμες την έφεραν ως υποψήφια για το δήμο Αθηναίων.

Επιμύθιον. Όσοι επιθυμούν ν' ασχοληθούν με τα κοινά θα πρέπει να έχουν πλήρη επίγνωση των ευθυνών, που πρόκειται ν' αναλάβουν και να τους διακρίνει η φρόνηση και να είναι πρόθυμοι να εξυπηρετήσουν με αυταπάρνηση και ανιδιοτέλεια τα συμφέροντα των πολιτών και του τόπου τους.

Και θα τελειώσουμε με ένα ακόμη αρχαίο ρητό, το σημερινό μας σχόλιο.

«Πόλις άριστα πράττει, όπου τοις πονηροίς ουκ έξεστιν άρχειν» (Πιπτικός ο Μυτιληναίος).

Σάββας Θεοδώρου

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Έργα αναπλάσεως σε χώρους αναψυχής και περιπάτου στο Πάπιγκο

1. Με μεγάλη μου χαρά διάβασα στο ΖΑΓΟΡΙ μας του Ιουνίου 2001 ότι συγγενείς της αιέμης της Δέσποινας Κλεάρχου Στάρα για ένα τόσο παράτολμο εγχείρημα: Κι αν μη μας πει κανείς, πως δε χρειάζεται τόλμη η ανάληψη μιας τόσο μεγάλης ευθύνης. Είναι βέβαιο για την επιτυχία τους όχι τόσο για την εκλογή τους, όσο για την δυνατότητα άσκησης των καθηκόντων που επιδιώκουν. Περιθώρια δοκιμής δεν υπάρχουν. Δυσκολότερη ακόμη είναι η θέση όσων δοκίμασαν, αυτών που έχουν εκλεγεί στο παρελθόν. Αυτοί πρέπει να απομακρύνουν τους κόλακες και να κάνουν σοβαρή αυτοκριτική. Όταν γίνει αυτή η εσωτερική καθάριση ως δώσουν το λόγο στο λαό. Εμείς τους περιμένουμε με ελπίδα και συμπάθεια όλους... Ένα πράγμα θέλουμε απ' αυτούς: αγάπη και όραμα για τον τόπο.

2. Θα ήθελα να προσθέσω ότι στον Κλεάρχο και στη γυναίκα του Δέσποινα Στάρα, το Πάπιγκο τους οφείλει ένα κλαδί δάφνης διότι ήταν αξία και αγαπημένα παιδιά του.

3. Στην ομάδα εργασίας μετέχει και η κόρη τους αρχιτέκτων κα Αλίκη Στάρα-Γαλεριδίου η οποία είναι εξειδικευμένη σε έργα παραδοσιακής Ζαγορίσιας αρχιτεκτονικής και με την καλλιτεχνική δημιουργική της έμπνευση θα συντελέσει στην επιτυχία των εργασιών.

4. Η Αηδονόβρυση όπως εύστοχα την ονόμασαν, αποτελούσε το στολίδι του παλιού λιθόστρωτου δρόμου στην κυρία είσοδο στο Μικρό Πάπιγκο. Τώρα ο όμορφος αυτός δρόμος έχει καλυφθεί από μπάχα κι έχουν χαλάσει σε μεγάλο βαθμό οι τοίχοι αντιστήριξης από τις δύο πλευρές. Με την αποκατάσταση του παραδοσιακού αυτού έργου θα δημιουργηθεί ένας θαυμάσιος δρόμος αναψυχής και περιπάτου διά τους φυσιολάτρους τουριστές και κατοίκους.

5. Επίσης πρέπει να επισκευασθεί ο πεζόδρομος μεταξύ του Γεφυριού της Μπουλουγούνσας και του Μεγάλου Παπίγκου, που κατηγορείται από το εκκλησάκι των Αγίων Αποστόλων.

6. Με την επισκευή των δύο ανωτέρω αναφερομένων πεζοδρόμων θα αξιοποιηθεί η ανάδειξη των δύο παραδοσιακών μονοκλιτών του Παπίγκου, τα οποία θα επισκευασθούν και θα συντηρηθούν με ιδιωτική πρωτοβουλία.

7. Η επισκευή των πεζοδρόμων πρέπει να γίνει με δημόσια δαπάνη, διότι είναι μεγάλη όπως και τα άλλα έργα που θα αναφέρω πιο κάτω κυρίως για το Μικρό Πάπιγκο που δεν έχει γίνει κανένα έργο εκτός από τα καλντερίμια που άρχισαν να γίνονται.

8. Το Πάπιγκο βρίσκεται μέσα στον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αώου και είναι μέλος του συνδέσμου

των έξι παραδοσιακών κοινοτήτων, οι οποίες είναι συνδεδεμένες με την παράδοση και την ιστορία. Γι' αυτό αξίζει να διασωθεί ως διατηρητέο και να φυλαχθεί προσεκτικά, αγάλαστο και απείραχτο χωρίς αλλοιώσεις. Τα παλιά χρόνια η Δημογεροντία φρόντιζε και βοηθούσε τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με έμπειρους μαστόρους και κατάλληλα δομικά υλικά από νταμάρια και αβεσταργιές.

Η σημερινή Αυτοδιοίκηση έχει φορτώσει τους κατοίκους με πολλές υποχρεώσεις και περιορισμούς χωρίς καμιά ουσιαστική βοήθεια. Γι' αυτό θεωρούμαι δίκαιη και λογική η διάθεση ικανοποιητικών πιστώσεων για την ανάπλαση των κατωτέρω αναφερομένων έργων.

9. Πρώτο και ΕΠΕΙΓΟΝ έργο είναι η ανάπλαση της Κοσάγιας. Η ΚΟΣΑΓΙΑ είναι ένα όμορφο και αστέρειστο κεφαλάρι το οποίο πότιζε επί αιώνες τους κήπους του Λάκκου. Οι κήποι αυτοί ήταν το παραγωγικότερο μέρος σε κηπευτικά και έδινε ζωή στους Παπιγκιώτες. Τώρα εγκατελήφθη η καλλιέργεια του Λάκκου και οι Παπιγκιώτες ασχολούνται με τον τουρισμό. Με την προτεινόμενη ανάπλαση η Κοσάγια θα γίνει αξιόλογος πόλος έλξης προς τους φυσιολάτρους επισκέπτες προς όφελος του τουρισμού. Το νερό της Κοσάγιας πηγάζει μέσα από σχισμές βράχων, είναι πόσιμο καθαρό κρυστάλλινο σε θερμοκρασία 6 μέχρι 12°C όπως το νερό των πηγών του Βοϊδομάτη. Το φυσικό περιβάλλον είναι πανέμορφο και γοητευτικό ακόμη και τους χειμεινούς μίννας που δεν υπάρχει εποχιακή βλάστηση. Η μελέτη ανάπλασης πρέπει να ανατεθεί σε έμπειρο αρχιτέκτονα μελετητή με φαντασία και προοπτική για μεγάλο βάθος χρόνου. Σε γενικές γραμμές να περιλαμβάνει τα κάτωθι: α. Υδρομάστευση με δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης του νερού για πόσιμα.

β. Κατασκευή μεγάλης πλατείας με εξέδρα για σχηματισμό καταράκτη και με 4 τουλάχιστον κανούλια για να πίνουν οι ομαδικοί επισκέπτες νερό.

γ. Ευπρεπισμός περιβάλλοντος χώρου.

δ. Κατασκευή καλντεριμιού πεζοδρόμου από τη θέση Σκαμένο μέχρι την Κοσάγια.

10. Περισσότερες επί μέρους λεπτομέρειες μπορώ να εξηγήσω σε κάθε ενδιαφερόμενο, όπως τις καταγράψω σε συνομιλίες που είχα με δύο ξένους μηχανικούς φυσιολάτρους που περπάτησαν όλες τις εποχές του έτους, τα κορφοβούνια και τα φαράγγια του Παπίγκου.

11. ΑΥΡΑΓΩΝΙΟΣ. Θεωρείται επείγουσα η βελτίωση της Υδρομάστευσης για να σταματήσει η διαρροή νερού που λασπώνει το δρόμο που οδηγεί στο βουνό και ποτίζει τους τοίχους αντιστήριξης αυτού, με κίνδυνο κατάρρευσης αυτών. Προ ετών είχα παρακολουθήσει τη φιλότιμη προσπάθεια του

κ. Ανδρέα Αποστόλου η οποία όμως δεν επέτυχε απολύτως. Χρειάζεται η διάθεση αρκετής δαπάνης για να εκτελεσθεί το έργο το οποίο μπορεί να κατευθύνει ο φίλος κ. Α. Αποστόλου.

Επίσης απαιτείται ευπρεπισμός του χώρου με μελέτη ειδικού αρχιτέκτονα.

12. Κρυακόρα. Να κατασκευασθεί η παλιά Βρύση με κάνουλα για να πίνουν νερό οι φυσιολάτρους που επιθυμούν να παρακολουθούν αστρονομικές παρατηρήσεις όπως μου το ζήτησαν ξένοι επιστήμονες, οι οποίοι πραγματοποίησαν κατάλληλες παρατηρήσεις στην τοποθεσία Ζουρλέκα, τη νύχτα με αστροφεγγιά, οπότε ο ουρανός σε αντίθεση προς το βράχο φαίνεται πιο γαλανός και τα άστρα περισσότερο λαμπερά.

Ι. Μητσιαδής

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Αγαπητό «Ζαγόρι μας»,

αφορμή για την παρούσα επιστολή μου στάθηκε η εσώτερη ψυχική ανάγκη μου, να ευχαριστήσω το εξαιρετο περιοδικό σας για την τιμή που μας έκανε να συμπεριλάβετε στην αξιολογή ύλη του, του Απριλίου 2002, αριθμός φύλλου 288, το ταπεινό μας άρθρο, με θέμα «Ζαγορίσια πολιτιστική γιορτή στη Μαράσλειο», που ήταν περισσότερο μια κατάθεση βαθύτερων βιωμάτων μας, που νιώσαμε την ανάγκη να μοιραστούμε μαζί σας.

Συγχρόνως, θεωρώ ύψιστη υποχρέωσή μου, να επισημάνω την παροχή πληροφορίας από παραδρομή, στη σύνταξη του τελικού κειμένου της επιστολής μου, στην αναφορά του ονόματος της Διευθύντριας του Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Μαρά-

σλείου - Πανεπιστημίου Αθηνών, κας **Όλγας Γενναδίου**, η οποία σε συνεργασία με την αδερφή της, δασκάλα κα **Αριστέα Γενναδίου**, παρουσίασαν, ανέλυσαν και διδάξαν το συγκεκριμένο Ζαγορίσιο δρώμενο του Λαζάρου, σε δασκάλους και μαθητές του Σχολείου μας.

Παρακαλώ πολύ το περιοδικό σας όπως κάνει αυτή την ουσιαστική υπόμνηση-επισήμανση στα ονόματα των δύο εξαιρετών παιδαγωγών, επάξιων τέκνων του Ζαγορίου, στις οποίες και καταθέτω το θαυμασμό μου και τη συναδελφική μου εκτίμηση και αγάπη.

Ευχαριστώ το περιοδικό σας για τη φιλοξενία
Με τιμή
Δήμητρα Εμμ. Χατζημανώλη
Ειδική Δασκάλα - Φιλολόγος

Οι πολιτικοί συνταξιούχοι Λάρισας στο Ζαγόρι

Ογδόντα περίπου μέλη του Συλλόγου Πολιτικών Συνταξιούχων Ν. Λάρισας πραγματοποιήσαν τριήμερη εκδρομή στο Ζαγορόφυρα με δύο τουριστικά λεωφορεία, όπου είχαν την ευκαιρία να θαυμάσουν την άγρια ομορφιά του Ηπειρώτικου τοπίου και όλα τα αξιοθέατα της περιοχής.

Με ορμητήριο το όμορφο Τσαπέλοβο επισκέφθηκαν η χαράδρα του Βίκου, την Αρίστη, τον Άγιο Μηνά, το Κουκούλι, το Διόφο το Ηλιοχώρι, τους Κήπους, το Βρυσοχώρι, το Πάπιγκο, το Μονοδέντρι και άλλους οικισμούς του Ζαγορίου. Άναψαν με ευλάβεια το κεράκι τους στα μοναστήρια της Αγίας Παρασκευής, του Ευαγγελισμού των άνω Πεδινών, της Μολυβδοσκεπάστης και προσκύνησαν το πρώτο των περσόνων του Καλλιακίου.

Ήπιαν το γάργαρο νερό του Βοϊδομάτη και γλάντησαν με την Ηπειρώτικη κομπανία που έφεραν στο Τσαπέλοβο από τα Γιάννενα.

Ήταν μια εκδρομή που προσέφερε στους συνταξιούχους πλούσιες εμπειρίες και αληθινή ψυχαγωγία.

Από το Σύλλογο των
Πολιτικών Συνταξιούχων

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Η ΛΑΪΣΤΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ»

ΕΚΛΟΓΕΣ ΝΕΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ 10-3-2002

Πραγματοποιήθηκε στις 3 Μαρτίου στη Θεσσαλονίκη στην αίθουσα της Ηπειρωτικής Εστίας η εκλογολογική συνέλευση των Λαϊστών της Βορείου Ελλάδος. Παρευρέθηκαν Λαϊστίνοι από τη Θεσ/νίκη, Καστοριά και Ιωάννινα. Ο πρόεδρος κ. Γεώργιος Μέρτζιος αφού καλωσόρισε τους συμπατριώτες, παρουσίασε το έργο του συλλόγου την τριετία 1999-2002. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε στα εξής: 1) στην επιτυχημένη έκθεση Ζαγοριόσιου βιβλίου τον Αύγουστο του 1999 στο Δημοτικό Σχολείο Λαϊστας, 2) στην ευγενική προσφορά του Γαλλικού Ινστιτούτου Ιωαννίνων μέσω του εκπαιδευτικού κ. Μπρούνο, που προσέφερε δωρεάν σαράντα καρέκλες, δέκα θρανία-τραπέζια, μια βιβλιοθήκη και ένα έπιμογραφείο, που τοποθετήθηκαν στη μεγάλη αίθουσα του Δημοτικού Σχολείου Λαϊστας, 3) στη δημοτική βραδιά τον Οκτώβριο που έγινε το 1999 με την ορχήστρα του Α. Σαρρέα με δωρεάν τσίπουρο-κρασί και εδέσματα σε συνεργασία με τον Ορειβατικό Σύλλογο Λαϊστας στο Δημοτικό Σχολείο Λαϊστας, 4) Τους αγώνες παιδιών (100 κλπ) που πραγματοποιήθηκαν στη Λαϊστα το καλοκαίρι του 1999 και δόθηκαν στους νικητές αναμνηστικά μετάλλια, 5) ευχαρίστησε την αντιπρόεδρο του Συλλόγου κ. Άννα Τασέλου-Τσακίρη που δαπάνησε χρήματα που συγκεντρώσε από τις γυναίκες της Λαϊστας τοποθέτησε κουρτίνες στο εντευκτήριο του Συλλόγου στο Δημ. Σχολείο και ταυτόχρονα βάφθηκαν και οι τοίχοι 5) στην χρηματοδότηση από τον Σύλλογο με 1.000.000 δρχ. για την επιδιόρθωση της στέγης της εκκλησίας των Λαμμεγίστων Ταξιαρχών στη Λαϊστα, στην κάτω κεντρική πλατεία, αγοράζοντας πλάκα από βιομηχανία της Ελευθεροπόλης Καβάλας 6) τη σύνταξη ιδιωτικού συμφωνητικού με τον κ. Ι. Γράβο για ποσό 480.000 δρχ. για την τοποθέτηση προβολών στην κάτω κεντρική πλατεία, την αλλαγή των φθαρμένων ασφαλειών στις κολώνες φωτισμού και την ηλεκτροδότηση της παιδικής χαράς 7) τη δαπάνη 80.000

δρχ. για την αγορά δύο κομπιούτερ για τα παιδιά του χωριού, 8) την προσπάθεια του να εντάξει τη Λαϊστα σε κοινοτικό Ευρωπαϊκό πρόγραμμα και τις συζητήσεις που είχε ο ίδιος στο Υπουργείο Πολιτισμού καθώς και την επαφή του με το ελληνικό κέντρο κινηματογράφου στην Αθήνα, 9) ευχαρίστησε

σε για τις ευγενικές χορηγίες των απανταχού πατριωτών που δαπάνησαν χρήματα για τον εξωραϊσμό του χωριού, 10) εξέφρασε την πενία του για την απόρριψη της αίτησης του Συλλόγου στο Δήμο Τύμφης για οικονομική ενίσχυση 100.000 δρχ. ενώ ταυτόχρονα σε άλλους συλλόγους της περιοχής και εντός της περιοχής (π.χ. Σύλλογο Σαρακατσάνων ποσό 500.000 δρχ.) δόθηκε ενίσχυση 11) αναφέρθηκε στο προφορικό αίτημα που υποβλήθηκε στο σύλλογο από τον πρόεδρο του χωριού για 200.000 δρχ. ως προκαταβολή σε οργανωσιακές για το πανηγύρι του 1999. Ο Σύλλογος σε μόνιμη απόφαση βρισκόμενο το Δ.Σ. σε απαρτία με το υπ' αριθμ. 3 πρακτικό τον Ιούλιο του 1999 (ψήφισαν και οι τρεις Γ. Μέρτζιος, Α.

Γατσέλου-Τσακίρη, Κ.Τσακίρη) να μη δαπανηθούν χρήματα για όργανα με το εξής αιτιολογικό α) τα χρήματα από τους πατριώτες στέλνονται για εξωραϊστικούς σκοπούς β) με την αλλαγή νομοθετικού πλαισίου αρμόδιος για την καταβολή ήταν ο Δήμος Τύμφης και γ) μια τέτοια δαπάνη αντικείται

νω ποσού καθώς και σε όσους βοήθησαν να υπερπηδηθούν γραφειοκρατικά εμπόδια για την είσπραξη του παραπάνω ποσού τους κ. Ι. Κογκούλης, Ν. Μπαρτζιά, Κ. Σκαρλοπούλου, την Ο.Ε. Χ. Ποάλας-Χ. Μέμος και Θ. Μπαρτζιά. Μετά το λόγο έλαβαν η εκτελεστική επιτροπή και η ταμίας του Συλλόγου κ. Κική Σκαρλοπούλου τονίζοντας ότι το ταμείο του Συλλόγου είναι σε άφθονη κατάσταση και εύρωστο με 1.200.000 δρχ. Το λόγο πήραν στη συνέχεια οι κ. Ι. Κογκούλης ο οποίος κατέθεσε και σχετικό υπόμνημα για τη νέα τριετία, ο επίτιμος πρόεδρος κ. Ι. Βαρτζόπουλος εξέφρασε τα συγκαταληπτικά στο απερχόμενο Δ.Σ. και επισήμανε την ανάγκη εγρήγορσης για τη σωτηρία του χωριού, ο κ. Ι. Κασσαντώνης διέτυπωσε τις έντονες αντιρρήσεις του για την απόφαση του κ. Γ. Μέρτζιου να μη ξαναθέσει υποψηφιότητα για το Δ.Σ. εφ' όσον η θητεία του θεωρήθηκε κατά γενική ομολογία επιτυχημένη, και παρότι τόνισε παραμένει στα Ιωάννινα και η έδρα του Συλλόγου είναι η Θεσ/νίκη με προσωπικά του έξοδα τακτικά μεταφέρει στη Θεσ/νίκη, Δράμα, Καβάλα, Ξάνθη και Κομοτηνή όπου βρίσκεται ο κύριος πυρήνας των ξενητεμένων πατριωτών. Τον λόγο πήραν επίσης οι κ. Γ. Ζιώγας, Θ. Μπαρτζιάς, Σ. Βερυκίου κ.ά. Στη συνέχεια ο επίτιμος πρόεδρος κ. Ι. Βαρτζόπουλος έκοψε τη βασιλόπιτα του Συλλόγου και βαθύτατα συγκινημένος μετά την πρόσφατη περιπέτεια της υγείας του δήλωσε «εύχομαι το καλύτερο για τη Λαϊστα και για σας υγεία και ευτυχία και ελπίζω μετά τρία χρόνια να ξανασταθούμε». Στους συμπατριώτες μοιράστηκαν αναμνηστικά και το τυχερό νόμισμα έπεσε στον απερχόμενο πρόεδρο του Δ.Σ. Στις εκλογές που διεξήχθησαν ψηφίστηκαν για το νέο Δ.Σ. οι Ι. Κογκούλης, Γ. Μέρτζιος, Γ. Ζιώγας, Κ. Σκαρλοπούλου και Σ. Βερυκίου και για την εκτελεστική επιτροπή οι Θ. Μπαρτζιάς, Ν. Βαρτζόπουλος και Γ. Χίτου-Μέρτζιος. Το Δ.Σ.

κάθε χρόνο την τζουραμπίνα, προσέφερε φαγητό και μπόλικο κρασί και τα πολλά καρναβάλια. Πρόσθεσαν την εύθυμη νότα με τις αστειές αμφιέσεις τους, τα περάγματα και το χορό τους. Την Παρασκευή τελείται με κατανύξη ο εορτασμός και στη συνέχεια ο Ακάθιστος Ύμνος, προς τιμήν της Θεοτόκου. Το πρωί ανήμερα της εορτής ο γλυκόλαλος ήχος της καμπάνας καλεί τους πιστούς να προσέλθουν στη Χάρη της. Το μικρό εκκλησάκι γέμισε ασφυκτικά. Εκτός από τους συγχωριανούς μας παρεβρέθησαν και αρκετοί από τα γύρω χωριά. Το εκκλησιαστικό εντυπωσιάστηκε από την ψαλμωδία Ιερέα και ψαλτών κ. Δήμου και Δήμου Βασδέκη

Ευρ. Μακρή Ιωάν. Βακάμη αντίστοιχα, (ο Δ. Βασδέκης τιμά οικειοθελώς κάθε χρόνο τη Χάρη της). Μετά τη θεία λειτουργία ακολούθησε ο καθιερωμένος Αγιασμός στο μεσοχώρι του χωριού κάτω από τον βαθύσκιο πλάτανο. Την τελετή του Αγιασμού παρακολούθησαν και αρκετοί ξένοι από διάφορες περιοχές της χώρας και της Ευρώπης που περνούσαν τις μέρες του Πάσχα στους ξενώνες των Γ. Ζάννη και Μίλτ. Ρήττα. Στη συνέχεια άρχισε το γλέντι. Το γλυκόλαλο κλαρίνο του νεαρού Καψάλη μαζί με την υπόλοιπη κομπανία σκόρπισε στο γλέντι αμείωτο κέφι με την προσαρθείσα πουκάββαλα να ευχαριστήσουν όλους μας. Το γλέντι κράτησε ως τις πρωινές ώρες της επομένης με μια μικρή δεκάλεπτη διακοπή για την ανακοίνωση των τυχερών της λαχειοφόρου αγοράς που διενήργησε η Αδελφότητα Κουκουλιωτών «ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΠΛΑΚΙΔΑΣ». Στο τέλος ακούστηκαν καθιστικά τραγούδια από τους λίγους που παρέμειναν ως το τέλος. Η λήξη έγινε με το «Ξύπνα Περδικομάτα» και «Ξεχωρίσματα». Και του χρόνου

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Η τουριστική κίνηση στα χωριά μας τις διακοπές του Πάσχα

Και φέτος στα Ζαγοροχώρια ήταν πρώτα στις προτιμήσεις των επισκεπτών κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα.

Το ευνοϊκό κλίμα του καιρού από τα μέσα της Μ. Εβδομάδας ως και την Τρίτη της Διακαινισή-μου έδωσαν την ευκαιρία σ' ένα μεγάλο αριθμό επισκεπτών από τα αστικά κέντρα να εκδράμουν προς το Ζαγόρι για ν' απολαύσουν τις μοναδικές φυσικές καλλονές της περιοχής μας και να χαρούν μαζί με τους κατοίκους της τις όμορφες στιγμές των ημερών αυτών.

Συγκινητική ήταν η παρουσία πολλών ξενητεμένων συμπατριωτών μας, που και φέτος επέστρεψαν στη γενέτειρά τους δίνοντας έτσι με την παρουσία τους μια άλλη όψη στα χωριά μας, που θύμιζαν παλιές εποχές, τότε που γέμιζαν οι εκκλησίες μας και τα μεσοχώρια μας έσφιζαν από κίνηση και ζωή.

Τα διάφορα τουριστικά καταλύματα της περιοχής ήταν γεμάτα καθ' όλη τη διάρκεια των εορτών και σε πολλές περιπτώσεις οι επισκέπτες δεν κατόρθωσαν να εξυπηρετηθούν, επειδή δεν φρόντισαν εγκαίρως να κλείσουν δωμάτιο.

Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε το γεγονός, πως χρόνο με το χρόνο αυξάνονται οι διαφημιστικές καταχωρήσεις μεγάλων ταξιδιωτικών πρακτορείων για τις πασχαλινές εκδρομές προς τα Ζαγοροχώρια.

Την ίδια περίοδο Τρίτη του Πάσχα η ΝΕΤ, στις 10 το πρωί πρόβαλε ένα υπέροχο ντοκυμαντέρ με θέμα «ορεινή Ελλάδα: ΖΑΓΟΡΙ», με όλα εκείνα τα στοιχεία, που αναδεικνύουν το Ζαγόρι σε μια από τις ωραιότερες περιοχές της Πατρίδας μας.

Όλα αυτά μας υποχρεώνουν να δώσουμε ιδιαίτερη σημασία για την προβολή και την καλύτερη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μας.

Σάββας Θεοδώρου

Εορτή της Ζωοδόχου Πηγής

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

Παρασκευή της Διακαινισή-μου. Εορτή της Ζωοδόχου Πηγής. Πιορτάζεται κάθε χρόνο στο ομώνυμο εκκλησάκι το πανηγύρι του χωριού μας.

Την Παρασκευή τελείται με κατανύξη ο εορτασμός και στη συνέχεια ο Ακάθιστος Ύμνος, προς τιμήν της Θεοτόκου.

Το πρωί ανήμερα της εορτής ο γλυκόλαλος ήχος της καμπάνας καλεί τους πιστούς να προσέλθουν στη Χάρη της. Το μικρό εκκλησάκι γέμισε ασφυκτικά. Εκτός από τους συγχωριανούς μας παρεβρέθησαν και αρκετοί από τα γύρω χωριά. Το εκκλησιαστικό εντυπωσιάστηκε από την ψαλμωδία Ιερέα και ψαλτών κ. Δήμου και Δήμου Βασδέκη

Ευρ. Μακρή Ιωάν. Βακάμη αντίστοιχα, (ο Δ. Βασδέκης τιμά οικειοθελώς κάθε χρόνο τη Χάρη της). Μετά τη θεία λειτουργία ακολούθησε ο καθιερωμένος Αγιασμός στο μεσοχώρι του χωριού κάτω από τον βαθύσκιο πλάτανο. Την τελετή του Αγιασμού παρακολούθησαν και αρκετοί ξένοι από διάφορες περιοχές της χώρας και της Ευρώπης που περνούσαν τις μέρες του Πάσχα στους ξενώνες των Γ. Ζάννη και Μίλτ. Ρήττα. Στη συνέχεια άρχισε το γλέντι. Το γλυκόλαλο κλαρίνο του νεαρού Καψάλη μαζί με την υπόλοιπη κομπανία σκόρπισε στο γλέντι αμείωτο κέφι με την προσαρθείσα πουκάββαλα να ευχαριστήσουν όλους μας. Το γλέντι κράτησε ως τις πρωινές ώρες της επομένης με μια μικρή δεκάλεπτη διακοπή για την ανακοίνωση των τυχερών της λαχειοφόρου αγοράς που διενήργησε η Αδελφότητα Κουκουλιωτών «ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΠΛΑΚΙΔΑΣ». Στο τέλος ακούστηκαν καθιστικά τραγούδια από τους λίγους που παρέμειναν ως το τέλος. Η λήξη έγινε με το «Ξύπνα Περδικομάτα» και «Ξεχωρίσματα». Και του χρόνου

ΚΑΦΕ-ΤΣΙΠΟΥΡΟ
«Το μαγαζί»
Τηλ. 0653-71238
Κάτω Πεδινά Ζαγόρι

Αχ. Λένης

Εκδήλωση των συλλόγων Ηπειρωτών-Μακεδόνων-Θρακών-Κρητών-Κυπρίων

Στις 24-4-02 στο κατάμεστο Δημοτικό Θέατρο του Βόλου πραγματοποιήθηκε κοινή εκδήλωση των συλλόγων Ηπειρωτών-Μακεδόνων-Θρακών-Κρητών-Κυπρίων με θέμα «Η Δημοτική ποίηση του χώρου» με αντίστοιχους εισηγητές για κάθε περιοχή.

Το χορό των εισηγητών άνοιξε ο συμπατριώτης (κατάγεται από την Πρέβεζα) Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Ευάγγελος Αυδίκος.

Με ρωμαλέο λόγο και γλαφυρό ύφος, όπως ταιριάζει στην Ήπειρο, μας σεργιάνισε στη δημοτική ποίηση της Ηπείρου και στάθηκε ιδιαίτερα στα τραγούδια της ξενιτιάς (πληγή, αλλά και πηγή έμπνευσης για τους Ηπειρώτες).

Ακολούθησαν και οι άλλοι εισηγητές.

Ο ποιητικός λόγος των εισηγητών έδεσε αρμονικά με τον μουσικό λόγο και ήχο της «χορωδίας παραδοσιακού τραγουδιού» του πολιτιστικού οργανισμού της Ν. Ιωνίας και της παρα-

δοσιακής ορχήστρας.

Από την Ήπειρο ακούστηκαν τα τραγούδια «Γιάννη μου το μανηλι σου» και «Δόντια πυκνά».

Για την ιστορία αναφέρουμε ότι τέτοια εκδήλωση είναι η δεύτερη, η πρώτη έγινε στις 24-4-1996 με θέμα «Η ιστορικότητα του χώρου (Ήπειρος-Μακεδονία κλπ) και η προοπτική του».

Οι πέντε σύλλογοι συνεργάζονται από το 1995 εκτός από εθνικά θέματα και σε θέματα πολιτισμού, προώθηση της παράδοσης (ήθη και έθιμα, μουσική, χορός) οργάνωση κοινών εκδηλώσεων με εθνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο και ανταλλαγή επισκέψεων στους τόπους καταγωγής των κλπ.

Συνημμένα σας στέλνουμε το πρόγραμμα της εκδήλωσης καθώς και ενημερωτικά σημειώματα για το αρχείο σας.

Από την Ηπειρωτική Αδελφότητα

Ο πρόεδρος
Κων. Κατσώρας

Ο Γεν. Γραμματέας
Κων. Ρέμμος

Νέο Δ.Σ. στην Ηπειρωτική Αδελφότητα Νομού Μαγνησίας

Η νεοεκλεγείσα διοίκηση του συλλόγου μας συνεδρίασε και συγκροτήθηκε σε σώμα ως ακολούθως:

Πρόεδρος: Κων/νος Κατσώρας
Αντιπρόεδρος: Κασσιανή Μπαλατζή
Γεν. Γραμματέας: Κων/νος Ρέμμος εκ Βουσοχωρίου-Ζαγορίου
Ταμίας: Ιωάννης Ζωίδης εκ Βίτσας-Ζαγορίου
Μέλος: Αντιγόνη Νάρη
» Ειρήνη Νάρη
» Δημήτριος Ιωάννου
» Χριστόφορος Μπακατσέλος εκ Τριστενίου-Ζαγορίου
» Γεώργιος Ηλίας εκ Τριστενίου-Ζαγορίου

Για την εκλεγτική επιτροπή εξέλεξαν
Αμαλία Γκιζά εκ Ασπραγγέλων Ζαγορίου
Πάνος Φασουλής
» Θεοχάρης Ζήσης

Αντιπρόσωπος στην πανηπειρωτική συνομοσπονδία Ελλάδας ορίστηκε η κ. Αγνή Σκούζου-Γκζίκη

Από την Ηπειρωτική Αδελφότητα

Ο πρόεδρος
Κων. Κατσώρας

Ο Γεν. Γραμματέας
Κων. Ρέμμος

Στις 8 του Μάρτη ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων πραγματοποίησε με επιτυχία τον ετήσιο χορό του στην ταβέρνα του Λευτέρη Μαντζούκα «η βρύση του πασά». Η προσέλευση χωριανών και

φίλων ήταν ικανοποιητική και τίμησαν με την παρουσία τους το χορό οι κ.κ. Γιώργος Μουτσόπουλος διευθυντής του ΟΓΑ, ο δήμαρχος

Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων

καθ' ότι και χωριανός, ο αντιδήμαρχος κ. Βασ. Ζαγκαδας και μέλη του δημοτικού συμβουλίου.

γηση με γλεντζεδική ατμόσφαιρα. Το γλέντι κράτησε μέχρι τα χαράματα. Το φαγητό πολύ καλό και τα

πλούσια δώρα που κληρώθηκαν χαροποίησαν τους τυχερούς.

Το Σάββατο 16 του Μάρτη ο σύλλογος άναψε στο χωριό όπως

Χωριανοί φίλοι και επισκέπτες διασκέδασαν ευχάριστα. Ο πρόεδρος Κ. Καρβούνης

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ Γάμοι

— Το Σάββατο 11 Μαΐου έγιναν οι γάμοι του εγγονού μας **Κωνσταντίνου Δήμου** στο Αγρίνιο, με την εκλεκτή της καρδιάς του **Ελένη Γαλανοπούλου**. Ο παππούς και η γιαγιά του Κωνσταντίνος και Φωτεινή Σταμούλη, τους ευχόμεστε να ζήσουν ευτυχισμένοι. Επίσης ευχόμεστε στους γονείς τους να ζήσουν τα παιδιά τους.

ΑΝΩ ΣΟΥΔΕΝΑ Συγχαρητήρια

— Στην αγαπητή ανηψιά **Μαγδαληνή Καλόμοιρου**, που επαξίως πήρε το πτυχίο της στο Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης θερμά συγχαρητήρια και καλή σταδιοδρομία.

Τις ευχές μας και στους γονείς της Ιωάννα και Νίκο Καλόμοιρο καθώς και στον παππού και τη γιαγιά Λευτέρη και Μάγδα Τζιόβα.

B.T.

«Το Ζαγόρι μας»

ΚΑΤΩ ΣΟΥΔΕΝΑ Ευχαριστήριο

— Ευχαριστούμε όλους όσους μας συλλυπήθηκαν για το θάνατο της μάνας μας **Λένκως Φωτέτισου**.

Κώστας - Ελευθερία

ΑΡΙΣΤΗ Θάνατοι

— Στις 3 Μαΐου, Μεγ. Παρασκευή, πέθανε και κηδεύτηκε στη Λάρισα η **Ελένη Ζώνη**, σύζυγος του φίλου και προέδρου του Συλλόγου Ζαγορισίων Λάρισας «Οι Ζωσιμάδες» Γιάννη Ζώνη.

Τα ειλικρινή συλλυπητήριά μας.

«Το Ζαγόρι μας»

— Η γενιά του 1920 «ξεφτίζει». Είμαστε δεν είμαστε στα πέντε δάχτυλα του ενός χεριού. Ωσπου να φύγει από τη ζωή κι ο τελευταίος. Στις 10 Μάη αποχαιρετήσαμε τον **Φωκίωνα Αλ. Μάνθου**. Τον ξεπροβοδίσαμε ως το Νεκροταφείο του χωριού μας. Στερνή του κατοικία.

Ας είναι ελαφρύ το χώμα κι αναπαυμένη η ψυχή του.

Σ. ΣΥΚ.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ Θάνατοι

— Την 22 του μηνός Μαΐου πέθανε και εκηδεύθη την επομένη, ο χωριανός μας **Ελευθέριος Σ. Πανταζής**.

Ο Λευτέρης πέρασε την ζωή του στην Δοβράμα στα Γιάννενα, Λουτράκι και Αθήνα.

Προ έτους και πλέον ήρθε και εγκαταστάθηκε στο χωριό, έδωσε χρήματα και ομόρφηνε τα καμπαναριά μας.

Οι χωριανοί μας με κάποια ηλικία είπαν ότι τον τράβηξε το Δοβριανίτικο χώμα.

Ας είναι ελαφρύ το χώμα του «Πέλιου» μας που τον σκέπασε.

M.G.K.

ΒΙΤΣΑ Γεννήσεις

— Στην κόρη μου **Παναγιώτα Ξύστρα του Θεοδώρου** που έτεκε θήλυ τέκνο, εύχομαι να ζήσει.

Ο παππούς Χαρίλαος Κεφάλας

Θάνατοι

— Ο χωριανός και παιδικός μου φίλος **Θεοφάνης Γρ. Βασδέκης** δεν υπάρχει πια.

Στις 22 Απρίλη πέθανε και κηδεύτηκε στη Θεσσαλονίκη.

Στη σύζυγό του, στις οικογένειες των παιδιών του και λοιπούς συγγενείς τα εγκάρδια συλλυπητήριά μου.

Φ.Β.

ΒΟΒΟΥΣΑ Βαπτίσεις

— Στη Μονή Πεντέλης στην Αθήνα έγινε η βάπτισμα του νεογνού της **Δέσποινας Χατζή** (κόρης του φίλου μας Βοβουσιώτη ιατρού Κων/νου Χατζή) και του **Βαγγέλη Ροκκά**.

Το νεοβάπτιστο στην αγκαλιά του θείου του Τέλη Κ. Χατζή.

Στους γονείς και τους παππούδες τις καλλίτερες ευχές μας. Να τους ζήσει το νεοβάπτιστο.

«Το Ζαγόρι μας»

ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ Θάνατοι

— Στις 20 Μαΐου, απεβίωσε αιφνιδώς στο χωριό του, όπου επισκευάζε το πατρικό του ο γνωστός στη Γιαννιώτικη κοινωνία δάσκαλος και καθηγητής βυζαντινής μουσικής **Στάθης Παπαευσταθίου**, σε ηλικία 68 ετών.

Η κηδεία του έγινε πάνδημη στον Ιερό Ναό του Αρχιμανδρείου, όπου ήταν από αρκετά χρόνια ιεροψάλτης.

Στη σύζυγο, τα παιδιά και σ' όλους τους δικούς του, θερμά και ειλικρινή συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

ΔΕΜΑΤΙ Θάνατοι

— Στις 26 Απριλίου πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννενα ο δάσκαλος **Βασίλειος Αγγέλης** σε ηλικία 75 ετών.

Στη γυναίκα του, τα παιδιά του και σ' όλους τους συγγενείς του, θερμά συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

ΔΙΔΟΦΟ Θάνατοι

— Τον περασμένο μήνα πέθανε νικημένος από την επάρατο νόσο ο γνωστός στα Γιάννενα Πολιτικός Μηχανικός **Γιώργος Καρακίτσος** σε ηλικία 71 ετών, γαμπρός στο Δίλοφο.

Στη σύζυγό του Φιλάνθη, στα παιδιά του, στον κουνιάδο του Κουκλιώτη Γιώργο Νουτσόπουλο και στον δικό μας Γύρωνα Βαρτζώκα (συγαμπρό του) και τη γυναίκα του, τα πιο ειλικρινή συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

ΕΛΑΤΗ Θάνατοι

— Στις 28 Απριλίου, Κυριακή των Βαΐων, έγινε στο χωριό του, τα Κούρεντα, πάνδημη η κηδεία του **Βαγγέλη Δημαρά**, συντ. δασκάλου και συζύγου της συμπατριώτισσας Μαριγώς Θεοδώρου από την Ελάτη.

Στην ίδια, τις κόρες του Ευθαλία και Δανάη και σ' όλους τους συγγενείς του τα ειλικρινή μας συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας»

Ευχαριστήριο

— Σε όλους όσους συμπαραστάθηκαν στο πένθος με με οποιοδήποτε τρόπο και τίμησαν τη μνήμη του αγαπημένου συζύγου και πατέρα μας εκφράζουμε τις θερμές ευχαριστίες μας.

Οικογένεια Ευαγγέλου Δημαρά

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ Συλλυπητήρια

— Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης Αποδήμων Ελαφοτόπου Αθηνών, συλλυπείται βαθύτατα τον Αλέκο και τον Νίκο Κράλιο, παιδιά του χωριανού μας και ιδρυτικού μέλους της Ενώσεώς μας **Κώστα Κράλιου**, που χάθηκε πρόσφατα πλήρης ημερών, καθώς και τα εγγόνια και τους λοιπούς συγγενείς του.

Ας είναι ελαφρύ το χώμα της Αττικής γης που τον σκέπασε.

Το Δ.Σ. της Ενώσεως Αποδήμων Ελαφοτόπου

ΚΟΥΚΟΥΛΙ Συλλυπητήρια

— Έφυγε για πάντα σε ηλικία 76 ετών ο **Ανδρέας Ντέτσικας**.

Διετέλεσε για αρκετές τετραετίες πρόεδρος στην Κοινότητα Κουκούλιου (1962-1980).

Κατά την προεδρία του μαζί με τον τότε Κοινοτικό Γραμματέα αειμνηστο Κων/νο Τσάλιο πραγματοποιήθηκαν αρκετά κοινωτικά έργα.

Συλλυπητήρια στους οικείους του και στα αδελφία του.

Αιωνία σου η μνήμη. Το χώμα της Γιαννιώτικης γης ας είναι ελαφρό.

Οικογ. Αχιλλέα Λένη

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ Συγχαρητήρια

— Στην αγαπημένη μας ανηψιά **Αμαλία Ρίζου** για τους αρραβώνες της θερμά συγχαρητήρια και καλά της στέφανα.

Οικογ. Βασιλείου Ζαρκάδα

ΠΑΠΙΓΚΟ Ευχαριστήριο

— Ευχαριστούμε θερμά όλους τους συγχωριανούς και φίλους μας, οι οποίοι παρευρέθηκαν εις τον Ιερόν Ναόν Αγίου Βλασίου Παπίγκου και παρακολούθησαν την νεκρώσιμη ακολουθία της αιμνήστου μητέρας και γιαγιάς μας **Δέσποινας χήρας Γεωργίου Παπαϊωάννου**, το γένος Κωνσταντίνου και Όλγας Μανέκα, Πρεσβυτέρας και που η παρουσία τους ελάφρυνε τη μεγάλη μας λύπη.

Οικογένεια

Ιωαν. Παπαϊωάννου

Συγχαρητήρια

— Στον αγαπητό **Δημήτρη Χριστοδούλου** για την επάξια εκλογή του σε Λέκτορα της Γαστροεντερολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, όλες μας οι ευχές για μια καλή σταδιοδρομία.

Στο δικό μας Κώστα και τη σύζυγό του Βεατρίκη να τον χαίρονται.

«Το Ζαγόρι μας»

Θάνατοι

— Πέθανε και κηδεύτηκε στη γενέτειρά του στο Πάπιγκο την Κυριακή στις 26 Μαΐου 2002 ο φιλόλογος καθηγητής **Δημήτριος Μιχ. Πρωτοσύγγελος**.

Θερμά συλλυπητήρια στην οικογένειά του.

«Το Ζαγόρι μας»

ΤΡΙΣΤΕΝΟ

— Στις 10 του περασμένου μήνα, η Γιαννιώτικη κοινωνία αποχαιρέτισε για πάντα ένα εκλεκτό μέλος της, τον δικηγόρο **Παύλο Βλάχο** σε ηλικία 68 ετών, σύζυγο εν ζωή της συμπατριώτισσας μας από το Τρίστενο Μαρίας Θ. Παπαβασιλείου.

Η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού μας εκφράζει προς την οικογένεια του εκλιπόντος τα θερμά της συλλυπητήρια.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ ΑΡΗ

Ήταν 12 του Μαγίου του 1992 η μέρα που «μίσεψε» ο Άρης.

Δέκα ολόκληρα χρόνια πέρασαν κιόλας και η πληγή που άνοιξε ο χαμός του δεν λείει

Ο Άρης σε στιγμές χαράς.

Έτσι θέλουμε να τον θυμούμαστε.

να κλείσει. Κι ούτε θα κλείσει ποτέ. Τη ζωή του δεν τη χώραγε ο τόπος και την αντρεισούνη του τη ζήλεψαν οι θεοί. Κι άφησε μισοστρατίς τα όνειρά του.

Στα 10 χρόνια που πέρασαν ήταν και είκοσι καθημερινά κοντά μας. Όπως κι ο Τάκης, που τον ακολούθησε δυο χρόνια αργότερα.

Εμείς οι «περιλειπόμενοι» όσο θα ζούμε, δεν θ' αφήσουμε να ξεθωριάσει η μνήμη τους.

B.T.

ΗΛΙΑΣ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Γέννημα θρέμμα του Καπεσόβου. Γιος του παπα-Θουκυδίδη Παπαγεωργίου. Ασχολήθηκε στο χωριό με αγροτικές δουλειές, ώσπου έγινε ταχυδρόμος κι υπηρέτησε στις Φιλιππίνες και στα Δωδωνοχώρια. Παντρεύτηκε την Ελένη Τσινού απ' την Πρωτόπαππα.

Ο Ηλίας απ' τους γονείς του πήρε ανατροφή ήμερου και πράου χαρακτήρα. Σεβασμό κι αγάπη προς κάθε κατεύθυνση. Κι αυτός κι ο μακαρίτης αδερφός του Παντελής διακρίνονταν για την ευσεβεία τους και την ευλάβειά τους προς τα εκκλησιαστικά. Ο Ηλίας ήξερε το τυπικό απέξω, καθώς και τα απολυτικά, τα τροπάρια κλπ. Προσπαθούσε να ψάλλει, αλλά δεν έβγαине και δυνατή φωνή.

Τον Ηλία τον βλέπω ψηλά στα βουνά του Βραδέτου και του Τσεπελόβου να μαζεύει

τσάι και στις ράχες του Καπεσόβου να κόβει ρίγανη. Ήξερε όλα τα βότανα και την χρήση τους και συνιστούσε με πίστη και σιγουριά τη βοτανοθεραπεία.

Τα βουνά και τους γκρεμούς τα περπατούσε ο Ηλίας κυνηγώντας. Τη χαράδρα του Βίκου και το Σελάτο τα γνώριζε σπιθαμή προς σπιθαμή, όταν παρέες απ' το Καπέσοβο πήγαιναν για ψάρεμα.

Πριν από μερικά χρόνια, τότε που το Καπέσοβο είχε πληθυσμό, γιόρταζαν τις αποκριές πέρα στ' αλώνια, όπου άναβαν και φωτιά.

Ο Ηλίας ήταν ο πιο αθυρόστομος κι όλοι περίμεναν ν' ακούσουν απ' τα χείλη του το ευαγγέλιο της αποκρίας. Κι ύστερα όλοι μαζί τραγουδούσαν το «πως στομυπίζουν το πιπέρι» και πρώτος χορευτής ο Ηλίας.

Τον Ηλία τον γνώρισα στο Καπέσοβο, είτε το μεσημέρι τον ίσκιο της πλατάνου, είτε το βράδυ με τ' άστρα και τη δροσιά. Διηγούνταν παλιές ιστορίες του χωριού, κυνήγια, ψάρεμα, περιστατικά διάφορα και όταν τον κεντρίζαμε έλεγε και τα ξεκαρδιστικά ανέκδοτά του. Είχε πάντοτε θέση και άποψη για τα προβλήματα του χωριού κι όταν τον χρειαζόνταν συμμετείχε στα κοινωτικά συμβούλια και τις επιτροπές.

Ο Ηλίας απλόχερα βοηθούσε την Εκκλησιαστική Επιτροπή είτε με δωρεές είτε με προσφορές και πάντοτε αθόρυβα. Έχω προσωπική άποψη όσα χρόνια είμαι εκκλησιαστικός επίτροπος.

Άκουγα με προσοχή τις συμβουλές του και τις απόψεις του κι ήξερα ότι και ο ίδιος θα συμβάλλει με τον τρόπο του. Πολύ πριν το θάνατό του κατέλιπε στην Εκκλησιαστική Επιτροπή ικανό χρηματικό ποσό για συγκεκριμένο σκοπό και για την μνήμη του. Ο Αναστάς Ιησούς ας αναπαύσει την ψυχή του κι ας απαλύνει τη λύπη της αγαπημένης συζύγου του Ελένης. Αιωνία σου η μνήμη Ηλία.

Απόστολος Νηναλέξης

ΔΕΣΠΟΙΝΑ χήρα ΓΕΩΡΓ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

το γένος Κων/νου και Όλγας Μανέκα
Πρεσβυτέρα 1907-2002 (Η ΜΑΝΝΑ ΜΟΥ)

Ο θάνατός της κυριολεκτικώς με συνεκλόνισε!

Μια γερή ρίζα της οικογενείας Παπαϊωάννου, κλείνοντας τον βιολογικό κύκλο της, νεκρώθηκε και τώρα όλο το ζωντανό σώμα της πονάει, πολύ πονάει!

Η **Μάννα** μου, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου τότε ο παππούς μου Κων/νος Μανέκας, ιερέας και δάσκαλος, εργάζονταν στο Πατριαρχείο.

Την βάπτισε ο Μ. Πρωτοσύγκελλος του

Οικουμενικού Πατριαρχείου και κατόπιν Μητροπολίτης Παραμυθιάς και Φιλιατών μακαριστός Αθηναγόρας.

Η νοσταλγία του παππού μου προς την γενέτειρά του και κυρίως η υποχρέωσή του προς την υπερήλικα χήρα μητέρα του, τον ανάγκασαν να επιστρέψει οικογενειακώς στην Αρίστη.

Εκεί πλέον η **Μάννα** μου, μαζί με τα άλλα πέντε αδελφία της, πέρασε τα παιδικά και εφηβικά της χρόνια. Χρόνια πολύ δύσκολα, γιατί η μεταφύτευσις και η προσπάθεια προσαρμογής, ταλαιπωρούν πολύ τον άνθρωπο συν τα δεινά των πολέμων.

Το 1927 παντρεύτηκε τον Γεώργιο Παπαϊωάννου, από το Μεγάλο Πάπιγκο, τον αειμνηστο πατέρα μου, τον Παπαγιώργη, ο οποίος εκοιμήθηκε το 1997. Άλλη νέα μεταφύτευσις στο Πάπιγκο και προσπάθεια προσαρμογής με πρωτεύοντα τούτη τη φορά ρόλο, χωρίς ποτέ καμμία απολύτως βοήθεια από κανέναν.

Έζησε όλα της τα χρόνια στο Πάπιγκο, χωρίς ν' απομακρυνθεί από την εστία της ουδ' επ' ελάχιστο χρόνο. Μόνον μετά τον θάνατον του συντρόφου της, του πατέρα μου, αναγκάστηκε να μείνει κοντά μου, στην Κόνιτσα μέχρι που έκλεισε τα μάτια της.

Απέκτησε τέσσερα παιδιά, τον Δημητράκη, ο οποίος σε ηλικία οκτώ ετών, πέθανε από διφθερίτιδα — ο πόνος από το χαμό του παιδιού της έμεινε αγιάτρευτος, τη λάβωσε βαθιά —, εμέ τον γράφοντα και δύο θυγατέρες.

Δημιούργησε μια πρότυπη οικογένεια, δουλεύοντας συγχρόνως άσκηνα στα χωράφια, στους κήπους, στ' αμπέλια, ενώ διατηρούσε πάντοτε αρκετά ζώα.

Σκληρή, πολύ ζωή που πολλές φορές ξεπερνούσε τα όρια της αντοχής της, και όμως «τάβγαλε πέρα»!

Υπομονετική, αγόγγυστη, ακούραστη, φιλόξενη, καλόκαρδη. Κορώνα της η τιμότης, η εργατικότητα, η προσφορά, η θυσία. Άνθρωπος του «δίδοναι μάλλον ή λαμβάνειν».

Μέχρι τις τελευταίες της στιγμές, όταν κάποιοι επισκέπτης έρχονταν να την ιδεί, μας έλεγε «κεράστε τον» ή έλεγε στον ίδιο «κάθισε να φάμε»! Μοναδικός σκοπός στη ζωή της, η προσφορά!

«Μετά των Αγίων ανάπαυσον, Χριστέ, την ψυχήν της κεκοιμένης σεβαστής και πολυαγαπημένης Μητέρας μου, εν τόπω φωτεινώ, εν τόπω χλοερών, εν τόπω αναψύξεως, ένθα ουκ έστι πόνος, ου λύπη, ου στεναγμός, αλλά ζωή ατελεύτητος»!

Αιωνία σου η μνήμη **Μάννα** μου!

Πάπιγκον 14.4.2002

Ο γιός σου Γιάννης

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ - ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΑΡΙΣΤΗ

— Συνεχίζονται οι προσφορές πιστών για το καθαρίσμα των τοιχογραφιών της Κεντρικής Εκκλησίας «Κοίμηση Θεοτόκου».

Οικογ. Σοφίας Φωτεινή, στη μνήμη συζύγου της Νικολάου 100 €.

Οικογ. Σοφίας Φωτεινή, στη μνήμη Ανδρονίκης Φωτίου 100 €.

Βανδέρη Βασιλική 50 €.

Σκαμνέλος Ανδρέας 50 €.

Ζώνης Ιωάννης, στη μνήμη συζύγου του Ελένης 100 €.

Ζώνης Ιωάννης, στη μνήμη Φωκ. Μάνθου 50 €.

Οικογ. Νικολάου Καττή, αντί στεφάνου στον αποβίωσαντα στις 10/5 Φωκίωνα Μάνθου 50 €.

Επίσης από σχετικό δίσκο της εκκλησίας συγκεντρώθηκε ποσό 730 €.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί θερμά όλους

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

— Στο προηγούμενο τεύχος και στην τελευταία σελίδα από λάθος ανεγράφη προσφορά Αφών Μπλάτσιου. Το ορθό είναι: Προσφορά Κων/νου Μπλάτσιου και των παιδιών του.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

— Η καταγόμενη από το όμορφο και ιστορικό Ζαγόρι και συγκεκριμένα από το χωριό μας τους Ασπραγγέλους Αριστεά Χρόνη προσέφερε το ποσό των 3.000 € εις μνήμη της Γαλήνης Γκοδινάρη Κουνάβου για την επισκευή και συντήρηση του γραφικού και ιστορικού Εξωκκλησίου του Αγίου Αθανασίου Ασπραγγέλων.

Θεωρώ υποχρέωσή μου ως Μέλος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής του Ιερού Ναού Ασπραγγέλων διερμηνεύοντας πιστεύω και τα αισθήματα όλων των υπολοίπων μελών της Επιτροπής να ευχαριστήσω την ανωτέρω δωρήτρια για την γενναιοδωρή προσφορά της προς τον τόπο από τον οποίο κατάγεται, διαβεβαιώνοντάς την ταυτόχρονα ότι θα καταβάλλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια να ευοδωθεί ο ιερός σκοπός για τον οποίο έγινε η εν λόγω δωρεά.

Μάλιστα ως Εκκλησιαστική Επιτροπή αισθανόμαστε την υποχρέωση να ευχαριστήσουμε και όλους τους συντοπίτες μας, που με την δική τους προσφορά από το υστέρημά τους ο καθένας συνεισέφεραν για τον ανωτέρω σκοπό.

Τέλος παίρνοντας αφορμή από την παρούσα ευχαριστήρια επιστολή, αλλά και από τις δυνατότητες που δίδονται σε όλα τα Κληροδοτήματα του Δήμου Τύμφης και Κεντρικού Ζαγορίου χάρη στις ευγενικές προσφορές των συντοπιτών μας Ζαγορίσιων, είτε αυτοί μένουν κοντά μας είτε μακριά μας απευθυνόμενος στους διαχειριστές αυτών να φροντίσουμε από κοινού για την δημιουργία ενός χώρου, που θα αναδεικνύει την ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου μας, έτσι ώστε να δίδεται η ευκαιρία στους πολυπληθείς κάθε χρόνο επισκέπτες του όμορφου Ζαγορίου να μαθαίνουν για την ιστορία μας, αλλά και την πολιτιστική μας κληρονομία και προσφορά.

Δημήτριος Κομπάρος

Συνταξιούχος

Μέλος Εκκλησιαστικής Επιτροπής
Ιερού Ναού Ασπραγγέλων

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

— Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης Αποδήμων Ελαφοτόπου Αθηνών ευχαριστεί για την οικονομική τους ενίσχυση με το παραπλεύρως αναγραφόμενο ποσό, εις μνήμη του αγαπημένου τους προσώπου Χρήστου Μπάσιου, τους παρακάτω συγχωριανούς μας:

- Φιλομήλα Δάλλα-Μπάσιου 120 €,
- Μαρία και Πολύβιο Δάλλα 120 €,

- Δημήτρη Πολύβιου Δάλλα 120 €.

Επίσης ευχαριστεί για την οικονομική τους ενίσχυση με το παραπλεύρως αναγραφόμενο ποσό, εις μνήμη του αγαπημένου τους προσώπου Π. Μεταξά, τους παρακάτω συγχωριανούς μας:

- Πολύβιο Μεταξά 100 €,
- Μαρία Πριμηκύρη 100 €.

Ακόμη ευχαριστεί για την μέσω της ενώσεώς μας οικονομική ενίσχυση της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Ελαφοτόπου, για κάλυψη αναγκών του ιερού ναού Αγίου Νικολάου Καλυβίων με το συνολικό ποσό των εκατόν πενήντα (150) €, εις μνήμη του αγαπημένου τους προσώπου Νικολάου Περγίδη, τις παρακάτω οικογένειες:

- Δανάης Πριμηκύρη
- Ρούλας Βλαχογιάννη-Ράδη
- Μαργαρίτας Μπιτζουνή
- Φερενίκης Ράδη

Τέλος κατά πάγια πλέον τακτική του, επιχορήγησε με το ποσό των εκατό (100) Ευρώ, τον ιεροψάλτη του χωριού μας Ευάγγελο Χρόνη, τιμώντας με αυτό τον τρόπο κατ' ελάχιστο τη μεγάλη του προσφορά ως μόνιμου συνοδού του παπά του χωριού μας Λάζαρου Τάσση. Τους ευχαριστούμε και τους δυο, για μια ακόμη φορά, δημοσίως.

Το Δ.Σ. της Ενώσεως
Αποδήμων Ελαφοτόπου

ΚΑΠΕΣΟΒΟ

— Στη μνήμη του αποβίωσαντος Ηλία Θ. Παπαγεωργίου κατατέθηκαν στην Εκκλησιαστική Επιτροπή Καπεσόβου τα παρακάτω ποσά: Η κ. Ευανθία Παπακώστα και οι οικογένειες Αντώνη και Νατα-

λίας Μπενέκου και Σπύρου και Ελένης Σίτου 150 €, η οικ. Θουκυδίδη Παπαγεωργίου 50 €, η οικ. Γεωργίου Παπαγεωργίου 30 €, η οικ. Κων/νου Ζαμπαλά 30 €, η οικ. Βύρωνα Βαρζώκα 30 €, η οικ. Κώστα Χασόγια 25 €, η οικ. Φώτη Ρούσση 25 €, η οικ. Δημητρίου Σπαθάρη 20 € και η κ. Έλλη Παπαγεωργίου 10 €.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

— Από την Εκκλησιαστική Επιτροπή Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κουκουλίου Ζαγορίου. Η Ε. Επιτροπή ευχαριστεί θερμά την κ. Ειρήνη Δάνου, η οποία προσέφερε 150 € σαν μνημόσυνο για τα τρία χρόνια της αδελφής της Ευγενίας. Τα χρήματα θα διατεθούν για να πλακοστρωθούν τα χαγιάτα της εκκλησίας μας.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή

ΠΑΠΙΓΚΟ

— Εις μνήμην της προσφάτως (13.4.2002) αποβιώσας Δέσποινας χήρας Γεωργίου Παπαϊωάννου, το γένος Κωνσταντίνου και Όλγας Μανέκα, Πρεσβυτέρας, κατέθεσαν χρηματικά ποσά υπέρ της Εκκλησίας Αγίας Παρασκευής Παπίγκου, οι οικογένειες:

Τένη Παναγιωτίδη, Θωμά Παναγιωτίδη, Ιοκάστης Παναγιωτίδου-Βαρθολομάτου, Ιωάννου Παπαϊωάννου, Δέσποινας Παπαϊωάννου-Μπαλά, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Χαρητάκης Παπαϊωάννου.

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

— Οικ. Παναγιώτη Βούρβου εις μνήμην του αδελφού του Κοσμά προσέφερε στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Τσεπελόβου το ποσό των 100 €.

Η Εκκλ. Επιτροπή ευχαριστεί

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

440 €
Ριζάριος Εκκλησιαστική Σχολή για συνδρομή χωριό Ζαγορίου

100 €
Δάνου Ειρήνη

40 €
Γιαννακός Αλέκος

30 €
Πορφύρης Κων/νος

Γκούρη Γιακουμάτου Μαριγώ

Σαββοπούλου Ελπίδα

Γκράτζιος Χρήστος

Τρίκη Σοφία

Χαρίτος Γεώργιος

20 €

Παπαπάνου Τσουκανέλη Έλλη

Βάντζου Καίτη

Παπανικολάου Παναγιώτης

Ντιναλέξης Αλέξιος

Ιερός Νάος Αγ. Νικολάου Τσεπελόβου

Τσαφέρη Ελισσάβετ

Βογιάς Απόστολος

Θεοδοσίου Γ. Κων/νος

Στεργίου Λάζαρος

Σύνδεσμος Σκαμνελιτών Αθηνών

Θεοχάρους Χαρίλαος

Παπαγεωργίου Βασίλειος

Ρούντος Αντώνιος

Καλογήρου Αικατερίνη

15 €

Βουζιουπλής Γεώργιος

Κοκορδάτος Παύλος

Δούκας Ελευθέριος

Βλαχόπουλος Θεμιστοκλής

Κώτσιου Ηλέκτρα

Οικονόμου Ειρήνη

10 €

Δαλκαβούκης Βασίλειος

Βασιλά Στεφανία

Πρωτόπαππα Αναστασία

Μπέλος Νικόλαος

Ντάγκας Ευθύμιος

Μπισμπέλης Πέτρος

Τσαπούνης Ιωάννης

Χριστοδούλου Λεωνίδα

Γκόντος Πέτρος

Στεργίου Ιωάννης

Καμπλέτσας Οδυσσέας

Λιάρου Πελαγία

Αποστόλου Κων/νος

Μακρή Ευρίκλεια

Κούρας Χάρης

Σύλης Κων/νος

Αγαθόπουλος Δημήτριος

Τσουμάνης Γεώργιος

Χατζάρας Ελευθέριος

Καβάγιας Γεώργιος

Τόμος Δημήτριος

Γκερέ Μπίτσα Δέσποινα

Σταυρόπουλος Αθανάσιος

Παναγιώτης Κων/νος

Σταμούλης Κων/νος

Σταθάου Φερενίκη

Νούλη Ευγενία

Κύρκος Νικόλαος

Βλάχος Γεώργιος

Τσιονη Χρυσούλα

Μπάφα Μίτσιου Έλλη

Κατοίκης Σπύρος

Θάγου Πηνελόπη

Θάγος Δημήτριος

Πανάγου Μερσίνη

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

— Ο κ. Βολογιαννίδης Χριστόφορος 150 €.

— Ο κ. Καρατζάς Μιχαήλ στη μνήμη γονέων, συζύγου και αδελφής 60 €.

— Οι οικ. Δημ. Μπίκα και Λ. Σκόρδα στη μνήμη του παλαιοκαριού Ιωάννη Λεοντάρη 50 €.

— Ο κ. Παπαβασιλείου Χρυσόστομος 15 €.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

Ιδρυτής:

ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

★

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ

ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΣ

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

★

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΒΥΡΩΝ

2. ΓΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

3. ΓΚΕΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

4. ΖΑΡΙΔΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

5. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ

6. ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΥ

7. ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

8. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

9. ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

10. ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

11. ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

12. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

★

Υπεύθυνος για το Νόμο:

ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ

Πρόεδρος Ι.Λ.Ε.Ζ.

Ν. Ζέββα 2 - Ιωάννινα, Τηλ. 30170

★

Υπεύθυνος Ύλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Αργυρινών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 27.105

★

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

Συνδρομές, εισφορές,

εμβάσματα:

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Σίνα 4 - Ιωάννινα 454 44

και Μυροσωλείο

ΚΑΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

Λόρδου Βύρωνος 21

Τηλ. 26.266

Ιωάννινα 45444

Κατώτερη ετήσια

συνδρομή 10 EURO

Ευρώπη 30 EURO

Εκτός Ευρώπης 30 \$ ΗΠΑ

★

Διακπεραίωση:

ΣΥΛΒΙΑ ΓΚΟΥΝΟΠΟΥΛΟΥ

★

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΑΛΗ

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ο.Ε.

28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπέτη)

Τηλ. 20.544 - 27.845

Ιωάννινα 454 44